

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Českým rájem s mojí třídou - Aplikace méně tradičních metod při výuce na 1. stupni ZŠ

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce: Petra Babáková
Vedoucí práce: Mgr. Jana Modrá

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

Through Bohemian Paradise with my Class - Application of Nontraditional Teaching Approaches at Primary School

Diploma thesis

Study programme: M7503 – Teacher training for primary and lower-secondary schools
Study branch: 7503T047 – Teacher Training for Primary School pupils (aged 6-11)

Author: Petra Babáková
Supervisor: Mgr. Jana Modrá

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Babáková**
Osobní číslo: **P11000558**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Českým rájem s mojí třídou - Aplikace méně tradičních metod při výuce na 1. stupni ZŠ**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zkoumat možnosti využití méně tradičních metod vzdělávání, jako je místně zakotvené učení, projektová, regionální a terénní výuka ve výuce na 1. stupni ZŠ, především v předmětech prvouka, přírodověda a vlastivěda.

Tyto metody budou uplatněny při přípravě konkrétního projektu "Českým rájem s mojí třídou", jehož cílem bude seznámit žáky s přírodou a historií Českého ráje. Žáci by při něm měli nejen poznat okolí svého domova, ale především získat k němu vztah, což je základem pro budování kladného a odpovědného přístupu k životnímu prostředí obecně.

V praktické části v rámci projektu vytipuji 10 z přírodního, kulturního či historického hlediska významných a zajímavých míst Českého ráje, pro něž by mohly být připraveny netradiční exkurze. Tyto navrhované výlety budou zároveň propojeny jednotným motivačním příběhem. Exkurze pro 2 z těchto míst budou detailněji rozpracovány včetně přípravy metodiky pro učitele, propracování motivace a vytvoření pracovních listů ve formě zápisníku s otázkami a úkoly, kam si žáci budou moci zaznamenávat své postřehy a nabyté vědomosti.

Účinnost této netradiční metody vzdělávání a její vliv na žáky budou pro jednu z navržených exkurzí ověřeny na konkrétním třídním kolektivu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

KOLÁČEK, Luboš Y. Český ráj: kde bory šumí po skalinách. 1. vyd. Praha: Regia, 2011, 255 s. Tajemné stezky. ISBN 978-80-87531-01-3.

HENTSCHEL, Silke a MODRÁ, Jana. Poznáváme Lužické a Žitavské hory. 1. vyd. Jablonné v Podještědí: Společnost pro Lužické hory, 2004. ISBN 80-239-4386-3.

HUŠKOVÁ, Blažena. Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost. 1.vyd. Středisko ekologické výchovy SEVER a PARTNERSTVÍ o.p.s., 2010.

[online]. [cit. 2014-12-02]. Dostupné z:

http://www.czp.cuni.cz/stuz/besedy/b_1206/Kulich.pdf

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jana Modrá

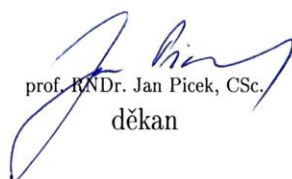
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

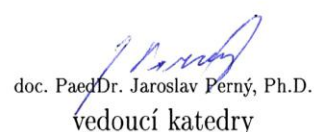
11. prosince 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

30. června 2016

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. května 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především paní magistře Janě Modré za odborné vedení práce a cenné rady, které mi byly vždy velkým přínosem. Také bych ráda poděkovala paní Jolaně Maternové za pomoc při grafické úpravě cestovatelského deníku a paní učitelce Aleně Babákové za možnost realizace výletu s její třídou. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, která mě po celou dobu studia na Technické univerzitě v Liberci podporovala.

Anotace

Diplomová práce se zabývá aplikací netradičních metod a různých doplňkových forem výuky do vzdělávání na prvním stupni základní školy. Mezi tyto méně užívané metody a další prvky vyučování jsem zařadila místně zakotvené učení, projektové vyučování, zážitkovou pedagogiku, environmentální výchovu, terénní výuku, exkurzi a méně známý questing.

Jak je z výběru metod zřejmé, jedná se o práci s žáky mimo jejich obvyklé prostředí třídy či školy. Podobný způsob práce může žáky jistě sám o sobě motivovat. Prožití exkurze jim pomůže uchovat nabyté znalosti snáze a na delší dobu, než běžným výkladem ve třídě. Velký význam přikládám také motivaci, jakožto důležitému prvku práce s žáky mladšího školního věku.

Mým hlavním cílem bylo všechny tyto metody blíže poznat, a s jejich využitím připravit zajímavé výlety pro děti v oblasti Český ráj. Důležitou myšlenkou pro mne byla touha poznat místo, kde bydlíme, a proto chtít znát i místa vzdálenější.

V práci jsem vytypovala deset zajímavých míst Českého ráje, pro které jsem naplánovala trasu výletu. Dvě z těchto míst jsem detailněji zpracovala a jednu připravila včetně autentického cestovatelského deníku. Tu jsem vyzkoušela s konkrétním třídním kolektivem a zhodnotila dosažené výsledky.

Klíčová slova: první stupeň ZŠ, terénní výuka, projektové vyučování, exkurze, Český ráj, evaluace

Annotation

The diploma thesis deals with the application of nontraditional methods and various additional forms of teaching in education at the primary school. This type of methods and another elements include for example place-based learning, project-based learning, experience-based learning, environmental education, teaching in terrain, excursions and less known questing.

As is evident from the selection of methods, it is a work with students outside their usual environment classes or schools. This way of working can be really motivating for students by itself. Experiencing the excursion will help them to retain the gained knowledge easier and for a longer period than usual in class teaching. I attach a great importance to the motivation, which is an important element of working with children at the primary school.

My main goal was to closely identify and use all of these methods to prepare interesting excursions for children in the Bohemian Paradise. An important idea for me was to work with the desire to know the place we live in and through that to start wanting to know even more distant places.

In my work I have identified ten sights of the Bohemian Paradise, for which I have planned the route. I have elaborated in detail two of these places and I have prepared one of them including an authentic traveler's diary. Then I tried it with a particular class team and I evaluated the results.

Key words: primary school, teaching in terrain, project-based learning, excursions, Bohemian Paradise, evaluation

Obsah

ÚVOD.....	12
1 MÉNĚ TRADIČNÍ METODY A DALŠÍ PRVKY UŽÍVANÉ VE VÝUCE	14
1.1 Motivace	14
1.1.1 Motivace obecně.....	14
1.1.2 Různá pojetí motivace.....	15
1.1.3 Základní dělení motivace	16
1.1.4 Druhy motivací a jejich využití pro aktivní výuku.....	17
1.2 Místně zakotvené učení	19
1.2.1 Místně zakotvené učení	19
1.2.2 Přínosy a cíle místně zakotveného učení	19
1.2.3 Základní principy místně zakotveného učení.....	20
1.2.4 Místně zakotvené učení v kurikulu	21
1.3 Projektové vyučování	22
1.3.1 Projektové vyučování obecně	23
1.3.2 Co je to projekt a projektové vyučování	23
1.3.3 Základní principy projektu.....	24
1.3.4 Druhy projektů podle časového rozsahu	25
1.3.5 Fáze průběhu řešení projektu	26
1.4 Zážitková pedagogika	27
1.4.1 Zážitková pedagogika obecně	27
1.5 Environmentální výchova.....	27
1.5.1 Obecně o environmentální výchově	28
1.5.2 Cíle environmentální výchovy	28
1.5.3 Rozvíjení klíčových kompetencí skrze EVVO	29
1.6 Terénní výuka	30
1.6.1 Terénní výuka obecně	30
1.6.2 Přínosy terénního vyučování.....	31
1.6.3 Plánování výuky v terénu	32
1.7 Exkurze	33
1.7.1 Exkurze obecně	33
1.7.2 Základní principy exkurze.....	33

1.7.3	Zařazení exkurze do výuky	33
1.7.4	Fáze přípravy exkurze.....	34
1.8	Interpretace a správné zásady jejího užití.....	34
1.8.1	Obecně o interpretaci	35
1.8.2	Formy interpretace	35
1.8.3	Zásady dobré interpretace a její podobnost s budováním mostu	36
1.9	Questing	37
1.9.1	Obecně o questingu	37
1.9.2	Cíle, pravidla a možné chyby při questingu.....	38
2	ČESKÝ RÁJ	39
2.1	Charakteristika oblasti	39
2.2	Historie osídlení Českého ráje.....	40
3	METODY ZPRACOVÁNÍ	41
3.1	Motivace připravených exkurzí	42
4	10 VYBRANÝCH MÍST PRO INTERAKTIVNÍ EXKURZE PO ČESKÉM RÁJI	44
4.1	Bozkovské dolomitové jeskyně	45
4.2	Kozákov a Votrubcův lom.....	47
4.3	Prachov a Skalní město	49
4.4	Hrad Kost, údolí Plakánku a Vesec.....	51
4.5	Klokočské skály, zřícenina hradu Rotštejn	53
4.6	Hruboskalsko, hrad Valdštejn a Kopicův statek	55
4.7	Podtrosecké rybníky – Věžák, Vidlák, Nebák, tramská osada El Toro.....	56
4.8	Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena	58
4.9	Hrad Valečov, hradiště Klamorna a Drábské světničky.....	60
4.10	Valdštejnský zámek, Lipová alej, Libosad, Valdštejnská lodžie a vrch Zebín	62
5	ZPRACOVANÉ EXKURZE	64
5.1	Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena	64
5.1.1	“Návštěva hašteřivých troseckých dam“	64
5.1.2	Metodický list pro učitele.....	65
5.2	Jičínský zámek, Lipová alej, Valdštejnská lodžie a vrch zebín	80
5.2.1	“Valdštejnovým Jičínem v poklusu“	80
5.2.2	Metodický list pro učitele.....	81
5.2.3	Průběh a reflexe realizované exkurze	94
6	ZÁVĚR	111

Seznam zdrojů.....	115
Seznam příloh.....	118

Přehled grafů

Graf 1: Jak byly v minulosti označovány domy, když ne čísla?.....	106
Graf 2: Vzpomeň na tři důležité kopce, které vidíme z vrchu Zebín.....	106
Graf 3: Poznej významné památky Jičína.....	107
Graf 4: Co běhačka v Lipové aleji!.....	108

Přehled obrázků

Obrázek 1: Pyramida potřeb podle Abrahama Maslowa.....	16
Obrázek 2: Struktura Národního vzdělávacího programu.....	22
Obrázek 3: Fáze řešení projektu.....	26
Obrázek 4: Kompetence a cíle v rámci environmentální výchovy.....	29
Obrázek 5: Umístění Českého ráje v České republice.....	39
Obrázek 6: Mapa Českého ráje.....	39
Obrázek 7: Mapa Českého ráje s vyznačenými lokalitami, kde se trasy nachází.....	45
Obrázek 8: Bozkovské dolomitové jeskyně.....	46
Obrázek 9: Trasa - Bozkovské dolomitové jeskyně.....	47
Obrázek 10: Kozákov.....	48
Obrázek 11: Trasa - Kozákov a Votrubcův lom.....	49
Obrázek 12: Prachovské skály.....	50
Obrázek 13: Trasa - Prachov a Skalní město.....	51
Obrázek 14: Hrad Kost.....	52
Obrázek 15: Trasa - Hrad Kost, údolí Plakánku a Vesec.....	53
Obrázek 16: Zřícenina hradu Rotštejn.....	53
Obrázek 17: Trasa - Klokočské skály, zřícenina hradu Rotštejn.....	54
Obrázek 18: Zámek Hrubá skála.....	55
Obrázek 19: Trasa - Hruboskalsko, hrad Valdštejn a Kopicův statek.....	56
Obrázek 20: Rybník Krčák.....	57
Obrázek 21: Trasa - Podtrosecké rybníky – Věžák, Vidlák, Nebák, trampská osada El Toro....	58
Obrázek 22: Zřícenina hradu Trosky.....	59
Obrázek 23: Mapa - Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena.....	60

Obrázek 24: Zřícenina hradu Valečov	61
Obrázek 25: Trasa - Hrad Valečov, hradiště Klamorna a Drábské světničky	61
Obrázek 26: Valdštejnovo náměstí v Jičíně	62
Obrázek 27: Trasa - Valdštejnský zámek, Lipová alej, Valdštejnská lodžie a vrch Zebín	63
Obrázek 28: Návštěva muzea v Jičíně I. Obrázek 29: Návštěva muzea v Jičíně II.	97
Obrázek 30: Hledání domů na Valdštejnově náměstí I. Obrázek 31: Hledání domů na Valdštejnově náměstí II.	98
Obrázek 32: Cesta Lipovou alejí.....	100
Obrázek 33: Poznávkačka ve Valdštejnské lodžii.....	101
Obrázek 34: Taneček v Loveckém zámečku.....	102
Obrázek 35: Třída, která výlet absolvovala	103

Seznam zkratk

EV	environmentální výchova
EVVO	environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
CHKO	chráněná krajinná oblast
km	kilometr
m	metr
MZU	místně zakotvené učení
např.	například
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaně
ZŠ	základní škola

ÚVOD

„Nevíš - li, odkud jsi, nevíš, kdo jsi.“ (Wallace Stegner, americký spisovatel)

V poslední době mám takový pocit, že většina lidí, a tím samozřejmě i jejich děti zná velmi dobře různá zahraniční letoviska, zasněžené Alpy či světové metropole. Otázkou ale je, jestli tak dobře znají i krajinu jim velmi blízkou, nebo dokonce jejich rodiště či místo bydliště. Často si myslíme, že místo které máme blízko, je pro nás obyčejné a můžeme ho vlastně poznat kdykoliv. Myslím, že je pro děti velmi důležité, aby znaly místo, kde žijí a jeho blízké okolí. V mých očích, jenom skrze lásku k místu, kde jsme zakotveni a kde jsme doma, můžeme chtít poznávat místa vzdálenější.

Od narození žiji v Jičíně, jemuž je symbolicky přezdíváno “srdce Českého ráje“. Myslím, že krásnějších míst v naší zemi už tolik není, a je proto důležité se s ním dobře seznámit. Stejně tak bychom měli chtít, aby si k němu děti vytvořily vztah a přirozeně se ho snažily ochraňovat. Hlavní myšlenkou mé práce bylo právě pomocí zajímavých úkolů a motivačního příběhu, žákům tato místa představit a vyvolat v nich přirozenou touhu po poznání.

V první části práce se podrobněji seznámíme s několika formami výuky, ze kterých později vycházíme při podrobném zpracování a přípravě exkurze pro žáky.

V rámci praktické části jsem vybrala 10 zajímavých míst Českého ráje, které by s žáky prvního stupně stály za návštěvu. U dvou míst je detailně rozpracována trasa výletu, základní informace o dané lokalitě, motivace exkurze a navržené úkoly a aktivity pro děti. Výlet po Jičíně je obohacen o autentický “Deník malého cestovatele“.

Důležité je také zmínit, že ačkoliv jsou pro obsáhlost práce zpracovány podrobně pouze dvě exkurze, všechny výlety jsou propojeny společnou motivací. Tou je právě příběh vnučky Barborky a jejího dědečka, který bydlí v Českém ráji. Barborka za ním přijede na prázdniny, a protože zde dědeček bydlí celý život, zná své okolí dokonale. Barunce vypráví o místech, které spolu poté navštěvují.

Také zhodnotím zrealizovaný výlet s třídním kolektivem. Připomenu jeho průběh, vysvětlím úkoly v deníku, přiložím pořízené fotografie a shrnu celodenní exkurzi. Porovnám své postřehy z pozorování průběhu celého výletu i jednotlivých úkolů s hodnocením paní učitelky, se kterou jsem exkurzi absolvovala.

Závěrem se ohlédnu, zda se mi podařilo splnit cíle, které jsem si na začátku své práce stanovila.

Myslím, že místo jako je Český ráj určitě stojí za pozornost. Skrze jeho unikátní místa se žáci mohou mnohým věcem naučit, poznat a získat postoj k důležitým životním hodnotám.

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

Jednou z klíčových podmínek co nejlepší efektivity učení a zapamatování si naučeného je dobrá motivace - a to zejména vnitřní motivace. Proto se první část mé práce zabývá jednak motivací a jejími typy, a dále především charakteristikou několika vybraných učebních metod a určitých prvků výuky, které mohou žáky kladně motivovat. Tyto metody patří dle mého názoru mezi méně tradiční typy výuky, zejména z důvodů jejich časové či organizační náročnosti.

Dále se v této kapitole věnuji také pojmu environmentální výchova, protože toto průřezové téma se prolíná všemi navrženými exkurzemi. V závěru pak stručně charakterizuji Český ráj, jakožto lokalitu navrhovaných výletů.

1 MÉNĚ TRADIČNÍ METODY A DALŠÍ PRVKY UŽÍVANÉ VE VÝUCE

1.1 Motivace

Vzhledem k zaměření práce, nemohla být opomenuta motivace, jakožto zásadní prvek ve výuce. Motivace je nedílnou částí při plánování veškeré učební aktivity. Pod pojmem motivace si nelze představovat pouze to, jak se učitel převléká do kostýmu, pouští žákům písničky, luští s nimi zajímavou křížovku a další “nadstandardní“ formy. Pro dobrého učitele by měla stačit jediná věta, pro kterou pouze zvolí jiný tón hlasu či výraz v jeho tváři. Motivace by neměla být podceňována ani přeceňována. Mělo by s ní být nakládáno jako s přirozenou součástí každé aktivity při vyučování.

1.1.1 Motivace obecně

Motivace, stejně jako řada dalších jevů v pedagogice, má mnoho podob výkladu a možných pojetí. Pojem motivace je teoreticky označován jako hypotetická struktura, protože vyjadřuje něco abstraktního, na co si nelze sáhnout. Pomocí motivace se snažíme přijít na to, proč někdo něco dělá a jak mu pomoci, aby to v budoucnu dělal lépe.

Motivace má dynamizující, aktivizující a usměrňující funkci. Motivace nám často pomáhá chápat chování našich žáků. Řada pedagogů zastává názor, že motivace je důležitou, nebo dokonce zcela zásadní podmínkou pro školní úspěch či neúspěch žáka.

Každý učitel si při své praxi často klade otázky, proč se konkrétní žák chová zrovna takto, proč se učí nebo v mnoha případech spíše neučí, jaké jsou jeho zájmy a potřeby či čeho by chtěl vlastně svým vzděláním dosáhnout. Na první pohled si zřejmě ani neuvědomujeme, jak moc jsou tyto otázky a odpovědi na ně propojeny s motivačním systémem osobnosti žáka (Lokšová, Lokša, 1999).

1.1.2 Různá pojetí motivace

Odlišná pojetí motivace jsou formulovány dle publikace Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole od autorů Ireny a Jozefa Lokšových.

- *Behaviorální teorie*

Hlavním zdrojem motivace je zde úsilí dosáhnout příjemných důsledků svého chování a vyhnout se těm nepříjemným. Významným činitelem je odměna. Tato metoda je velmi účinná například při nácviu chování postižených dětí. Ve školním prostředí v sobě však skrývá řadu rizik.

- *Humanistický přístup*

Tento přístup vidí jako hlavní aspekt motivace ve vlastní touze žáka překračovat své současné hranice a chtít se posunout o něco dále. Zdůrazňuje však také, že pro správný rozvoj motivační struktury musí být vytvořeno pro žáka příjemné a bezpečné prostředí, které později vede k růstu žákovi autonomie.

I tento přístup v sobě skrývá určitá rizika a to především to, že učitel bude chtít nezáměrně uspokojit žákovu potřebu autonomie příliš brzy. Pokud se tak stane a dítě ještě není připraveno přebrat plnou zodpovědnost za sebe a své činy, může se žák cítit pod tlakem a negativně to ovlivní jeho studijní výsledky.

- *Kognitivní přístup*

Kognitivní, neboli poznávací přístup, staví na důležitosti významu poznávacích procesů pro chování člověka. Teorie kognitivního přístupu předpokládá, že člověk zpracovává informace a činí rozhodnutí, což je pro něj samo o sobě motivující. (Lokšová, Lokša, 1999, str. 9-11)

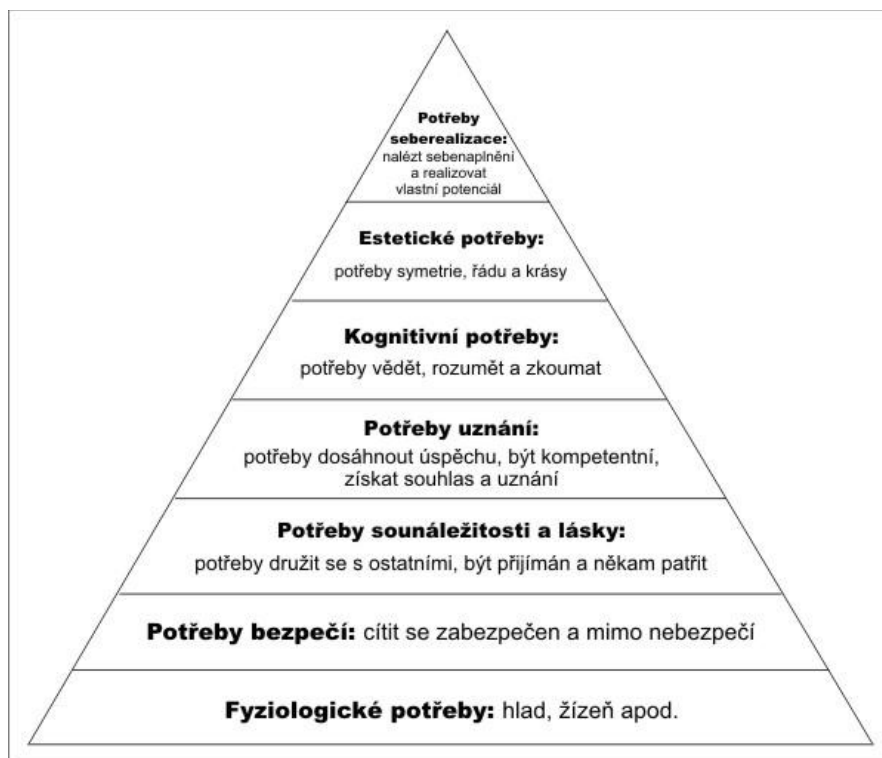
1.1.3 Základní dělení motivace

Primární dělení motivace je rovněž zpracováno dle autorské dvojice Lokša a Lokšová.

- *motivace vycházející z vnitřních pohnutek – potřeby*

Hlavním znakem potřeb je pocit nedostatku či přebytku, který vzniká narušením rovnovážného stavu organismu. Mluvíme zde o potřebách naučených či vrozených.

Potřeby můžeme dále dělit na primární a sekundární. Potřeby primární jsou především ty fyziologické a jsou vrozené. Tyto potřeby nejsou vlastní pouze člověku, ale i ostatním živočichům. Mezi primární potřeby patří například potřeba potravy, tepla, vyhýbání se bolesti, potřeba být aktivní, sexuální potřeby a další. Pyramidu potřeb sestavil americký psycholog Abraham Maslow a tyto potřeby na ní můžeme vidět úplně dole. Na opačném pólu jsou však potřeby sekundární. Ty můžeme na zmíněné pyramidě vidět výše a jedná se o potřeby sekundární. Potřeby sekundární jsou psychického rázu. Míra těchto potřeb je ovlivněna společenskými faktory, podléhají vlivům učení a patří mezi ně většina sociálních potřeb, jako potřeba poznání a seberealizace.

Obrázek 1: Pyramida potřeb podle Abrahama Maslowa

(Zdroj: <http://www.filosofie-uspechu.cz/maslowova-pyramida-lidskych-potreb/>)

Převedeme-li vnitřní motivaci do školního prostředí, hovoříme o vnitřní motivaci. Pokud člověk, v našem případě žák, vykonává určitou činnost pouze kvůli ní samé, aniž by očekával vnější podnět či dokonce ocenění, pochvalu nebo jinou odměnu. Pokud si dítě samo vezme knihu a čte, je vnitřně motivováno si příběh přečíst a má k němu zcela jiný vztah, než když ho musí číst při hodině čtení společně s ostatními spolužáky povinně. Žák vnitřně motivovaný k učení a poznání dělá tuto činnost dobrovolně, pro své vlastní uspokojení. Dlouhodobé výzkumy potvrzují, že žáci vnitřně motivovaní chodí do školy raději, připravují se na výuku lépe a dosahují lepších studijních výsledků.

- *motivace vycházející z vnějšího popudu – incentiva*

Incentivami nazýváme vnější podněty, události a jevy. Jsou schopné v člověku vzbudit potřeby a většinou je i uspokojit. Tyto vnější pobídky mohou být pozitivní i negativní.

Vztáhneme-li opět tento druh motivace na školní prostředí, jedná se o stav, kdy se žák neučí z vlastního zájmu, ale pod vlivem nějakého vnějšího motivačního činitele. Chování na základě vnější motivace je vlastně instrumentální – je pouze nástrojem pro dosažení zmíněných motivačních činitelů – ať už je to odměna či vyhnutí trestu. Žáci konající na základě vnější motivace vykazují vyšší úzkost ze školního prostředí, horší přizpůsobení se mu, nižší sebevědomí a horší schopnost vyrovnání se s případným školním neúspěchem. (Lokšová, Lokša, 1999, str. 12-15)

1.1.4 Druhy motivací a jejich využití pro aktivní výuku

Výčet druhů motivace je zpracován s pomocí publikace *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách* od autorky Dagmar Sitné.

- *Užitečnost získaných znalostí, jejich praktické využití*

Tento druh motivace vychází od konkrétního jednotlivce a má zcela jasný záměr. Chci něčeho dosáhnout, a proto musím něco umět. Autoři demonstrují na příkladu řídicího průkazu – chci řídit auto, tak se musím naučit dopravní předpisy a značky. Ve škole můžeme tuto motivaci využít neustálým demonstrováním propojení učiva s reálným životem.

- *Potřeba získat kvalifikaci, dosáhnout plánovaného vzdělání*

Tato motivace patří rozhodně mezi motivaci dlouhodobou. Je typická pro pilné a houževnaté jedince, kteří se chtějí stát odborníky v oboru, a proto se řadu let vzdělávají. Učitel může tento druh motivace využít ujišťováním žáků, že znalosti nabyté v jednom předmětu, často souvisejí i s ostatními obory, které jsou zrovna pro daného žáka zajímavé.

- *Posilování sebevědomí*

Úspěch v učení žákům posiluje sebevědomí. Řada žáků se neučí ani tak pro informace a znalosti takové, ale pro pocit zadostiučinění při dobrém výsledku. Úspěchy ve škole mohou být každodenním chlebem pro některé žáky a především jsou viditelné a dobře měřitelné. Tento druh motivace bývá u žáků nejsilnější, může fungovat bohužel také opačně, jak vidíme na následujícím grafu.

- *Potřeba ocenění, pochvaly*

Na tomto druhu motivace můžeme vidět typické znaky motivace vnější – základním prvek je pochvala a ocenění ze strany učitelů, spolužáků či rodičů. Snaha nebýt poslední a touha vyrovnat se spolužákům, je hybným motorem takto motivovaných dětí. Žáci rádi navštěvují nejrůznější soutěže a olympiády, kde se mohou snadno poměřovat s vrstevníky. Pokud má v tomto případě učitel či jiný odborník přirozenou autoritu, je pro žáka nejlepším vzorem.

- *Obava z neúspěchu, trestu*

Tito žáci očekávají nepříznivé reakce na případný neúspěch. Většina žáků se učí, aby se vyhnulo opakování nezdařeného testu či ročníku. Neučí se však systematicky, ale nárazově před testováním znalostí jakoukoliv formou a jsou proto velmi stresováni a zkoušek se obávají. V tomto případě musí učitel žákům vysvětlit důvod a význam testování znalostí, které poukazuje na prozatímní mezery. Učitel se snaží uplatnit svojí přirozenou autoritu a vést žáky k systematické práci.

- *Zájem o problematiku, radost z učení*

Tito žáci se učí rádi – ať už je to radost ze samotného procesu učení, z konkrétního probíraného tématu nebo třeba proto, že mají rádi svého učitele. Tato motivace bývá většinou zakořeněna už v podnětném prostředí, ze kterého žák pochází. Hlavním úkolem pedagoga je tuto motivaci včas podchytit a využít jí k prohloubení zájmu o další učení. (Sitná, 2009, str. 19-23)

1.2 Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení (MZU) ještě není zcela běžnou a známou metodou vzdělávání na našich školách. Není pochyb, že je ale zajímavá a do budoucna se jí zde budou stále více otevírat dveře. Znalost nejen svého bydliště, ale i jeho širšího okolí, je nezbytná. O něco důležitější je ale vztah, který k místu děti mají. Využití MZU společně s dalšími netradičními výukovými metodami a hravá forma výuky v žácích vzbuzuje přirozenou touhu po poznávání svého okolí. Díky tomu i snahu poznat vzdálenější místa v naší zemi i za jejími hranicemi.

1.2.1 Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení je přístup ke vzdělávání, který dostává ve světě současnou podobu od první poloviny 90. let, kdy s ním začíná pracovat americká lektorka Delia Clark. Do širšího povědomí učitelů u nás však vstoupilo až vydáním publikace „Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost“ kolektivem autorů pod vedením Blaženy Huškové. V České republice se začal formovat program Škola pro udržitelný rozvoj, a proto přijala pozvání Delia Clark z Centra pro místně zakotvené učení ve Vermontu, aby zde vedla několik vzdělávacích akcí.

MZU je vázané na místo a propojuje ekologická, sociální a ekonomická témata. Využívá mnoha aspektů místního prostředí - mimo jiné například přírodních, kulturních či historických, které považuje za východiska pro výuku. V neposlední řadě apeluje na zapojení žáků do projektů a programů, které mají praktický význam pro obec. (Dvořáková a Opršalová, 2014, str. 15)

„Přístup představovaný místně zakotveným učením, usiluje o využití silného vztahu, který mají lidé ke své obci či jeho okolí, s cílem dosáhnout ekologické a kulturní gramotnosti a současně naplnit řadu cílů v oblasti ochrany přírody a zodpovědné správy obce“ (Kolektiv autorů (Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost) 2010, str. 9).

1.2.2 Přínosy a cíle místně zakotveného učení

Pedagogové, kteří se místně zakotveným učením zabývají, se v posledních letech této poměrně nové metody vyučování drží a shodují se, že programy určené žákům, které jsou propojeny s místem, pomáhají k dosahování nejdůležitějších učebních

cílů. Díky tomuto učení a díky zapojení žáků do samotných programů, naplňujeme tyto tři důležité a celistvé cíle:

- *ekologická integrita* – žáci se seznamují se svým okolím, mohou v praxi přispět k řešení místních ekologických problémů a především se zajímají o ochranu životního prostředí jako celku
- *sociální a ekonomická životaschopnost obce* – zlepšování kvality života a ekonomické vitality místa díky spolupráci žáků se sociálně a ekologicky orientovanými organizacemi
- *úspěchy žáků* – žáci se spolupodílejí na správě místního prostředí a obce, roste jejich angažovanost, zlepšují se studijní výsledky a především sebevědomí jednotlivců

(Kolektiv autorů (Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost) 2010, str. 13).

1.2.3 Základní principy místně zakotveného učení

Místně zakotvené učení je:

- *zakotvené v místě* – můžeme pracovat s různými měřítky v různém prostředí, místo je ale vždy konkrétní
- *multigenerační a multikulturní* – žáci si osvojují respekt ke starším lidem, k lidem jiných národností, k jiným organizacím a jinak žijícím komunitám
- *založené na partnerství* – spolupráce žáků navzájem, spolupráce žáků a školy, spolupráce s obcí či jinými organizacemi – všichni si mohou být vzájemně prospěšní
- *projektově a badatelsky orientované* – pro žáky náročné – žádné hraní, ale skutečné reálné situace a skutečná věda
- *relevantní* – skutečný význam pro žáky, jejich rodiny, školu ale i obec
- *zaměřené na žáky* – stavíme na motivaci žáků, co je zajímavá a dále pracujeme s jejich zvědavostí po nových informacích a procesech

- *mezioborové* – často založeno na přírodních vědách, lze ale prolínání do všech ostatních předmětů – moderní pojetí školství klade důraz na prolínání předmětů a oborů
- *reflektující* – reflexe je při tomto druhu učení nezbytná a měla by být zařazována i průběžně
- *obsahově postupně narůstající* – malé děti začínají základními věcmi, na které si mohou sáhnout, za to větší děti, přibírají objem učiva i abstraktnost prvků

(Obec v učení, učení v obci, Nadace partnerství, 2012, online)

1.2.4 Místně zakotvené učení v kurikulu

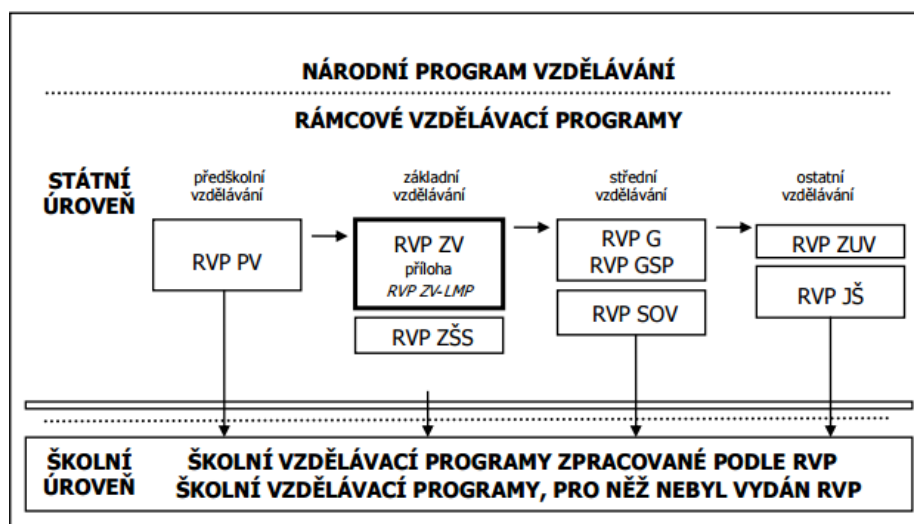
Kurikulum a kurikulární dokumenty obecně

Kurikulum, základní pojem celé české vzdělávací soustavy, je vzdělávací program, projekt či plán. Soustředí se na celistvé zodpovězení otázek v čem, kdy, koho, jak, proč, s jakými očekávanými efekty a za jakých podmínek vzdělávat (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

Kurikulární dokumenty ve své podstatě pokrývají obsah vzdělávání. Nejsou to pouze učební plány a osnovy, ale veškeré didaktické materiály – to znamená učebnice, různé didaktické a metodické pomůcky pro učitele, didaktické texty pro žáky, standardy vzdělávání a evaluační testy (Skalková, 2007, str. 97).

Systém kurikulárních dokumentů

Systém kurikulárních dokumentů v České republice je od roku 2004 víceúrovňový. Setkáváme se tedy s úrovní státní a školní. Systém státních dokumentů zastupuje Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy. Školní úroveň je tedy zpracována ve školních vzdělávacích programech, podle kterých se realizuje vzdělání na jednotlivých školách.

Obrázek 2: Struktura Národního vzdělávacího programu

(Zdroj: www.nuv.cz)

Místně zakotvené učení v Rámcovém vzdělávacím programu

Místně zakotvené učení má určitě své místo v oblasti Člověk a příroda. Zeměpis, kam mimo dalších předmětů MZU spadá, je zde vedle fyziky, chemie a přírodopisu. Stejně důležitě se ale dotýká oblasti Informační a komunikační technologie (žáci při práci vyhledávají informace, zpracovávají data apod.), Člověk a jeho svět (výuka vlastivědy na 1. stupni ZŠ), Člověk a společnost (žáci zkoumají a interpretují místní dědictví, zajímají se o své okolí, zamýšlejí se nad otázkami občana žijícího v obci), Umění a kultura (výstupy své práce často graficky a výtvarně zpracovávají, ať už v rámci projektu či hodin výtvarné výchovy), Člověk a zdraví (pozitivní přístup ke svému zdraví díky pobytu v přírodě) a Člověk a svět práce (žáci vyvíjejí činnost, na jejíž konci je nějaký výsledek) (Šťastná, 2014).

1.3 Projektové vyučování

Projektové vyučování je obecně pro žáky velmi zajímavá metoda. Stejně jako všechny, kde je aktivita a zodpovědnost především na nich. Zařazování projektů do výuky, je pro žáky silně motivující. Obecně je ale dáno, že je lepší spíše méně častý výskyt projektových hodin či dnů. Jinak se metoda stává pro žáky běžnou a ztrácí na své výjimečnosti. Projekty splňují cíle, které jsou kladeny na dnešní žáky a nabízí možnost pro rozvoj klíčových kompetencí. Projektové vyučování a místně zakotvené

učení jsou v řadě hledisek velmi úzce propojeny. Velkou výhodou projektů je možnost kooperace žáků, nutnost prezentace výsledků a obhájení si názoru před ostatními.

1.3.1 Projektové vyučování obecně

V současnosti jsou pojmy jako projekt, projektové vyučování či projektový den skloňovány ve školách snad všemi pády. Projekty mohou být realizovány ve třídě, ale naopak i v prostorách celé školy, na školním výletě, v muzeu nebo na škole v přírodě. Žáci pouze nesedí v lavicích a pasivně nepřijímají informace, které jim jsou učitelem předkládány, ale objevují, pozorují, experimentují, ptají se, sbírají, zapisují, vyřizují a dělají mnoho dalších aktivit, díky kterým se nevědomě učí. Současné vzdělávání má za úkol naučit žáky, jak vyhledávat informace, zpracovávat je a správně je použít v dané situaci. Jedním z dílčích cílů vyučování by mělo být rozvíjet v žácích schopnost se samostatně učit. Především je vhodné motivovat, aby se i sami učit chtěli. Ke splnění všech těchto a řady dalších požadavků, může velmi efektivně napomoci zařazení právě projektové výuky. V současné moderní společnosti nemůže škola přehlížet často vlastní bohaté zkušenosti, které mají žáci z kontaktu s vrstevníky, cestování s rodiči či vyhledávání informací skrze moderní technologie a měla by chtít stavět především na nich. (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 9)

1.3.2 Co je to projekt a projektové vyučování

V literatuře, popisující didaktickou teorii, se můžeme setkat s celou řadou vymezení projektového vyučování a také se značnou nejednotností.

Na projekt je pohlíženo jako na vyučovací metodu (například Vrána, 1934; Maňák 2003 či Kratochvílová, 2006) nebo na organizační formu vyučování (Skalová, 1995; Kašová, 1995). Stejně tak může být pojímán jako jedna ze specifického způsobu koncentrace učiva (Valenta, 1993). Podle M. Kubínové může být na projekt nahlíženo jako na typ vzdělávací strategie.

Projektové vyučování je specifická vzdělávací strategie, která klade hlavní důraz na aktivní přístup žáka k vlastnímu učení. Nabízí naplnění potřeb a zájmů žáka, rozvíjí jeho schopnosti, posiluje seberegulaci při učení, mění zavedené role učitel-žák, klade důraz na týmovou spolupráci, podporuje aktualizaci školních podnětů, interdisciplinaritu a orientuje se na prezentaci výsledků (Kubínová, 2002).

Podle pedagoga Stanislava Vrány je projekt „podnik žáka“, tedy činnost, za kterou je žák plně zodpovědný (Vrána, 1934).

(Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 13, 14)

1.3.3 Základní principy projektu

Výčet základních principů projektové výuky je zpracován podle publikace Hany Kasíkové – Kooperativní učení, kooperativní škola. Již z titulu knihy můžeme vyčíst jeden z nejzásadnějších prvků projektového vyučování.

- *Potřeby a zájmy dítěte*

Zde se uplatňuje především potřeba aktivního střetávání s reálným světem, potřeba získávání nových zkušeností a potřeba vlastní odpovědnosti a spoluodpovědnosti za práci.

- *Aktuálnost situace*

Žáci mají šanci vyrovnávat se s reálnými a především současnými problémy světa v rozsahu, jaký si sami určí. Podněty přicházejí z osobní situace jednotlivce, ze školního prostředí, ale i z témat společnosti.

- *Interdisciplinarita*

Projekty už ze své podstaty nabízejí úzkou spolupráci mezi jednotlivými předměty a disciplínami, které si mohou být na první pohled velmi vzdálené. Na jedno téma lze nahlížet z různých pohledů – například zeměpisu, historie, ale zároveň i z uměleckého či praktického hlediska.

- *Seberegulace při učení*

Plánování a především samotná realizace projektu spočívá výhradně na žácích. S podnětem může přijít mnohdy učitel, konečný výběr tématu je ale vždy na žácích, kteří tím přebírají odpovědnost za realizaci projektu. I když zde klademe důraz na seberegulaci a kooperaci žáků, je nutné připomenout, že důležitost role učitele nemizí. Pokud má učitel pocit, že se způsob práce na projektu odehrává zcela špatným směrem, má právo domluveným způsobem zasáhnout.

- *Orientace na produkt*

Projekt se snaží co nejvíce přiblížit reálnému životu, kde jakákoliv práce a činnost přináší produkt také. Proto je v projektovém učení kladen důraz na dokumentaci výsledků i průběhu práce. Pod tím si můžeme představit například záznamy do diářů, projektové mapy a plakáty, portfolia, vyrobené předměty, prezentace na nástěnkách či foto a video dokumentace.

- *Skupinová realizace*

Pokud má být projekt úspěšný, musí se v něm projevit kolektivní úsilí. Vyučování v projektech by mělo přirozeně propojovat činnosti dětí ve smysluplné týmové spolupráci. Projekty si týmovou práci vyžadují a nabízejí prostor pro nácvik práce ve skupině. Skupiny mohou být homogenní, ale stejně tak zajímavé výsledky jsou od heterogenních skupin. Společné téma může propojit i žáky z různých škol nebo dokonce až přes hranice států.

- *Společenská platnost*

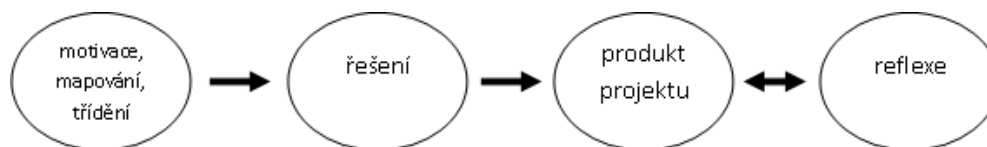
Projektové vyučování může propojovat život školy se životem obce, města či širšího společenství. Jestliže téma přesahuje školní výuku, je celkem obvyklé, že se do projektu zapojují i lidé mimo školní prostředí, kteří mohou být žákům nápomocní, ať už informacemi nebo materiálním zabezpečením. Projekty také mohou nabídnout řešení, která jsou hodnocena v reálném světě mimo školu, což je pro žáky velmi motivující k dalšímu učení. Projekty jsou ideálním místem pro rozvoj kompetencí žáků. Prostřednictvím nich, se žákům dostává zpětné vazby, jak jsou schopni naložit se svobodou při práci a vyrovnat se s reálným problémem (Kasíková, 1997, str. 50, 51).

1.3.4 Druhy projektů podle časového rozsahu

- *krátkodobý* – dvou až několika hodinový
- *střednědobý* – jeden až dvou denní
- *dlouhodobý* – tzv. projektový týden, který se obvykle absolvuje jednou ročně
- *mimořádně dlouhodobý* – několik týdnů až měsíců, ale probíhá paralelně s běžnou výukou (Maňák, Švec, 2003, str. 169)

1.3.5 Fáze průběhu řešení projektu

PROJEKT

Obrázek 3: Fáze řešení projektu

(Zdroj: Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 15)

Dle Josefa Maňáka, Vlastimila Švece a jejich knihy *Výukové metody*, členíme průběh projektu do 4 hlavních částí. Fáze na sebe plynule navazují a je pravidlem, že žádná nebývá vynechána.

1) *Stanovení cíle*

Zajišťuje vhodnost a realizovatelnost projektu. Své zásadní místo zde má motivace žáků, neboť se žáci musí s tématem ztotožnit a přijmout jej za své.

2) *Vytvoření plánu řešení*

Společná tvorba plánu řešení a rozdělení úkolů jednotlivcům či skupinám žáků. V této fázi musí žáci také odhadnout co nejpřesnější spotřebu materiálu, kalkulaci nákladů, zajistit zodpovědnost za splnění dílčích úkolů a navrhnout způsob prezentace výsledků.

3) *Realizace plánu*

Realizace plánu se opírá o jeho předešlé zpracování a vedoucí skupiny dohlíží na jeho plnění. Zde dochází ke všem aktivitám nezbytným k uskutečnění projektu. To je zajišťování materiálu, pozorování, měření, organizování exkurzí, rozhovory s důležitými osobami, pořizování dokumentace a další. Žáci se díky tomuto všemu učí odpovědně jednat, zapojovat všechny smysly, vnímat, pozorovat, experimentovat a využívat média.

4) *Vyhodnocení*

Nejdůležitější částí je zveřejnění dosažených výsledků. Hodnocení projektu se opírá o sebekritiku řešitelů a objektivní posouzení přínosu jednotlivých řešitelů. Seznámení školní nebo i širší veřejnosti s výsledky šetření má značný motivační

vliv na žáky, které jim přináší pocit uspokojení a sebedůvěry ve vlastní schopnosti, což v tradičním vyučování nemají především slabší žáci šanci zažít (Maňák, Švec, 2003, str. 169).

1.4 Zážitková pedagogika

Zážitkovou a zkušenostní pedagogiku nelze opomenout v základním přehledu využitých motivujících metod, neboť celá následná realizace exkurzí a naplánovaných výletů s dětmi je založena právě na prožitku. Propojit výuku se získáním zkušeností a tím nevědomě upevňovat nabyté znalosti je žádoucí. Tou nejjednodušší motivací pro učitele je v žácích vyvolat emoce, zprostředkovat prožitek či pomoci k nabytí nových zkušeností.

1.4.1 Zážitková pedagogika obecně

Zážitková pedagogika, nebo také zážitkové a zkušenostní učení, jak je tento přístup jinak nazýván je přístup, kdy učitelé záměrně zapojují své žáky do přímých zážitků a poté pracují s jejich reflexí. Reflexe si klade za hlavní cíle posílit znalosti, rozvinout dovednosti a vyjasnit hodnoty. Největším kladem této metody je, že se žáci snaží sami objevovat nové poznatky a testovat své znalosti místo toho, aby se stále učili pouze o zkušenostech jiných lidí. Tím, že žáci o svých zážitcích přemýšlejí, se učí novým přístupům, teoriím a způsobům myšlení. Jedním z typů zážitkového a zkušenostního učení je právě místně zakotvené učení, které klade důraz na místo, jako styčný bod pro nabývání zkušeností (Kolektiv autorů (Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost) 2010, str. 11).

1.5 Environmentální výchova

Zařazení environmentální výchovy (EV) je žádoucí a nutné. Není možné s dětmi plánovat výlety do přírody, která je ještě navíc významnou kulturní památkou a nepoučit žáky o správném chování v přírodě a zodpovědném přístupu k ní. Skrz EV je možné rozvíjet také řadu klíčových kompetencí.

1.5.1 Obecně o environmentální výchově

Environmentální výchova je pojem, který se ustálil na konci devadesátých let minulého století. Snaží se vychovávat k zodpovědnému chování v přírodě a tím pochopení její nenahraditelnosti. Klade si za úkol budovat v každém jednotlivci svůj vztah k přírodě, schopnost estetického prožívání v přírodě. Zabývá se budováním správných hodnot a postojů v péči o naši Zemi (Leblová, 2012, str. 15,16).

Předchůdcem environmentální výchovy byla výchova vztahu člověka k přírodě. Ta má na našem území dlouhou tradici sahající až k myšlenkám J. A. Komenského, A. B. Svojsíka a J. Foglara (Kapuciánová, Svobodová, Štefánková, Váchová, 2014, str. 10).

V souvislosti s environmentální výchovou, jako průřezovým tématem zakotveným v RVP ZV, se zrodil celorepublikový program Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO). Tento vzdělávací a výchovný systém se zabývá podporou a rozvojem vztahů člověka k přírodě a životnímu prostředí. Součástí je obvykle specifitěji chápána ekologická výchova, která nabádá k odpovědnému jednání vůči přírodě a lidem v souvislosti s udržitelným způsobem obývání světa (Kapuciánová, Svobodová, Štefánková, Váchová, 2014, str. 9).

1.5.2 Cíle environmentální výchovy

„EVVO rozvíjí kompetence pro environmentálně odpovědně jednání v těchto oblastech:

- *vztah k přírodě,*
- *vztah k místu,*
- *ekologické děje a zákonitosti,*
- *environmentální problémy a konflikty,*
- *připravenost jednat ve prospěch životního prostředí.*

Pro každou z výše uvedených pěti oblastí kompetencí je v následující tabulce stanoveno několik rámcových cílů, které společně vytvářejí komplex (soubor) žádaných znalostí, dovedností, schopností a postojů, kterých by mělo být

prostřednictvím EVVO dosahováno (Cíle a indikátory pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v české republice, 2011).“

<i>Oblast kompetencí</i>	<i>Rámcové cíle</i>
Vztah k přírodě	<ul style="list-style-type: none"> • Potřeba kontaktu s přírodou • Schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím • Citlivost k přírodě • Reflexe různých pohledů na přírodu, postojů k ní a ujasňování si vlastních hodnot a postojů
Vztah k místu	<ul style="list-style-type: none"> • Znalost místní krajiny, jejích jedinečností a schopnost interpretovat je v souvislostech • Vědomí sounáležitosti s místem a regionem a pocit zodpovědnosti za něj
Ekologické děje a zákonitosti	<ul style="list-style-type: none"> • Zájem o pochopení ekologických dějů a jejich zkoumání • Schopnosti a dovednosti pro zkoumání přírody a životního prostředí • Porozumění základním ekologickým dějům a zákonitostem⁵ • Porozumění významu ekologických dějů a zákonitostí pro život člověka • Propojování znalostí ekologických dějů a zákonitostí s každodenním životem
Environmentální problémy a konflikty	<ul style="list-style-type: none"> • Schopnost analýzy environmentálních problémů a konfliktů⁶ • Schopnost formulovat vlastní názor na problém, posuzovat variantní řešení a navrhnout řešení vlastní • Schopnost spolupráce a komunikace při řešení environmentálních konfliktů
Připravenost jednat ve prospěch životního prostředí	<ul style="list-style-type: none"> • Znalost základních principů ochrany životního prostředí • Znalosti a dovednosti potřebné pro šetrné zacházení s přírodou a přírodními zdroji • Znalosti a dovednosti pro spotřebitelské chování • Znalosti a dovednosti pro aktivní ovlivňování svého okolí • Přesvědčení o vlastním vlivu na předcházení a řešení problémů životního prostředí

Obrázek 4: Kompetence a cíle v rámci environmentální výchovy

(Zdroj: mzp.cz, 2011, online)

1.5.3 Rozvíjení klíčových kompetencí skrze EVVO

K velkým výhodám realizace environmentální výuky na školách patří její propojenost s jinými obory, a také možnost rozvoje klíčových kompetencí u žáků, na což je v dnešní době kladen velký zřetel.

V oblasti kompetence k řešení problémů, sociální a personální můžeme spatřovat růst žáků, například když využijeme komunikačních schopností jako nástrojů k řešení problémů životního prostředí, či schopnost kriticky posuzovat a vyhodnocovat informace týkající se životního prostředí.

Při uplatňování kompetence pracovní si žáci osvojují dovednosti pro chování a pobyt v přírodě a uplatňování principů udržitelného způsobu života.

Kompetence občanská se týká především znalosti kulturních a přírodních hodnot místa a chápání příčin jeho devastování. Uvažování v souvislostech, kdy si žák uvědomuje závislost člověka na přírodních zdrojích. Odpovědné jednání vůči přírodě a každodenní péče o životní prostředí (Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), 2008).

1.6 Terénní výuka

Realizace terénní výuky je v současně nastaveném stavu vzdělávání poměrně náročné. Nemluvíme-li zde o běžném školním výletu, na který se každá třída alespoň jednou za rok vydá, ale o opravdové terénní výuce, pro příklady bychom na mnoho školách museli opravdu daleko. Největší problém je v časové náročnosti, kdy mají učitelé strach, že za 45 minut se s dětmi vlastně stejně nikam nedostanou a proto nemá cenu se ani o takovýto druh výuky pokoušet. Velkou výhodou v tomto případě mají učitelé právě na 1. stupni ZŠ, kdy si mohou hodiny spojovat a přehazovat. Terénní výuka by se dala dobře zařazovat například v rámci školy v přírodě či jiných dlouhodobějších projektech. Výuka v terénu je podobně jako projektové učení či zážitková pedagogika velmi účinnou metodou, po které si žáci pamatují téměř vše, co při bezděčném učení zažili a všechny informace, které při tom nabyli.

1.6.1 Terénní výuka obecně

Terénní výuka je celistvá výuková forma zahrnující v sobě celou řadu výukových metod, jako je například pokus, laboratorní činnost, pozorování, projektová metoda, kooperativní metody, metody zážitkové pedagogiky a mnoho dalších. Stejně tak výuka mimo školní prostory využívá nemalou škálu organizačních forem, od těch nejjednodušších jako je vycházka, až k terénnímu cvičení, exkurzi, tematickému

školnímu výletu či expedici. Jak je z názvu jasné, stěžejním bodem zůstává výuka mimo školu, tedy v terénu (Hoffman, E a kol., 2003).

1.6.2 Přínosy terénního vyučování

Dle odborného časopisu Geografické rozhledy (2009/2010) si uveďme základní přínosy terénního vyučování pro žáky:

1) Efektivní způsob učení

Je všeobecně známé, že co si prožijeme, nám v paměti zůstane uloženo daleko jednodušeji a trvaleji, než to, o čem pouze čteme ve školních lavicích. V krajině můžeme také vidět mnoho procesů, které bychom si při výkladu ve třídě mohli jen těžko představovat.

2) Rozvoj geografických dovedností

Při samotné realizaci terénní výuky žáci sami něco produkují – sledují krajinu, vytvářejí mapy, přemýšlí o vztazích, měří údaje nebo realizují různé ankety. Jejich učení je autentické, tedy takové, kdy pouze nepřijímají myšlenky jiných, ale sami se je snaží tvořit.

3) Rozvoj obecných dovedností (součást tzv. klíčových kompetencí)

Vedle specifických geografických dovedností si žáci nezáměrně osvojují i obecné dovednosti, jako komunikační schopnosti, smysl pro týmovou práci, dovednost klást otázky a definovat problémy, organizovat si práci nebo využívat moderní technologie.

4) Integrace témat

Při terénní výuce je vhodné žákům ukázat možnost propojování jednotlivých předmětů, vědních oborů a průřezových témat v kontrastu se striktním dělením na vyučovací předměty. Žáci se tak učí efektivně kombinovat základní výzkumné metody jednotlivých vědních oborů.

5) Motivace, zaujetí, zájem o obor

Využitím geografických poznatků žákům ukazujeme jeho přímé propojení s běžným životem. Pokud mají žáci možnost se podílet na výběru zaměření práce a formě provedení, cítí i velkou zodpovědnost za své učení. Díky tomu je terénní výuka

vhodná k motivaci pro další učení či celoživotní vzdělávání (Geografické rozhledy, 2009/2010).

1.6.3 Plánování výuky v terénu

Nyní se zaměříme na plánování terénního vyučování obecně a v jasně vytyčených bodech dle metodického portálu www.rvp.cz.

Plánování terénní výuky se v praxi většinou realizuje formou projektové výuky. Prvotní impulz vychází z osobního přístupu učitele, který navrhuje téma problematiky z okolí školy, města, novin, internetu a dalších vnějších činitelů. Poté jej sekundárně rozvíjí dle potřeb kurikula.

Dalším krokem v plánování je výchozí nápad zformulovat do obecného cíle celé výuky. Při jeho tvoření je nutné zohlednit dovednosti a postoje, které chceme v žácích formovat. Cílem projektové výuky v terénu může být porozumění odborným geografickým pojmům, cvičit dovednosti spojené s metodologií geografie či dovednosti obecné, jako jsou např. komunikativní dovednosti. Stejně tak je vhodné výuku využít k řešení problémových situací s užitím autentické úlohy geografického charakteru, na kterém ukážeme propojení s běžným životem.

Máme-li stanovený vědomostní cíl, musíme se ještě zamyslet nad cílem dovednostním a postojovým. Proto je při práci nutné zvolit vhodné metody, které jsou schopny i tyto cíle rozvíjet.

Výuku v terénu lze pojmut různými způsoby, tedy v různé délce a šířce. K seznámení s určitým jevem může stačit běžná vyučovací hodina realizovaná v blízkosti školy, jindy zařazujeme terénní výuku skrze projektové dny. Méně častým jevem jsou i dlouhodobé projekty, které probíhají ve škole i v terénu, propojují řadu předmětů a mohou trvat až několik měsíců.

Posledním bodem plánování projektu je samozřejmě nezbytné hodnocení. V případě projektové výuky lze využít snad všechny známé druhy evaluace – hodnocení učitelem, žáků navzájem, sebehodnocení nebo hodnocení “zvnějšku“, tedy odborníkem, rodičem, zástupcem samosprávy apod. Hodnocení je dobré provádět i pomocí hodnotících dotazníků a využívat při něm portfolia, které žáci během terénního vyučování vytvořili (rvp.cz/jak-na-vyuku-zemepisu, 2016).

1.7 Exkurze

Exkurze, a veškeré formy výuky mimo zdi školní budovy, jsou pro žáky atraktivní a motivující, jak již bylo zmíněno u terénní výuky, která je svým charakterem exkurzi v mnoha ohledech podobná. Vnitřní motivace je nejlepším hnacím motorem pro výkon žáků a to zařazením exkurzí, lze dosáhnout. Stejně jako u výuky v terénu - plánování a realizace není pro učitele právě nejsnazší. Výsledky, kterých díky tomu žáci mohou dosahovat, za to úsilí ale stojí. Je všeobecně známo, že přírodovědná procházka, návštěva muzea, prohlídka města nebo jakákoliv jiná forma exkurze, v žácích zanechá o mnoho více, než sezení v lavici a pasivní příjem informací z výkladu učitele.

1.7.1 Exkurze obecně

Exkurze je jednou z běžných organizačních forem výuky. Svě největší zastoupení mají v přírodovědných a společenských vědách. Realizovány jsou především mimo školní prostředí – tím může být například muzeum, návštěva odborného pracoviště či výuka v terénu. Nejdůležitějším požadavkem exkurzí je propojení teoretických poznatků s praxí. Při exkurzích můžeme využívat například metody pozorování objektů a procesů, nebo setkání či jednání s odborníky z praxe přímo na jejich pracovištích. Ideální je ovšem kombinace obou předešlých technik.

Na prvním místě v realizaci exkurzí je naplnění cíle. Cíl by měl respektovat specifika žáků, kterými jsou například věk, fyzická zdatnost, předešlé poznatky či praktické zkušenosti (Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů, 2016).

1.7.2 Základní principy exkurze

- co má žákům přinést
- které poznatky z výuky budou žáci využívat
- jaké praktické dovednosti mohou žáci používat
- jak ji zařadíme do předmětových osnov

1.7.3 Zařazení exkurze do výuky

- *motivační* – připravuje prostředí pro další výuku daného tématu

- *průběžná* – napomáhá k nabývání nových poznatků a dovedností
- *závěrečná* – upevnění dosud získaných poznatků, hlubší propojení mezi teorií a praxí

(Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů, 2016).

1.7.4 Fáze přípravy exkurze

1) Přípravná fáze

Tato fáze se týká především přípravy učitele. Učitel si musí ujasnit cíl a úkoly, které chce exkurzi naplnit. To znamená, že se předem seznámí s místem exkurze, načte si související literaturu a pohovoří s odborníky. Exkurze může mít:

- *orientační charakter* – například návštěva knihovny, kdy jsou žáci seznámeni s chodem knihovny, aby byli příště schopni ji navštívit sami a vypůjčit si knihy bez doprovodu učitele
- *intenzivní charakter* – hlubší specializované poznání (například odborné školy)

V této fázi učitel žáky předběžně seznamuje s obsahem exkurze, upozorní rovněž na zajímavé jevy či významné techniky pozorování (zápis, náčrtky, sběr rostlin apod.).

2) Vlastní provedení exkurze

Při samotné exkurzi je důležitý metodický přístup učitele, využívání řady metod a hlavně demonstrace. Návodnými otázkami učitel orientuje pozornost žáků na důležitá témata a otázky, které jsou nezbytné k chápání vztahů, spojování názorného materiálu s dosavadními poznatky a zkušenostmi.

3) Fáze hodnocení a využití exkurze

Hodnotící fáze bývá většinou realizována už ve třídě. Za aktivní spolupráce žáků a učitele si společně připomínají nové poznatky a zkušenosti. Nabyté vědomosti jsou uváděny do širších souvislostí a hodnoceny. Žáci také zpracovávají materiál, který dokladuje jejich práci, připravují výstavku, nástěnné plakáty a další možné varianty zpracování. (Skalková, 2007, str. 233)

1.8 Interpretace a správné zásady jejího užití

Další prvek, který se promítá do vyučování, je interpretace. Tím se dostáváme k aktivitě učitele, která je sice realizována při terénní výuce a exkurzi, ale také naopak

při každodenním vyučování. Vždy když učitel žákům předkládá určitou myšlenku, vysvětluje jev, seznamuje s událostí či myšlenkou, jí určitým způsobem interpretuje. Interpretací učitel žákům předává informace o jevu, věcech či živých bytostech v určitém prostředí, a to pokud možno netradičně a osobitě pojatým způsobem. Pozitivem je zde promítnutí osobnosti autora, kdy se mohou projevit jeho výborné herecké, řečnické či improvizální schopnosti. Důležité je dodržet zásady správné interpretace, které budou přiblíženy níže.

1.8.1 Obecně o interpretaci

Freeman Tilden, autor považovaný za zakladatele tohoto oboru, definuje interpretaci jako vzdělávací činnost, která si klade za cíl odkrýt hlubší smysl a vztahy pomocí původních objektů, přímé zkušenosti a ilustrativních prostředků. V tomto směru se rozhodně nejedná o pouhé předávání faktických informací. Don Aldrige je dalším významným autorem, který se interpretací zabývá. Říká, že dobře interpretovat znamená, vysvětlit návštěvníkovi význam místa, s cílem podpoření myšlenky jeho ochrany (Hejtmánková, Kulich, 2014, str. 7).

Důležitým faktorem je zde vnitřní motivace, neboť účast není podmíněna vnější pobídkou, jako je například školní docházka, ale vnitřním zájmem člověka. Zásadním bodem pro úspěšnost při plánování interpretace je znalost cílové skupiny, která nám pomáhá zvolit vhodné prostředky k dosažení kýženého cíle (Hejtmánková, Kulich, 2014, str. 7).

1.8.2 Formy interpretace

Formy interpretace jsou běžnou věcí, se kterou se jako návštěvníci setkáváme při prohlídkách zámků a muzeí, ale například i během procházky po naučné stezce. Zmíněné formy jsou zpracovány podle publikace Jak předkládat svět od kolektivu autorů pod vedením Ladislava Ptáčka a Tomáše Růžičky.

- *Úloha průvodce*

Průvodce je pro návštěvníka většinou tím nejsilnějším článkem celé návštěvy. Je důležitý jak pro samotný zážitek, tak pro znovu vybavování vzpomínek. Jeho největší výhodou je možnost okamžité interakce. Průvodce může reagovat na skupinu návštěvníků a pokusit se přizpůsobit program jejich

aktuálním potřebám a požadavkům, které má možnost před začátkem programu minimálně poznat, a zároveň reakce návštěvníků na průvodce.

- *Informační panely a naučné stezky*

Informační panely mají, pro poznávání míst, mnoho nezastupitelných výhod, a proto není divu, že v posledních letech na turisticky zajímavých místech markantně narostl jejich počet. Jejimi základními výhodami je relativně nízká pořizovací cena, snadné navržení a výroba a v neposlední řadě možnost rychlé výměny či obměny panelu.

- *Expozice*

Oproti informačním panelům je expozice tou nejnáročnější formou interpretace. To především díky její dlouhodobé přípravě, finanční náročnosti a nárokům kladeným na provoz a údržbu. Expozice jsou velkou motivací pro návštěvníky muzeí, zámků nebo jiných návštěvnických center, neboť nabízejí možnost být „uvnitř děje“.

- *Prvky doplňující hlavní formy interpretace*

Pod doplňujícími prostředky interpretace si můžeme představit různé multimediální prezentace, audio průvodce, publikace či questing (bude vysvětlen v práci později).

(Ptáček, Růžička a kol., 2012. str. 59-81)

1.8.3 Zásady dobré interpretace a její podobnost s budováním mostu

Interpretace by měla pomyslně spojovat břehy řeky. Na jedné straně stojí návštěvník jako člověk, který chce něco poznat, má očekávání, znalosti a často i předešlé zkušenosti. Na druhém břehu stojí různé trvalé fenomény krajiny a artefakty ze života lidí, které nám je umožněno poznat, vnímat a zažít. Interpretace by měla tyto břehy spojovat a pilířem imaginárního mostu, který zajišťuje jeho stabilitu, mohou být vůdčí schopnosti a způsob komunikace lektora s návštěvníky (Hejtmánková, Kulich, 2014, str. 8).

- *„Interpretace se vztahuje k jednotlivci, jeho osobnosti nebo životní zkušenosti.*
- *Interpretace je používání živých obrazů, příběhů, nepřenáší strohou informací.*

- *Interpretace funguje pomocí provokace, nikoliv instruktáže.*
- *Interpretace má jasnou strukturu a hlavní sdělení.*
- *Interpretace představuje celek.*
- *Interpretace se vztahuje k lidem – dotýká se co nejvíce smyslů i srdce.*
- *Zásady interpretace jsou rozrůzněny pro dospělé i děti.*
- *Interpretace je svým způsobem umění a je možné si ji do určité míry osvojit.“*

(Hejtmánková, Kulich, 2014, str. 7, 8).

1.9 Questing

Questing je moderní metoda, která se nepoužívá pouze pro vyučování, ale i běžný život lidí, kteří mají rádi turistiku a tzv. honby za pokladem. Je zajímavý právě kvůli využívání finální motivace, kdy žáci najdou “poklad“, tajenku, hádanku či jiné zakončení questu. Tento druh turistiky, kdy člověk pouze neprochází zajímavá místa, ale hledá při tom i různé dílčí skrývačky, je velmi motivující.

1.9.1 Obecně o questingu

Quest nebo questing můžeme přeložit jako pátrání, hledání či hledačka. Questing používá honbu za pokladem nebo jiným cílem, jako prostředek k vybudování vztahu k obci, k nenásilnému samovzdělávání či pouhé relaxaci (questing.cz, 2016).

Následná kapitola o historii, vysvětlení a významu questingu je zpracována dle publikace Interpretace krajiny: Umíme číst v krajině, víme, kde jsme doma? autorů Terezy Hejtmánkové a Jiřího Kulicha.

Questing je metoda, která byla ve Spojených státech vyvinuta v roce 1995. Samotný princip je ale již přes 150 let starý a má kořeny v tzv. letterboxing. Ve Velké Británii je questing stále pojmenováván jako letterboxing. V České republice metodu představila Blažena Hušková. Díky paní Huškové a sdružení Actea existuje webový portál nesoucí název této metody, který sdružuje lidi o questing se zajímaví. Mají zde možnost jak nové questy zadávat, tak hledat ty již připravené.

Questing můžeme chápat jako snahu komunity místních lidí, kteří vytváří produkt zvaný quest. Quest neboli hledačka je zaznamenaná poznávací trasa, která vede

po jednotlivých zastaveních, kde nabízí indicie k vyluštění tajenky. Cesta je obvykle popisována ve verších a často obsahuje i mapu. Úspěšný nálezce pokladu nachází v připraveném boxu návštěvní knihu a razítko na otisknutí do svého deníčku. Důležité je mít na paměti, že cílem není nalezení pokladu, ale proces hledání a cesta samotná.

1.9.2 Cíle, pravidla a možné chyby při questingu

Cílem questingu je především zapojení místních obyvatel a jejich aktivizování pro zájem o přírodu a její ochranu. Vytváření aktivit vedoucích k zážitku, a ne pouhému předávání informací. Práce s lidmi majícími rádi místo, kde žijí a zapojení jejich znalostí a zkušeností. A podpora utváření vztahu k místu.

Základním pravidlem questingu je, že záměr questů je nekomerční vzdělávací aktivita, tudíž je z pravidla zdarma. Nepsaným pravidlem je veršování, stručnost, srozumitelnost a tvořivost. Co se týče formy, náročnosti trasy apod. nejsou dána žádná pravidla, neboť každý quest je originál a odráží osobnost autora.

Zásadním požadavkem a zároveň negativem je jeho propagace. Pokud totiž není zajištěna, návštěvník většinou ani neví, že může v dané lokalitě quest zažít. Dalšími chybami v questingu bývá např. vedení trasy přes soukromý pozemek, nesrozumitelná mapka či nefunkční tajenka.

Dobry quest se pozná tím, že hledače baví, provokuje ho, zaujme veršem či netradičním vyjadřováním, má poutavý příběh a zaměřuje se na zajímavá témata (Hejtmánková, Kulich, 2014, str. 31-39).

2 ČESKÝ RÁJ

Tato kapitola se zabývá charakteristikou a vymezením území, na kterém byly trasy tvořeny. Je všeobecně známo, že Český ráj je místo bohaté na přírodní i historické pamětihodnosti

2.1 Charakteristika oblasti

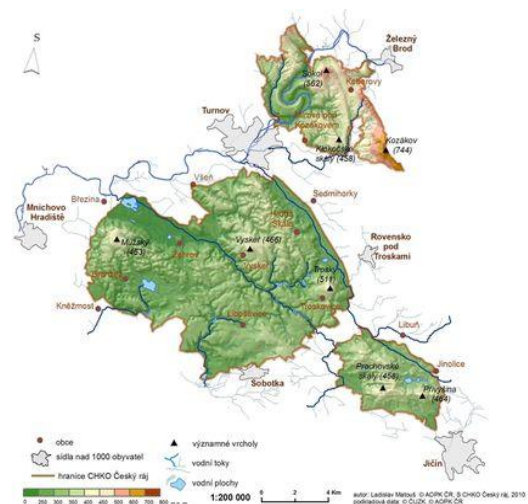
Region Český ráj, který je navštěvován desítkami tisíc turistů ročně, se nachází asi 100 km od Prahy, na severovýchodě Čech. Tato oblast byla vyhlášena jako první Chráněná krajinná oblast našeho území v roce 1955. Tehdy ještě o rozloze 92 km², kdy se vyznačovala územím mezi Turnovem, Mnichovými Hradištěm a Sobotkou. V roce 2002 došlo k novému vládnímu nařízení o ochraně přírody a krajiny. Díky tomu bylo původní území rozšířeno na 181 km². V současnosti můžeme tedy Český ráj vymezovat přibližně mezi obcí Frýdštejn a městy Mnichovo Hradiště, Turnov, Sobotka, Jičín a Železný Brod (ceskyraj.ochranaprirody.cz, 2016).

Tato oblast byla, na začátku svého přetváření v současný geopark, mnohokrát zatopena mohutnými jezery. Probíhala zde i sopečná činnost a mnoho dalších přírodních procesů. Tomu všemu vděčíme za území se sopkami, krasovými útvary, rozmanitými skalními věžemi a romantickými údolími (cesky-raj.info.cz, 2016).

Obrázek 5: Umístění Českého ráje v České republice

(Zdroj: <http://www.cesky-raj-ubytovani.cz>)

Obrázek 6: Mapa Českého ráje

(Zdroj: <http://ceskyraj.ochranaprirody.cz>)

2.2 Historie osídlení Českého ráje

První zmínky o člověku na tomto území jsou již z doby kamenné, kdy se zde usídlovali lovci mamutů a jeskynních medvědů. Později je v 6. – 5. tisíciletím př. n. l., vystřídali zemědělci. Okolo roku 2000 př. n. l. byl Český ráj osídlován lidem popelnicových polí, po kterých nám zůstaly památky v podobě jeskyně Klamorna či Prachovských skal. Přibližně ve 4. stol. př. n. l. byla již oblast obsazena Kelty a v posledním století př.n.l. přišli Slované, kteří měli snahu obnovovat stará hradiště.

Od 10. století byla oblast pod vládou Přemyslovců, kteří zde zanechali většinu památek, jež často nesou jejich jména.

Po husitských válkách, které zde zničili i mnoho významných klášterů a památek, se začínají zakládat města a rozvíjet průmysl. Povstání českých stavů, kterého se z oblasti Českého ráje účastní například i Albrecht Jan Smiřický či Jáchym Ondřej Šlik, zapříčinilo konfiskaci majetků. Toho se ujal vévoda Albrecht z Valdštejna a za centrum svého panství si zvolil Jičín. V této době byl Jičín městem umění a vzdělanosti. V období třicetileté války bylo celé území vydrancováno, což se opakovalo i o 200 let později během prusko-rakouské války (cesky-raj.info, 2016).

PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODY ZPRACOVÁNÍ

Hlavní cílem mé práce je zkoumat možnosti využití méně tradičních metod výuky, jako je místně zakotvené učení, projektová či terénní výuka a další prvky, které kladně ovlivňují motivaci žáků k učení a vedou k jeho vyšší efektivitě.

Tyto metody potom uplatňuji v návrhu cyklu 10 exkurzí po Českém ráji, které jsou propojeny společnou motivací. Jejich cílem je seznámit žáky se širším okolím jejich bydliště a pomoci jim tak získat osobní vztah jak k tomuto konkrétnímu místu, tak k našim přírodnímu i kulturnímu bohatství obecně. Jedině blízký vztah k něčemu lidi motivuje danou věc chránit.

Z hlavního cíle mi poté vyplynulo několik cílů dílčích:

- Udělala jsem výčet méně využívaných metod práce s žáky, vysvětlila jsem jejich hlavní podstatu a později aplikovala do praktické části práce.
- Vybrala jsem 10 míst v Českém ráji pro jejich historické, přírodní a kulturní zajímavosti. Připravila jsem základní informace o místě, naplánovala trasu výletu a celkovou vzdálenost, kterou musí žáci urazit. Také jsem definovala hlavní cíl výletu.
- Dvě zvolené trasy jsem detailněji rozpracovala, připravila cestovatelský deník a metodickou příručku pro učitele.
- Vybranou trasu jsem s žáky zrealizovala a poté zkontrolovala nabyté znalosti pomocí evaluačního testu.

Při návrhu a zpracování tras pro výlety jsem se řídila několika kritérii. Jedním z nich bylo to, aby bylo pokud možno pokryto celé území Českého ráje. Dalším faktorem pro mne bylo zaměření konkrétního výletu a zajímavosti, které mohou žáci na trase poznat. Snažila jsem se o různorodost exkurzí, kdy by měli žáci možnost se seznámit jak s historickým pozadím Českého ráje, tak s jeho kulturním i přírodním bohatstvím. V neposlední řadě bylo zásadní, aby byly možno stanovit výchovné a vzdělávací cíle, které budou i reálně splnitelné. Musela jsem také přihlédnout

k praktickým věcem, jako možnost dopravy do určeného místa či počet zvládnutých kilometrů. Zásadním cílem práce bylo, aby byly navržené výlety, co možná nejrealnější, proto jsem jej konzultovala s vyučujícími na prvním stupni ZŠ.

Z celkových deseti tras jsem vybrala dvě, kterým jsem se věnovala více. První z nich je výlet na Trosky, druhý je potom procházka historickým Jičínem. Vybrala jsem zrovna tyto dvě, protože jsou charakterem exkurze protikladné. Výlet na Trosky je zaměřený spíše na přírodu, poznávání hornin, schopnost orientace v přírodě či rozdělávání ohňů. Exkurze po Jičíně je naopak zaměřena na kulturní památky a místa, která zde zanechal Albrecht z Valdštejna. U obou jsem detailně rozplánovala a popsala trasu, vytvořila cestovatelský deník pro žáky a sepsala metodický list pro učitele. Záměrem bylo, aby pro ně byla organizace výletu, co možná nejsnazší.

Pro realizaci výletu jsem si vybrala exkurzi příznačně nazvanou Valdštejnovým Jičínem v poklusu. V Jičíně bydlím celý život, proto jsem k němu měla ze všech míst nejbližší a vybrala si ho k uskutečnění výletu. Tuto exkurzi jsem ještě obohatila o graficky upravený deník, který si myslím, že je sám o sobě pro žáky motivující. Exkurzi a závěrečnou skupinovou práci jsem s dětmi prožila, pořídila fotografie, zkontrolovala evaluačním testem a výsledky vyhodnotila.

Třídní kolektiv, který se exkurze zúčastnil, byli žáci 2. třídy Základní školy Poděbradova v Jičíně. Exkurze i následné ověření se zúčastnilo 20 dětí. Výlet byl uskutečněn v pondělí 20. 6. 2016, závěrečná skupinová práce o den déle ve škole a kontrolní testování proběhlo v úterý 28. 6. 2016.

Pro snadnou evaluaci a posouzení, zda byla exkurze účinná, jsem sestavila kontrolní test. Ten se skládal z celkem 4 otázek a jedné doplňkové. Žáci odpovídali na otevřené otázky, většinou jednou větou. Také spojovali, kreslili či vyplňovali křížovku. Na závěr hodnotili, jak se jim výlet líbil. Test byl zadán týden po uskutečnění exkurze a zúčastnilo se ho všech 20 dětí, které společný den prožily.

3.1 Motivace připravených exkurzí

Jak jsme již zmínili v teoretické části, motivace je zásadním prvkem vyučování. Ve své práci ji přikládám důležitý význam a proto, bych ráda představila, jak je myšlena motivace k jednotlivým výletům.

U rozpracovaných výletů na Trosky a v Jičíně, je motivační příběh napsán v plném znění. Vypráví vždy o dědečkovi a jeho vnučce Barboře. Dědeček je laskavý starý muž, který má moc rád, místo, kde žije. Ještě více však miluje svojí vnučku. Barborka je u dědečka a babičky na prázdninách v Turnově, který se nachází právě v Českém ráji. Bára je velmi zvědavá a chvíli neposedí. Řídí se heslem, že každý den doma, je ztracený. Dědeček zde žije celý svůj život, a proto zná o svém okolí snad úplně vše. Vnučka spolu s dědečkem cestuje po zajímavých místech Českého ráje. Dědeček jí o místech prozradí spoustu zajímavostí a především historii či pověst jeho vzniku.

V tomto případě jsem vycházela z obecně známých pověstí a upravovala je potřebám příběhu.

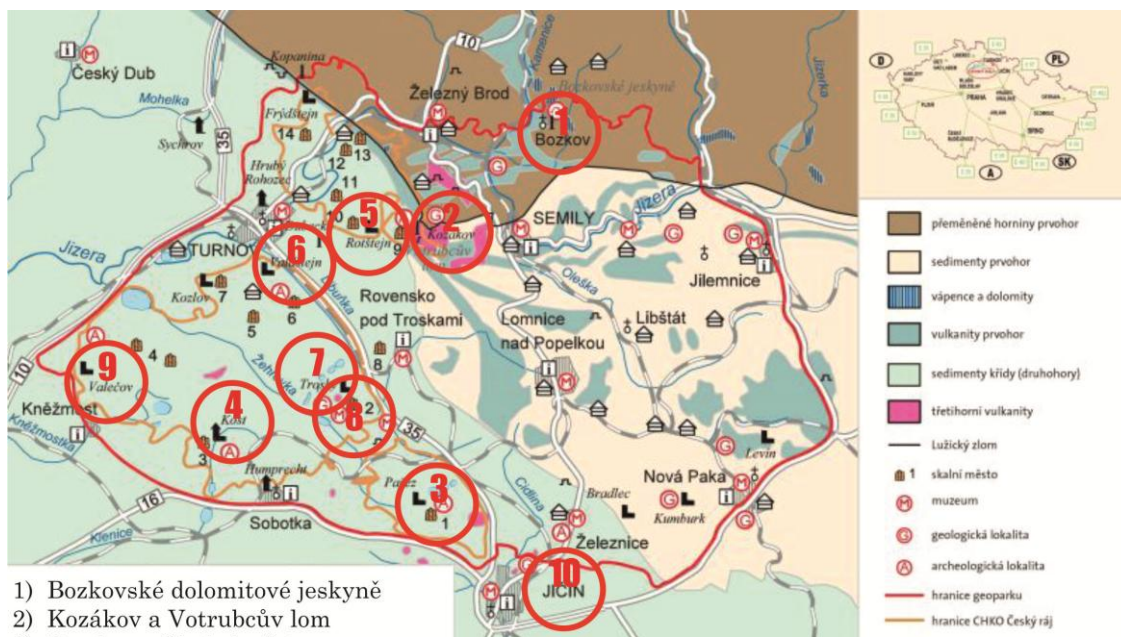
Pro umocnění motivace je dobré, a v metodickém listu na to upozorňuji, například důležitou zápletku či závěr příběhu vynechat. Děti jsou napjatí a mohou si na něj zkusit přijít sami. Ať už odhadem a následným potvrzením nebo například v muzeu, jako je to třeba u exkurze v Jičíně.

4 10 VYBRANÝCH MÍST PRO INTERAKTIVNÍ EXKURZE PO ČESKÉM RÁJI

V této části se podíváme, na již zmíněných 10 tras, pro exkurze po Českém ráji. Jak uvádím v metodice práce, místa jsou vybrána především pro svojí historickou, přírodovědnou nebo kulturní důležitost. Jednotlivá místa jsou dávány dohromady tak, aby v ideálním případě tvořili okruh, který žáci společně s učitelem, v rámci exkurze urazí.

Na tomto místě se setkáváme pouze s výčtem jednotlivých tras, poté se dostaneme k podrobnějšímu rozpracování jednotlivých výletů.

- 1) Bozkovské dolomitové jeskyně
- 2) Kozákov a Votrubcův lom
- 3) Prachov a Skalní město
- 4) Hrad Kost, údolí Plakánku a Vesec
- 5) Klokočské skály, zřícenina hradu Rotštejn
- 6) Hruboskalsko, Valdštejn a Kopicův statek
- 7) Podtrosecké rybníky – Věžák, Vidlák, Nebák a osada El Toro
- 8) Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena
- 9) Hrad Valečov, hradiště Klamorna a Drábské světničky
- 10) Valdštejnský zámek, Lipová alej, Libosad, Valdštejnská lodžie a vrch Zebín

- 1) Bozkovské dolomitové jeskyně
- 2) Kozákův a Votrubačův lom
- 3) Prachov a Skalní město
- 4) Hrad Kost, údolí Plakánku a Vesec
- 5) Klokočské skály, zřícenina hradu Roštejn
- 6) Hruboskalsko, Valdštejn a Kopicův statek
- 7) Podtrosecké rybníky - Věžák, Vidlák, Nebák a osada El Toro
- 8) Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena
- 9) Hrad Valečov, hradiště Klamorna a Drábské světničky
- 10) Valdštejnský zámek, Lipová alej, Libosad, Valdštejnská lodžie a vrch Zebín

Obrázek 7: Mapa Českého ráje s vyznačenými lokalitami, kde se trasy nachází

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z www.campsedmihorky.cz/cesky-raj/)

4.1 Bozkovské dolomitové jeskyně

Poloha: Obec Bozkov, Okres Semily

Hlavní cíl: Žák se seznamuje s krasovými jevy této oblasti. Poznává zajímavé útvary, jako jsou krápníky či křemenné římsy a lišty. Žák dokáže pojmenovat základní druhy přírodních útvarů, které se v této oblasti nachází.

K vidění: Bozkovské dolomitové jeskyně jsou velmi vyhledávaným místem v Českém ráji. Jedná se o jeden z největších jeskynních systémů u nás. Návštěvníci si mohou prohlédnout především velké množství podzemních křemenných lavic, říms a lišt s krásnou krápníkovou výzdobou. Součástí jsou i menší vodní plochy zakončené největším podzemním jezerem s modrozelenou vodou.

Obrázek 8: Bozkovské dolomitové jeskyně

(zdroj: www.jetik.info/vylet)

Trasa: Naše putování začínáme u **autobusové zastávky v obci Bozkov**. Odtud se vydáváme po zelené turistické značce kus cesty po silnici – dejte pozor. Po 500 m odbočíme ze silnice na lesní cestu a za dalších 800 m nás už vítá **rozcestí Pod Bozkovem**. V tuto chvíli se dáme ostře doleva po červené turistické značce a pokračujeme příjemnou procházkou po lesní cestě. Po 500 m se nacházíme na rozcestí Pod Bozkovskými jeskyněmi. Odsud se vydáváme dál 1 km po modré turistické značce, opět lesem, která nás dovede na **odbočku k Bozkovským jeskyním**. Nacházíme se již pouze 200 m od vchodu do této přírodní památky.

Celá trasa prohlídky podzemních jeskyní je dlouhá zhruba 350 m a trvá 40 min. Poté už nám zbývá pouze cesta 1 km zpět po modré turistické značce k autobusové zastávce.

Celková délka trasy: 4,5 km

Obrázek 9: Trasa - Bozkovské dolomitové jeskyně

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.2 Kozákov a Votrbcův lom

Poloha: Obec Kozákov, Okres Semily

Hlavní cíl: Žák zjišťuje původ vzniku vrchu Kozákov. Seznamuje se s polodrahokamy, které se vyskytují v této oblasti a některé z nich zkusí sám hledat.

K vidění: Vrch Kozákov je nejvyšším vrcholem Českého ráje. Kozákov, je unikátní hlavně díky svému vzniku, protože jako bývalá vyhaslá sopka – čedičová kupa – vyrostla na pískovcovém podloží. Nyní je zde rozhledna, která je turisty, pro svůj výhled do krajiny, často navštěvovaná. Toto místo je již od pravěku vyhledáváno, jako naleziště drahých kamenů, kterými byly zdobeny středověké chrámy. Jihozápadním svahem Kozákova se táhne rozsáhlý kamenolom, který je pojmenován po svém majiteli, Votrbcův Lom. Dodnes je zde možnost si zapůjčit nářadí, a pokusit se nějaký polodrahokam, jako například achát či jaspis, vykopat. Případně si poté nechat v místním malém muzeu drahých kamenů opracovat.

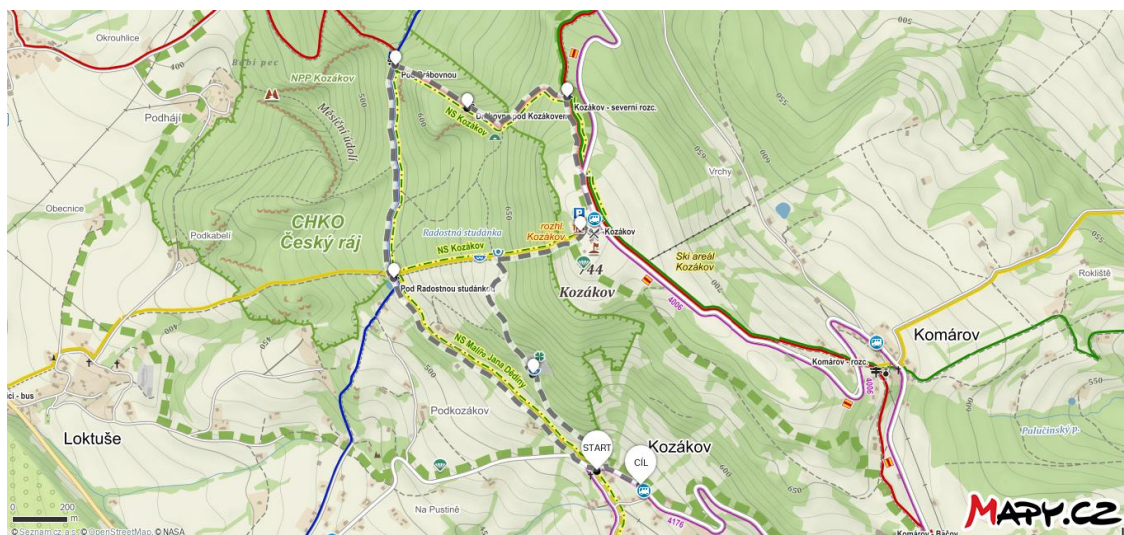

Obrázek 10: Kozákov

(Zdroj: www.fototuristika.cz/tips/detail/224)

Trasa: Naše trasa začíná na **parkovišti v Kozákově**. Odtud se vydáváme po žluté turistické značce **Naučnou stezkou Malíře Jana Dědiny**. Po 1,1 km dojdeme k **rozcestníku Pod Radostnou studánkou** a pokračujeme 800 m rovně po žluté turistické značce **Naučnou stezkou Kozákov**. Na **rozcestníku Pod Drábovnou** uhneme vlevo a ujdeme 300 m. Nyní se nacházíme u **Drábovny pod Kozákovem**, což je pískovcová plošina se skalním městem. Po žluté pokračujeme 450 m na další rozcestí, kde se dáme doprava a po 550 m dojdeme k **rozhledně Kozákov**. Z rozhledny pokračujeme stále ještě po žluté turistické značce asi 350 m, kde zahneme ostře doleva na lesní pěšinu, která nás dovede po **500 m k Votrubicovu lomu**. Zde si můžeme zkusit najít nějaký polodrahokam. A již nám chybí pouze 500 m k cíli našeho putování a jsme zpět na **parkovišti v Kozákově**.

Celková délka: 4,5 km

Obrázek 11: Trasa - Kozákov a Votrubcův lom

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.3 Prachov a Skalní město

Poloha: Obec Holín, 3 km od obce Jičín

Hlavní cíl: Žák se seznamuje se vznikem skalních měst. Poznává vlastnosti pískovce a zjišťuje, vlivem jakých přírodních procesů byly Prachovské skály utvořeny a mění se dodnes.

K vidění: Oblast Prachovských skal je jedna z nejstarších přírodních rezervací v České republice. Pestrá geologická minulost skalního města, možnost nespočtu výletů v okolí a unikátní přírodní útvary lákají nejen tisíce turistů, ale i režisérů a filmařů, díky kterým známe Český ráj z řady filmů a pohádek. Vyhledávané jsou především pískovcové skalní věže – neznámější Jehla a Čapka. Také jeskyně jako například 31 metrů dlouhá Bratrská modlitebna, rokle Císařská chodba či známé vyhlídky Prachovských skal jako Šlikova, Rumcajsova, Hlaholská nebo Vyhlídka míru. V srdci Prachovských skal leží také známé, dnes již bohužel bývalé, přírodní koupaliště Pelíšek.

Obrázek 12: Prachovské skály

(Zdroj: www.skalycr.cz/prachovske_skaly.htm)

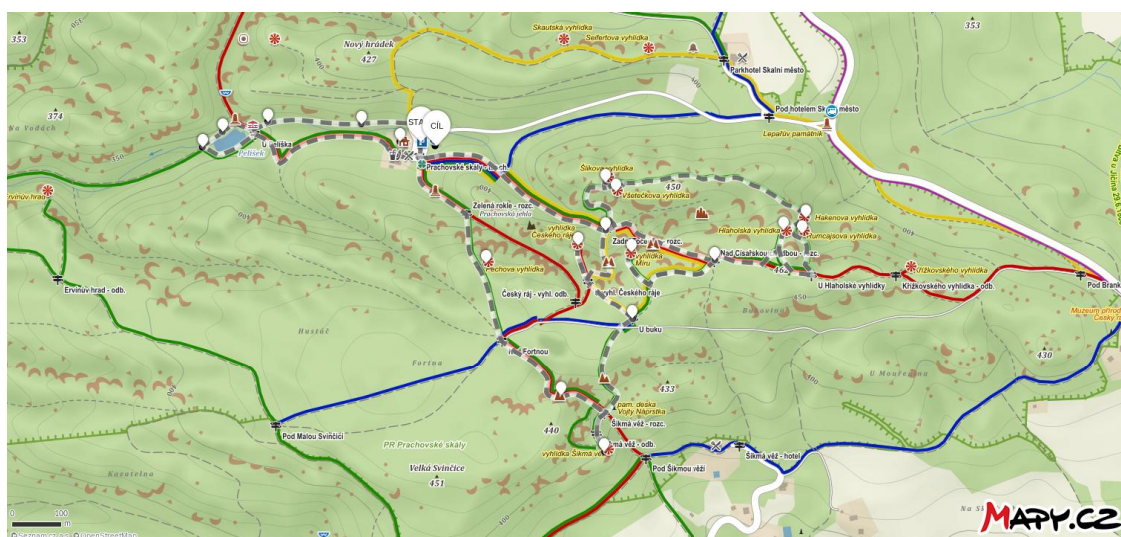
Trasa: Začínáme na **parkovišti u Turistické chaty**, odkud se vydáme jižním směrem **kolem Nového Pelíška**, Zelenou roklí po zelené turistické značce, zpočátku i s červenou. Od rozcestníku Zelená rokle se již držíme pouze zeleného turistického značení. Vystoupáme po mnoha kamenných schodech **na Pechovu vyhlídku**. Naladění krásným výhledem pokračujeme po zelené na **rozcestí Nad Fortnou**. Tady se opět spojíme s červenou, klesáme mezi skalní masívy a procházíme místem zvaným Fortna. Po dalším klesání se zelená odděluje vpravo a samostatně vstupuje do bludiště skalních masívů **u Šikmé věže**. Od rozcestníku po odbočce sejdem k další **vyhlídce Šikmá věž**. Zde se nedíváme do skal, ale směrem do krajiny k obcím Ostružno a Veliš. Pokračujeme po zelené přes červenou, která míří vlevo k **hotelu Pod Šikmou věží**, a vystoupáme k **Americké sluji**. Dále je to jen kousek k **rozcestí U buku**. Zde se ale od rozcestí dáme po žluté a vyjdeme si **na vyhlídku Českého ráje**. Kousek se vrátíme a **Myší dírou** dojdeme k rozcestí **Zadní Točenice**. Odtud po červené **Císařskou chodbou** na stejnojmenné rozcestí nad ní. Zde odbočíme vpravo a jdeme směrem k **rozcestí U Buku** po zelené turistické značce až vyjdeme u **vyhlídky Míru**. Po prohlídce vyhlídky se vrátíme na **rozcestí Nad Císařskou chodbou** a pokračujeme dál již i s červenou po hřebeni Bukoviny k odbočce na **Hlaholskou vyhlídku**. Stále jdeme po zelené, která nás vede klikatými cestami mezi skalními bloky, i po schůdkách dolů a nahoru a navštívíme **Rumcajsovu a Hakenovu vyhlídku**, které jsou kousek do sebe. Dále kličkujeme mezi skalami po hřbetu, až dospějeme k **Všetečkově a Šlikově vyhlídce**. Z těchto vyhlídek se díváme do Císařské chodby. Pak již jen sestoupíme k ústí Císařské chodby a spolu s dalšími turistickými cestami dojdeme zpět k Turistické

chatě. Odtud pokračujeme po červené kolem **Turistické chaty** ke **koupališti Pelíšek** což je zhruba 550 m. Obejdeme koupaliště a po 200 m dojdeme k soše Pelíška. Lesní cestou kolem **čajového altánu Plující oblaka** po 450 m dorazíme do našeho cíle a to parkoviště u Turistické chaty.

Trasa ve skalách měří 4,3 km.

Trasa z parkoviště na Pelíšek a zpět 1,2 km

Trasa celkem tedy 5,5 km

Obrázek 13: Trasa - Prachov a Skalní město

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.4 Hrad Kost, údolí Plakánku a Vesec

Poloha: Obec Mladějov, Okres Jičín

Hlavní cíl: Žák odhaduje důvod netypického půdorysu stavby hradu Kost a jeho polohy mezi dvěma údolími. Seznamuje se s lidovou architekturou obce Vesec a porovnává způsob života na hradě a v podhradí.

Popis: Vrcholně gotický hrad umístěn na pískovcové skále, který svým strategickým umístěním a blízkými vodními toky zvyšoval obtížnost jeho dobytí, je zajímavý nejen pro svůj krásný vzhled, ale také pro umístění nedaleko romantického údolí zvaného Plakánek. To je obklopeno skalními věžemi a svůj název nese podle rodiny Plakánků, kteří mývali často uplakané oči od pálení uhlí. Hrad Kost je zajímavý svou hranolovou

Bílou věží a menší válcovou věží zvanou Lidomorka. Součástí hradního komplexu je i hradní palác a později vystavěný Bíbrštejnský a Lobkovický palác. Vesec je malá vesnička, kde se dochovaly překrásné roubenky a nyní je pro svoji jedinečnost označena jako vesnická památková rezervace.

Obrázek 14: Hrad Kost

(Zdroj: cesky-raj-klenot-nasi-vlasti.webnode.cz/hrad-kost/)

Trasa: Tento výlet začínáme na **křižovatce u kostela v Libošovicích**. Odtud se vydáváme 1,7 km po červené turistické značce krásnou lesní cestou v **Prokopském údolí**, až dojdeme na **rozcestí Prokopské údolí**. Zbývá nám už pouze 600 m stále po červené kolem **Bílého rybníka** a jsme na **hradě Kost**.

Po prohlídce hradu jdeme 2 km po žluté turistické značce na **rozcestí turistických značek údolí Plakánek**. Zahneme vlevo a po modré turistické značce jdeme dalším údolím, tentokrát **údolím Plakánek** zhruba 2,3 km kolem bývalého skalního mlýna do **obce Vesec**, kde je cíl našeho putování.

Trasa celkem: 6,1 km

Obrázek 15: Trasa - Hrad Kost, údolí Plakánku a Vesec

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.5 Klokočské skály, zřícenina hradu Rotštejn

Poloha: Obec Klokočí, Okres Semily

Hlavní cíl: Žák se seznamuje s pověstí o pokladu na zřícenině hradu Rotštejn. Pomocí své fantazie si příběh na konkrétním místě prožije a bere si z něj ponaučení.

Popis: Skalní město Klokočské skály se spoustou skalních věží, sloupů, skalními stěnami a pseudokrasovými jeskyněmi. Významné je především pro svoji rozsáhlost a souvislost. Zajímavá zřícenina skalního hradu Rotštejn, která byla vytvořena částečně zděním a také tesáním do pískovcových bloků.

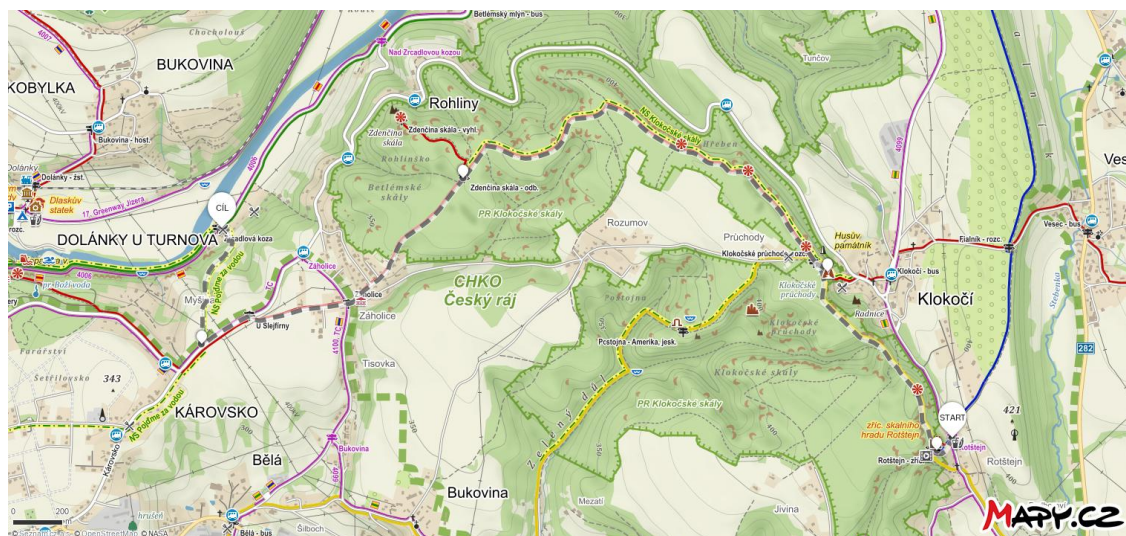
Obrázek 16: Zřícenina hradu Rotštejn

(Zdroj: <http://itras.cz/hrad-rotstejn/galerie/15582/>)

Trasa: Naše trasa začíná u **rozcestníku pod hradem Rotštejn**. Vydáme se pouhých 100 m po modré turistické značce a jsme na **hradě Rotštejn**. Po jeho prohlídce jdeme po žluté turistické značce zhruba 1 km skalními masivy, až se dostaneme k **odbočce ke Klokočským průchodům**. Tyto kamenné schody jsou 70 m dlouhé. Z rozcestí nad schody se vydáme po červené turistické značce a procházíme **Klokočskými a Betlémskými skalami**. Užíváme si krásnou procházku uvnitř skalních soustav a zhruba po 2 km se dostaneme k **odbočce u Zdeniny skály**. My pokračujeme dále po červené turistické značce až dojdeme po 700 m do **obce Záholic**. Zde se opatrně přesuneme po silnici dále po červené a po 650 m odbočíme vpravo na žlutou turistickou značku. Po 550 m a dojdeme k **řece Jizeře** a jsme v cíli našeho putování u **Zrcadlové kozy**.

V případě zájmu je ještě možnost cestou k Zrcadlové koze odbočit na Dlaskův statek, u kterého se nachází Dům přírody Českého ráje s interaktivní expozicí.

Délka trasy: 5,1 km

Obrázek 17: Trasa - Klokočské skály, zřícenina hradu Rotštejn

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.6 Hruboskalsko, hrad Valdštejn a Kopicův statek

Poloha: Obec Hrubá skála, Okres Semily

Hlavní cíl: Žák porovnává způsoby života a bydlení na třech rozdílných stavbách z různých období – zámek, hrad a statek. Seznamuje se s ekosystémem lesa v oblasti Hruboskalsko.

K vidění: Hruboskalsko je jedno z nejznámějších skalních měst v České republice. Věže dosahující až 55 metrů jsou střídány strmými kaňony. Zámek Hrubá skála, je stejně jako hrad Kost, postaven na mohutném pískovcovém masivu, ze kterého se naskýtá krásný výhled na okolní krajinu jako Hrad Trosky či vrchy Tábor a Kozákov. Dalšími dominantami, které zde můžeme vidět, jsou skalní útvary Čertova ruka, Myší díra či Adamovo lože. Zajímavostí je také symbolický hřbitov horolezců nebo skalní vyhlídka Hlavatice. Zřícenina hradu Valdštejn pochází ze 13. století. Kopicův statek je roubenka, významná především pro svou typickou lidovou architekturu pojizerského typu. Pro děti jsou však ještě zajímavější skaní reliéfy, které do skal v údolí pod statkem vytesal jeho někdejší majitel Vojtěch Kopic. Najdeme jich zde asi 30 a zobrazují většinou významné postavy české historie.

Obrázek 18: Zámek Hrubá skála

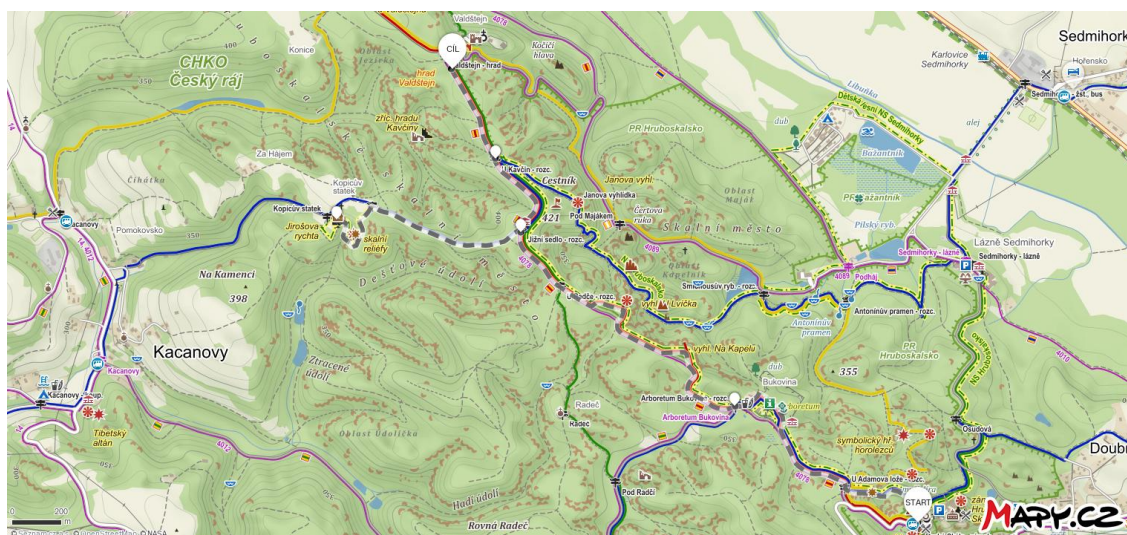
(Zdroj: <http://www.visitskalnimesta.cz/cz/hruboskalske-skalni-mesto/25/>)

Trasa: Začínáme na **parkovišti zámku Hrubá skála** a jdeme po zelené turistické značce. Sestoupíme hned u zámku do krásné **skalní průrvy**, která je příznačně nazývána **Myší díra**. Průrva je dlouhá asi 100 metrů a zavede nás přímo do **středu Dračích skal**, které se nachází pod zámkem. Odsud pokračujeme zhruba 200 m po modré turistické značce na malé „náměstíčko“, kde najdeme **Adamovo lože**. Po jeho

prohlídce stoupáme skalní průrvou zhruba 150 m k rozcestníku a pokračujeme po modré turistické značce.

Ujdeme 700 m a dostaneme se k **Arboretu Bukovina**. Pokračujeme po červené turistické značce zhruba 800 m a nacházíme se u krásné **vyhlídky Na Kapelu**. Dále jdeme zhruba 450 m, kde narazíme na další **vyhlídku**, tentokrát **U Lvička**. Pokocháme se dalšími výhledy a jdeme ještě 600 m a narazíme na rozcestí cest. Zde odbočíme vlevo a pokračujeme po modré turistické značce. Ujdeme 900 m a jsme u **Kopicova statku**. Po jeho prohlídce se musíme vrátit na **rozcestí Jižní sedlo** a po červené míříme na **hrad Valdštejn**, na který dorazíme po zdolání 2 km. Návštěvou hradu zakončíme dnešní putování.

Délka trasy: 5,5 km

Obrázek 19: Trasa - Hruboskalsko, hrad Valdštejn a Kopicův statek

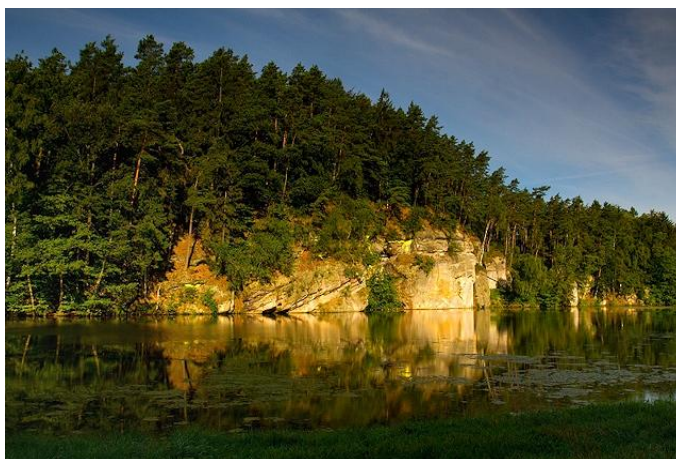
(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.7 Podtrosecké rybníky – Věžák, Vidlák, Nebák, tramská osada El Toro

Poloha: Údolí pod zříceninou Hradu Trosky, Obec Hrubá Skála, Okres Semily

Hlavní cíl: Žák prohlubuje vědomosti o ekosystému rybníka a seznamuje se s rostlinstvem a živočištvem tohoto společenství.

Popis: Věžický rybník, rybník Vidlák a Nebák jsou vodní plochy patřící do soustavy osmi podtroseckých rybníků. Dalšími jsou ještě Krčák, Hrudka, Dolský, Rokytnák a Podsemínský. Břehy těchto rybníků jsou lemovány převážně jehličnatými lesy a často z vody vystupujícími pískovcovými skalami. Místo obklopují také stavby lidové architektury a příjemné prostředí turistických chat.

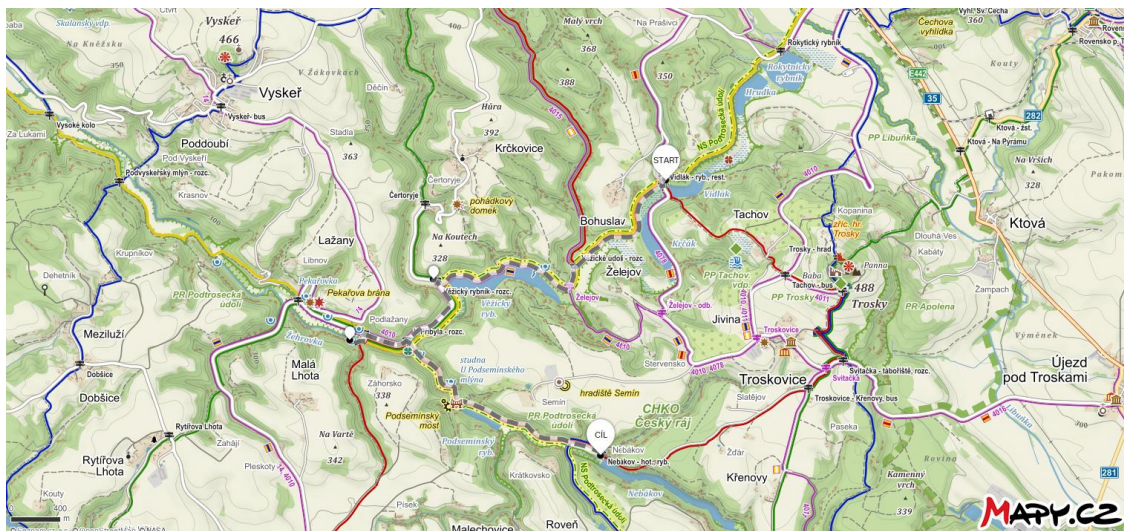

Obrázek 20: Rybník Krčák

(Zdroj: <http://itras.cz/rybnik-krcak/galerie/15608/>)

Trasa: Výlet začíná na **parkovišti u restaurace Vidlák**. Půjdeme po žluté turistické značce **Naučnou stezkou Podtrosecká údolí** zhruba 1,2 km až dojdeme na **rozcestí Věžické údolí**. Pokračujeme 1,4 km stále po žluté. Procházíme lesem a potom podél břehu **rybníka Věžák**, až dojdeme na rozcestí, které je na hrázi rybníka. Stále po žluté pokračujeme po silnici a míváme několik studánek po pravé straně. Po 700 m dojdeme k **rozcestí U Příbyla**. Naším cílem je ale původní **trampská osada El Torro**. Proto pokračujeme 350 m po žluté a na křižovatce turistických cest se dáme vlevo přes louku a potůček po červené turistické značce. Po 150 m jsme zde. Po krátké prohlídce osady se vrátíme zpět 450 m k **rozcestí U Příbyla** a zde zahneme vlevo po červené turistické značce. Již za 750 m lesní cestou jsme u **Podsemínského mostu** na kraji stejnojmenného rybníka. Nyní pokračujeme lesem 1,2 km a dojdeme k **rybníku Nebákov**. To je cíl našeho výletu.

Délka trasy: 6,2 km

Obrázek 21: Trasa - Podtrosecké rybníky – Věžák, Vidlák, Nebák, tramská osada El Toro

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.8 Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena

Poloha: Obec Rovensko pod Troskami a Troskovice, Okres Semily

Hlavní cíl: Žák poznává horniny, kterými jsou tvořeny místní skalní útvary. Seznamuje se se zástupci rostlinstva a živočišstva a umí se orientovat v přírodě pomocí světových stran a turistického značení.

K vidění: Zřícenina gotického hradu Trosky s dominantami Panna a Baba. Tento symbol Českého ráje byl ve své době nedobytný, díky umístění na strmých čedičových skaliscích. Trosky jsou jedním z vůbec nejnavštěvovanějších míst v České republice a to nejen díky krásným výhledům na Český ráj, případně i další místa jako Krkonoše, Ještě či České středohoří. Vyhledávaným místem je též pro malebnou přírodu a zajímavosti, ke kterým mimo jiné patří i čedičové věže Panna a Baba v této pískovcové oblasti.

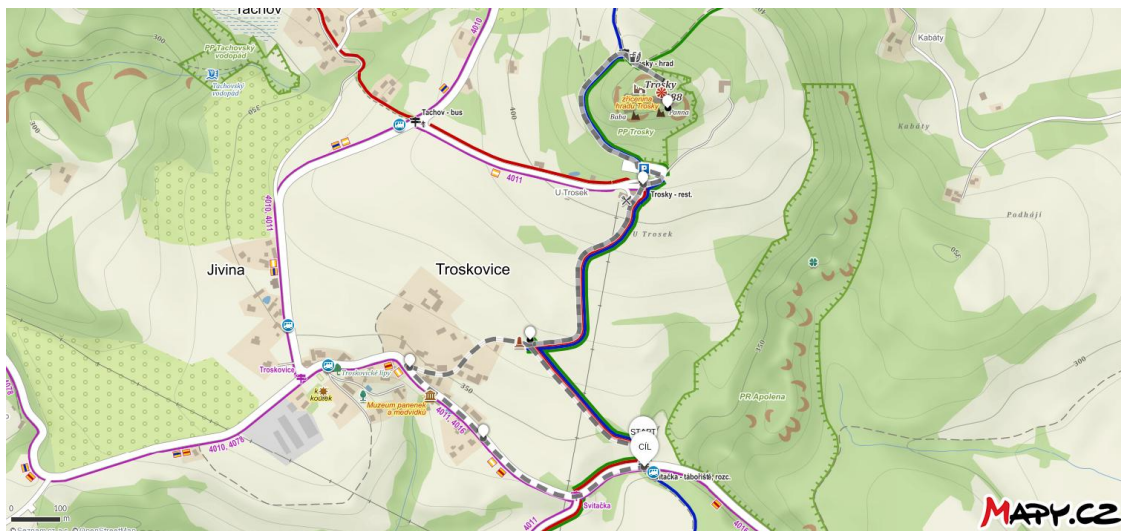

Obrázek 22: Zřícenina hradu Trosky

(Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hrad_Trosky,_leteck%C3%BD_sn%C3%ADmek.jpg)

Trasa: Od **recepce tábořiště Svitačka** se dáme polní cestou po modré turistické značce lehce vlevo nahoru. Po 350 m můžeme vidět **Pomník obětem 1. světové války** a pokračujeme po modré zhruba 450 m a dojdeme k **restauraci Trosky**. Vystoupáme na parkoviště pod hradem a zříceninu si můžeme prohlédnout z tzv. žabí perspektivy. Projdeme **parkovištěm** a vcházíme do lesa. Nyní nás čeká závěrečné asi 400 m stoupání lesní cestou k hradu. Po prohlídce hradu se při zpáteční cestě musíme opět dostat na parkoviště. Nyní můžeme zvolit variantu návratu do kempu buď stejnou cestou, jako jsme přišli, nebo při sestupu k Pomníku odbočíme vpravo. Jdeme po místní komunikaci asi 250 m a dojdeme na silnici III. třídy. Zde se dáme ostře doleva a po 100 m dojdeme k **Muzeu panenek a medvídků**. Zbývá nám jenom 550 m po silnici a jsme zpět v tábořišti Svitačka.

Délka trasy: 3,7 km

Obrázek 23: Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.9 Hrad Valečov, hradiště Klamorna a Drábské světničky

Poloha: obce Boseň a Dněboh, okres Mladá Boleslav

Hlavní cíl: Žák se seznamuje s různými druhy obydlí našich předků, jako jsou skalní hrady a tvrze. Představuje si jejich možný způsob života.

K vidění: Zřícenina hradu Valečov stojí určitě za návštěvu každému, koho zajímají osudy středověkých hradů. Valečov byl původně hradem ze dřeva, po husitských válkách byl ale vypálen a později přestaven na kamenný hrad. Drábské světničky jsou taktéž zříceninou skalního hradu. Jsou ale unikátní pro svůj vzhled. Jedná se o soustavu světniček vybudovaných v pískovcových blocích. A do třetice i hradiště Klamorna je zříceninou skalního hradu.

Obrázek 24: Zřícenina hradu Valečov

(Zdroj: <http://www.fototuristika.cz/tips/detail/220>)

Trasa: Výlet začínáme u **autobusové zastávky v Bosni**. Půjdeme po silnici II. třídy 500 m až k **rozcestí Pod Valečovem**. Zde zahneme ostře doprava po červené turistické značce a po 350 m dojdeme přímo k **zřícenině hradu Valečov**. Po jeho návštěvě se vydáme po červené turistické značce zhruba 1,5 km lesní cestou, až narazíme na křižovatku se silnicí. Opatrně přejdeme a pokračujeme stále po červené. Po 2,2 km dojdeme ke **zřícenině hradu Klamorna**. Po prohlídce Klamorny ujdeme 500 m stále po červené turistické značce, až dojdeme k **Drábským světničkám**. Sejdeme již jenom 500 m po modré turistické značce k **autobusové zastávce Dněboh – Kavčiny**, kde náš výlet končí.

Celková délka trasy: 5,1 km

Obrázek 25: Trasa - Hrad Valečov, hradiště Klamorna a Drábské světničky

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

4.10 Valdštejnský zámek, Lipová alej, Libosad, Valdštejnská lodžie a vrch Zebín

Poloha: město Jičín, Královéhradecký kraj, oblast Českého ráje

Hlavní cíl: Žák zná pověsti a píseň, jež se vztahují k městu. Návštěvou muzea a dalších významných památek se seznamuje s historií města. Poznává významné vrcholy v okolí a orientuje se pomocí světových stran.

K vidění: Město Jičín, je pro svou strategickou polohu v Českém ráji, vyhledávaným turistickým místem. Návštěvníkům může nabídnout zajímavou historii, bohaté kulturní vyžití a o nic menší přírodní bohatství. Jak z názvu mnoha místních památek vyplývá, o řadu těchto dominant se zasloužil vévoda Albrecht z Valdštejna. Turisté navštěvující toto pohádkové město mají možnost relaxovat v zámeckém parku. Stejně tak i spatřit podloubí na Valdštejnově náměstí, které lemují celý jeho obvod, což není v naší zemi výjimečné. Vystoupat na Valdickou bránu či vrch Zebín, které nabízejí výhled do Českého ráje, na přilehlé kopce Tábor, Veliš, Brada a třeba i Ještěd či pohoří Krkonoše. Typická pro Jičín je také dlouhá Lipová alej vedoucí do romantického prostředí Valdštejnské lodžie.

Obrázek 26: Valdštejnově náměstí v Jičíně

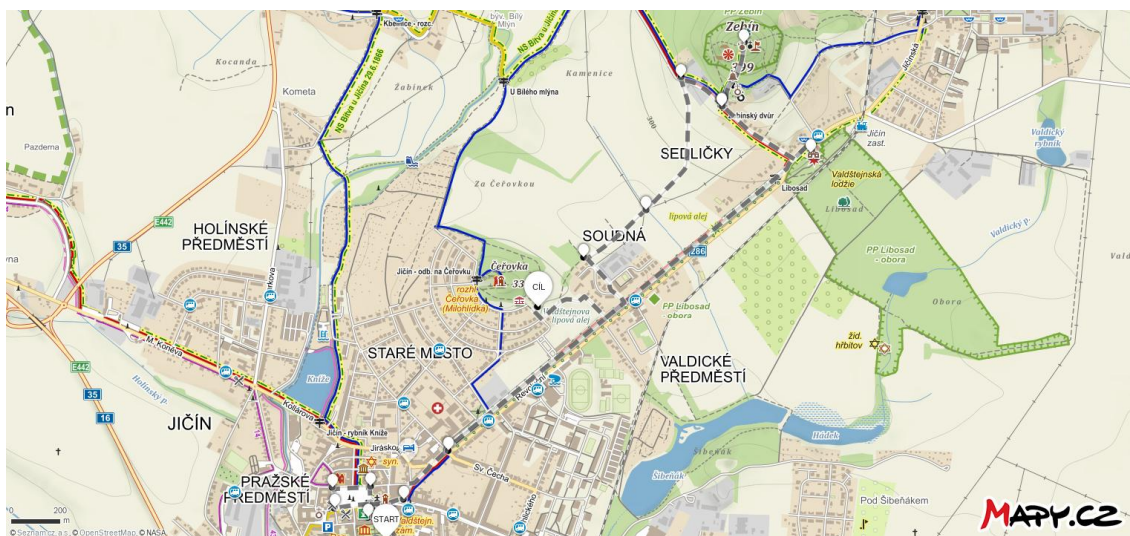
(Zdroj: <http://www.jicin.org/cs/region/jicin.html>)

Trasa: Náš výlet začínáme v **zámeckých zahradách jičínského parku**. Ze spodní části parku vyjdeme po schodech, ujdeme asi 200 m a ocitáme se na **Valdštejnově náměstí**. Zde se dáваме ostře doleva, projdeme pod podloubím 150 m a spatříme budovu **městského muzea a galerie**. Po prohlídce galerie se projdeme po Valdštejnově náměstí a vrátíme se do stejného rohu, odkud jsme přišli z parku. Zde již uvidíme významnou

dominantu Jičina a to **Valdickou bránu** s přilehlým **kostelem sv. Jakuba**. Po výstupu na bránu se dáваме skrz malé náměstí s fontánou do jeho levého rohu (ulice Havlíčkova). Odtud jdeme lehce do kopce asi 300 m a jsme na začátku **Lipové aleje**. Lipovou alejí díky připravené hře v podstatě proběhneme a na jejím samém konci se směrem doprava vydáváme do **Valdštejnské lodžie**. Po aktivitách v Lodžii opatrně přejdeme silnici a stoupáme po místní komunikaci mezi rodinnými domky na horizont k **Zebínskému dvoru**. Za posledním domem zatočíme ostře doprava a zdoláváme náročnější stoupání na **vrchol kopce Zebín**. Po jeho zdolání sestupujeme opatrně dolů na cestu. Po modré turistické značce ujdeme 200 m a zahneme vlevo na panelovou cestu. Procházíme mezi dvěma ohradníky pro koně a po 500 m vidíme první domy **městské části Sedličky**. Odtud je to již pouhých 300 m na **hřiště vrchu Čerov**, kde naše cesta končí.

Délka trasy: 6,5 km

Obrázek 27: Trasa - Valdštejnský zámek, Lipová alej, Valdštejnská lodžie a vrch Zebín

(Zdroj: převzato a upraveno dle potřeb práce z mapy.cz)

5 ZPRACOVANÉ EXKURZE

Vzhledem k rozsahu diplomové práce a zadaným cílům, bych na tomto místě ráda představila dvě detailněji rozpracované exkurze. Návrh výletu vždy obsahuje základní informace a popis, podrobně rozepsanou trasu s jednotlivými přesuny, motivační příběh, metodický list pro učitele a cestovatelský deník s úkoly pro žáky.

Vybrala jsem výlet na Trosky a exkurzi po Jičíně. Zvolila jsem tyto dvě především pro jejich protikladné zaměření.

5.1 Zřícenina hradu Trosky a přírodní rezervace Apolena

5.1.1 “Návštěva hašteřivých troseckých dam“

Anotace: Žáci si prožijí školní den v terénu. Hravou formou se seznámí s historií a přírodou okolí zříceniny hradu Trosky. Žáky budou na cestě troseckým údolím provázet zajímavé úkoly a motivační příběh je vtáhne do doby dávno minulé. Závěrečnou prací si zkusí nejen práci ve skupině, ale vytvoří i portfolio vzpomínek na tento den.

Cíl:

Výchovný:

- žák chápe důležitost mezilidských vztahů a vztahů v rodině na příkladu pověsti o hradu

Vzdělávací:

- žák se seznamuje se základními informacemi o hradu, včetně jeho historie
- žák poznává horniny, kterými jsou tvořeny místní skalní útvary – čedič a pískovec
- žák se učí orientovat v přírodě, zná světové strany a základy turistického značení
- žák se seznamuje se zástupci místního rostlinstva a živočišstva

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Průřezová témata: Environmentální výchova

Předměty: prvouka, přírodověda, vlastivěda

Trasa: Od **recepce tábořiště Svitačka** se dáme po polní cestě po modré turistické značce lehce vlevo nahoru. Po 350 m míjíme **Pomník obětem 1. světové války** a pokračujeme po modré zhruba 450 m a dojdeme k **restauraci Trosky**. Vystoupáme na parkoviště pod hradem a zříceninu si můžeme prohlédnout z tzv. žabí perspektivy. Projdeme **parkovištěm** a vcházíme do lesa. Nyní nás čeká závěrečné asi 400 m stoupaní lesní cestou k hradu. Po prohlídce hradu se při zpáteční cestě musíme opět dostat na parkoviště. Nyní můžeme zvolit variantu návratu do kempu buď stejnou cestou, jako jsme přišli, nebo při sestupu k Pomníku odbočíme vpravo. Jdeme po místní komunikaci asi 250 m a dojdeme na silnici III. třídy. Zde se dáme ostře doleva a po 100 m dojdeme k **Muzeu panenek a medvídků**. Zbývá nám jenom 550 m po silnici a jsme zpět v tábořišti Svitačka.

Délka trasy: 3,7 km

Turistická náročnost: lehká

Náročnost úkolů: středně těžká

Poloha: Obec Rovensko pod Troskami a Troskovice, Okres Semily

K vidění: Zřícenina gotického hradu Trosky s dominantami Panna a Baba. Tento symbol Českého ráje byl ve své době nedobytný, díky umístění na strmých čedičových skaliscích. Trosky jsou jedním z vůbec nejnavštěvovanějších míst v České republice a to nejen díky krásným výhledům na Český ráj, případně i další místa jako Krkonoše, Ještě či České středohoří. Vyhledávaným místem je též pro malebnou přírodu a zajímavosti, ke kterým mimo jiné patří i výskyt čedičových věží Panna a Baba v této pískovcové oblasti. Jedním z úkolů bude pro žáky právě porovnání těchto dvou hornin.

5.1.2 Metodický list pro učitele

Co je potřeba zajistit a mít sebou:

- vstupné na hrad
- vytisknuté zápisníčky pro žáky, metodický list pro učitele
- připravené buřty a zjištěnou možnost opečení buřtů v kempu
- materiální vybavení:
žáci: penál (pastelky, fixy, lepidlo, nůžky), pláštěnka, svačina
učitel: náhradní psací potřeby, nůžky, lepidlo, balicí papíry, videokamera

a fotoaparát, rychletvrdnoucí hmota

1. příjezd do kempu Svitačka

2. kemp Svitačka

- přečíst motivační příběh, společně s dětmi ho rozebrat, popovídat si s nimi, o čem byl
- vysvětlit cíl a důvod dnešního výletu
- poučit o chování v přírodě a na hradě
- nechat žáky osahat horninu, která zde tvoří skalní útvary – **plnění úkolu 1**
- seznámit žáky s turistickým značením – **plnění úkolu 2 cestou**

3. cesta na Trosky

→ *zastávka na poli v zatáčce, pod Troskami, u prvního rozcestníku*

- žáci plní dva úkoly ve svém zápisníku – **plnění úkolu 3, 4**

4. zastávka pod hradem

→ *z hlavního parkoviště do leva po polní cestě, usadit se na místě, kde je hezky vidět na obě věže*

- žáci pomocí svých palců měří a odhadují, jak jsou věže vysoké – **plnění úkolu 5**

5. zastávka pod Turistickou chatou v zatáčce

- žáci se pokoušejí poznat další z dominant Českého ráje (v tajence vyjde HRUBÁ SKÁLA) v případě, že sami nevědí, jim pomáhá připravený rébus **plnění úkolu 6**

6. zastávka před hlavní bránou

- poučení, co je to přírodní památka a jak se na takovémto místě máme chovat - **plnění úkolu 7**

7. vstup na hrad

- po zakoupení vstupenek paní učitelkou se všichni společně sesednou na druhém nádvoříčku (jeviště)
- krátký “výklad“ o hradu, děti si mohou něco poznamenat – **plnění úkolu 8**
- **výstup na věž Baba vpravo – plnění úkolů 9, 10**
- **výstup na věž Panna**
- **společná orientace, kde se nachází sever, pomocí buzoly**
- **plnění úkolu 11, 12**
- **v rámci úkolu 12** – společné povídání o tom, jak se v krajině orientovat bez kompasu či buzoly (žáci mají základní obrázky v deníčku)
- **plnění úkolu 13** na nádvoříčku

8. odchod z hradu

9. tábořiště Svitačka

- zhodnocení úkolů v zápisníčku (správné řešení přiloženo)
- skupinová práce (viz níže)
- ukázka, jaké typy ohňů existují (žáci mají obrázky v zápisníčku)
- společné opečení buřtů, zhodnocení celého dne

Závěrečná skupinová práce

- **rozhodnutí o průběhu je na učiteli:**
  - **bezprostředně po exkurzi** v tábořišti (doporučujeme v případě dobrého počasí a dostatečné časové rezervě)
    - výhoda:* nadšení po právě prožitém dni, promítnutí aktuálních pocitů
  - **další den po exkurzi** ve škole (v případě nepřízní počasí, při nedostatku času)
    - výhoda:* lepší zázemí a možnosti pro kreativní tvorbu
- žáci rozdělení do 5 skupin
- **zadání jednotlivých úkolů – každá skupina plní jiný úkol**
  1. **Pozvánka na akci** – žáci společně vytváří pozvánku na smyšlenou akci, která se koná na hradě. Pozvánku zpracují jako plakát, aby byla co nejpoutavější. Využijí poznatků, které dnes nabyli.

2. **Reportáž z návštěvy hradu** – žáci si připraví psanou reportáž z návštěvy na Troskách. Líčí, co na prohlídce zažili - fantazii se meze nekladou. Reportáž zpracují písemně, poté je při předvádění učitelem nafilmovaná.

3. **Modeláž z rychletvrdnoucí hmoty** – žáci pomocí rychletvrdnoucí hmoty modelují zříceninu Trosky a její okolí. Hmota může být ozdobena přírodninami, které najdou všude okolo sebe.

4. **Informační plakát či tabule o památce** – žáci zpracují informační panel či plakát, kde zajímavě nastíní základní informace o hradu, které se dnes dozvěděli. Důležité je, aby lidi zaujal na první pohled. Mohou kreslit, lepit a využít cokoliv, co dnes nasbírali.

5. **Divadelní ztvárnění pověsti o hradu** – žáci si připraví a poté sehrají scénku o tom, jak to vlastně tenkrát s Troskami bylo. Při závěrečné prezentaci, je učitelem focena a filmována.

- žáci mají na zpracování úkolu ve skupince přibližně 45 - 60 minut
- na závěr se každá skupinka prezentuje svojí prací a krátce pohovoří, jak se jim dnešní exkurze líbila a zda se jim ve skupině dobře pracovalo

Motivační příběh

„A dědečku,“ nadechla se Barunka, lezoucí mu ve stejném okamžiku na klín, „jak to tedy vlastně bylo s těmi Troskami, které jsme včera viděli cestou od nás do Prachovských skal k Jičínu? To takhle vypadaly vždycky? Jak by tam mohli žít králové se svými vojsky a královny s princeznami pořádat plesy? Tomu nerozumím, sem by přece nikdo jezdit na návštěvu v krásných šatech a střevíčkách nechtěl!“ zachmuřila se Bára při představě šplhající princezny v plesových šatech na hradní věže Trosek. „Ale, vůbec ne, malá.“ usmál se dědeček oslovení, které mu zůstalo zvykem jako železná košile ve známém přísloví, při pohledu na tu hubenou, vysokou nyní již desetiletou mladou slečnu. „Jak víš, dnes jsou Trosky již pouhou zříceninou, dříve to byl ale krásný honosný hrad.“

Barborku dědečkova odpověď alespoň částečně uspokojila, po chvíli už bylo vidět, že jí Trosky leží opravdu v hlavě. „A jak se to teda vlastně stalo, že z krásného hradu, který byl sídlem knížat, je najednou taková zřícenina?“ zadumala se na chvíli Bára. „Víš co, pojď si sem ke mně sednout, povím ti, jak se vypráví, že to vlastně

tenkrát všechno bylo.“ Dědeček se opřel ve svém houpacím křesle a Barborka si mu sedla k nohám na veliký polštář, jako to dělávají vždy, když dědeček vypráví.

„Hrad Trosky, po jeho postavení knížetem Čenkem, získal pán z Bergova. Ten si Trosky na první pohled zamiloval a snažil se z nich vybudovat proslulé sídlo, o kterém budou mluvit páni a knížata v širém okolí. Jeho snaha byla po zásluze odměněna, protože z Trosek udělal opravdu krásné a vyhledávané místo družinami knížat z dalekých krajů. Jednoho dne, však byla jeho snaha přerušena... „Zemřel?!“ vykulila oči Bára. „Ale jdi ty, nezemřel, musel, odcestovat za jinými povinnostmi,“ uklidnil dědeček vnučku. „Den odjezdu se blížil, a proto si nechal zavolat svojí dceru Karolínu a matku Marii. Odjížděl s těžkým srdcem a prosil je, ať se o hrad starají stejně dobře, jako on.“ „A ony to takhle pokazily...“ stěžovala si hned Bára. „Nepředbíhej a pozorně poslouchej.“

„Čas plynul a obě ženy jeho přání plnily na výbornou. Hrad a jeho okolí jenom vzkvétalo pod pečlivýma rukama obou dam. Na hrad často zavítala známá knížata, a všude bylo slyšet chválu, že se jim dostalo královského přijetí. Jenže to byl právě ten problém. Napadá tě proč, Barborko?“ zeptal se dědeček vnučky a povzbudivě jí pohladil po vlasech. Bára napřímila hlavu, kterou měla doteď položenou u dědečka na klíně a hlásějíc se jako ve škole se dožadovala slova. „Ty, jsi taky zmatená z té školy,“ usmál se dědeček, „tak co myslíš“? „Zalíbilo se jim panování a společnými silami chtěli pánu z Bergova hrad ukrást!“ a ve vítězném gestu se plácla dlaněmi do steh. „Jsi blízko,“ napínal Barunku dědeček, „poslouchej, jak to bylo dál.“

„Jak čas plynul a na hrad se odevšud snášela sláva, tak se vládnutí oběma damám moc zalíbilo.

„*Proč bych nevládla sama*“, říkala si Karolína, když se prohlížela v zrcadle, „*jsem krásná, určitě si pro mne brzy přijde nějaký mladý muž a Troskám můžeme přeci vládnout sami, Marii nebudeme potřebovat.*“ napodoboval dědeček hlas mladé Karolíny.

V té samé chvíli se Marie pročetla kronikami, když jí v tom napadlo, „*Karolína nemá s vládou žádné zkušenosti... A co když přijde brzy nějaký pán, který si ji bude chtít vzít? Určitě mne budou chtít o vládu okrást! To nesmím připustit!*“ použil o něco hrubší tón u Marie.

Ten den, se u jejich poslední společné večeře, ženy hrozně pohádaly.

„Já jsem mladší a krásnější! Navíc jsem jeho dcera! Na Trosky mám větší právo!“, křičela Karolína.

„Za to já jsem chytřejší a zkušenější vladařka! Je to můj syn, proto si hrad zasloužím já!“, odporovala jí Marie.

Každá žena obsadila jednu z věží hradu. Marie se usídlila v té nižší a tlustší a Karolína v té vyšší hubené věži.“ „Aháááá, už si vzpomínám! vypískla Barborka, „proto Panna a Baba, už to celé chápu! radovala se. Dědeček se jejím nadšením pousmál a pokračoval, aby příběh dovyprávěl. „No, a tak si to umíš představit, jak to vypadá, Barborko, když se vládci spolu nemohou dohodnout. Kraj kolem Trosek začal velmi rychle pustnout a chudnout. O vládu se ženy pouze hádaly svými okýnkami ve věžích, pravý vladař však hradu žalostně chyběl. Od té doby na dřívě velebný hrad už knížata nejezdila, málokdo se vůbec odvážil k věžím přiblížit. Když se do lesa pod Troskami vydali vesničané, slyšeli pouze neustálé nadávky a hádky Marie s Karolínou, místo hudby plesů a veselí jako dřívě.“ Dědeček se na chvíli odmlčel a napil odpoledního čaje, aby dal vnučce čas vstřebat poznatky, které jí na první pohled nepotěšily. „A tak jak to teda dopadlo, dědečku? Usmířily se?“ ptala se skoro nešťastně Barunka.

Dědeček věděl, že ji nepotěší, musel však příběh dovyprávět do konce. „Ba ne. Pán z Bergova o ničem v daleké cizině nevěděl, a proto ženy usmířit nepřijel. Nikdy se už více nevrátil. Sloužící z hradu utíkali a ptáci přestali kroužit nad věžemi. Slunce nesvítilo ani do jedné komůrky obou hřišnic. Na Trosky všichni dočista zanevřeli. Za nějaký čas ustal hrůzný křik i hádky. Odvážný mladík z vesnice se tedy vydal do věží na výzvědy. Vešel do té nižší, rozrazil dveře dokořán a Marie nikde. Asi věřil, že se ženy usmířily, proto běžel hned do vyšší a hubenější z obou věží, jenže ani tam mladou Karolínu nenašel. Tajemství, kam se ženy poděly, není vyřešeno do dnes.

Lidé se vrátili zpět do podtroseckých vesnic a spolu s nimi znovu i štěstí a láska. Společnými silami začali okolí hradu opět zvelebovat. A asi ti je už jasné, proč nakonec věže pojmenovali Baba a Panna. Říká se, že je ještě dnes možné při prudkých vichřicích a deštivých bouřích slyšet ženské hlasy v podobě meluzíny, která se prohání s větrem mezi zbytky bývalého hradu.“ dořekl dědeček a zavřel oči v křesle, jako by vzpomínal, když příběh někdo vyprávěl jemu.

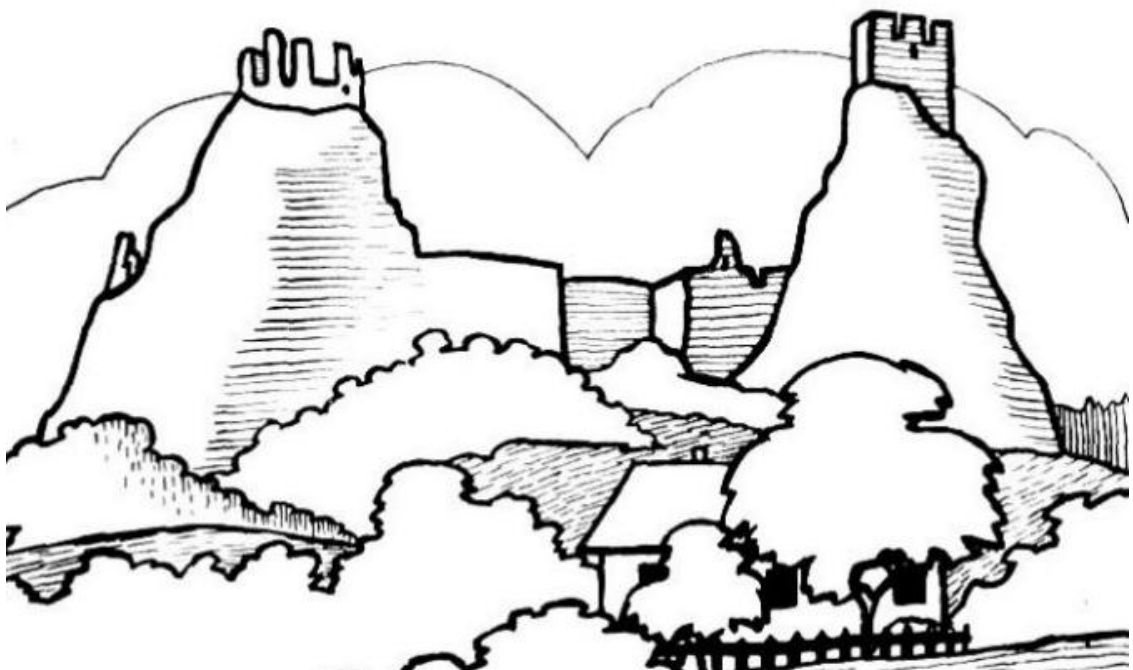
„Jedeme!“ vykřikla okamžitě Barborka. Popadla batůžek, který je v pohotovosti na každý výlet připraven u dveří, pověsila na krk foťák, babičce vlepila pusu a už čekala u auta.

„A víš, že jsem to tak nějak čekal...“ dodal dědeček pro sebe s úsměvem.

Deník malého cestovatele

Deník malého cestovatele

Milý cestovali, vítáme Tě na návštěvě u rozhněvaných dam žijících na hradě Trosky. Dobře si všímej věci okolo sebe a výlet si hezky užij. Využij svůj zápisníček k děláni poznámek a zaznamenávání postřehů, aby sis navždy uchoval vzpomínky na tento den. Mysli také na to, že deníček je pouze Tvůj, proto si do něj piš a kresli, jak je libo. Originalitě se meze nekladou.

1. Dobře si prohlédni a osahej horninu, kterou jsou tvořeny skalní útvary, na které koukáme. Zapamatuj si jeho strukturu, případně si udělej krátkou poznámku.

---

2. Slyšíš, jak cvrlikají ptáci? Sem tam se dokonce okolo proběhne i divoký zajíc! Seznam se, se zvířátky žijící v troseckém údolí. Zvířata zakresli do prostředí, kde se nejčastěji vyskytují (nora, kámen, potůček, krmelec, stromy apod.) Nad úkolem se můžete poradit společně.

3. V Českém ráji se můžeš setkat s celou řadou zajímavých rostlin. Zkus, si jich co nejvíce překreslit a vymyslet jim podle jejich vzhledu dočasné jméno – vlastně takovou přezdívku. Ve třídě budeš moct později použít atlas a internet k dohledání jejich skutečných jmen.

4. Palec, je stará jednotka délky, pocházející z Anglie, kde se s ním jako měřicí jednotkou můžeme stále setkat. Palec je přibližně 25 mm, tedy _____ cm.

Pro náš úkol, z tohoto stanoviště, je jeden palec tebou naměřený asi 10 metrů ve skutečnosti. Zkus pomocí svého palce zjistit, kolik přibližně měří jednotlivé věže.

5. Na této zastávce vidíš další z krásných a velmi známých míst Českého ráje. Víš, jak se jmenuje? Správný odhad si ověř v šifrovačce.

NÁPOVĚDA:

△		
A	B	C
D	E	F
G	H	CH

□		
I	J	K
L	M	N
O	P	Q

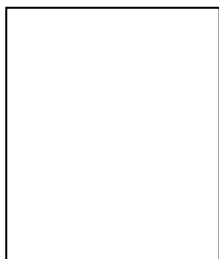
○		
R	S	T
U	V	W
X	Y	Z

△	○	○	△	△																																													
<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td>*</td><td></td></tr></table>								*		<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td>*</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	*									<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>*</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				*						<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td></td><td>*</td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>		*								<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td>*</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	*								
	*																																																
*																																																	
*																																																	
	*																																																
*																																																	
○	□	△	□	△																																													
<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td></td><td>*</td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>		*								<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td></td><td></td><td>*</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			*							<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td>*</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	*									<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>*</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				*						<table border="1" style="width: 50px; height: 50px;"><tr><td>*</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	*								
	*																																																
		*																																															
*																																																	
*																																																	
*																																																	

TAJENKA:

6. Načrtni si obrázek značky “Přírodní památka“. Dobře poslouchej, co taková značka znamená a případně si udělej si poznámku.

7. Na nádvoří si prohlédni horninu, ze které jsou věže. Porovnej s tím, co si pamatuješ a zapsal sis na začátku v kempu.

---

8. Sám pro sebe potichu počítej, kolik schodů vede na Babu. Výsledek si zapiš až nahoře po vyzvání paní učitelky.

počet:

9. Spočítej si a nakresli okýnka, která vidíš na nádvoříčku věže okolo sebe. Napiš, na co podle tebe byla okýnka používána.

---

počet:

10. Opět si sám potichu spočítej, kolik schodů vede na Pannu. Až ti paní učitelka řekne, výsledek si zapiš. Není na tom něco divného? Zamysli se a pár slovy napiš, co si myslíš.

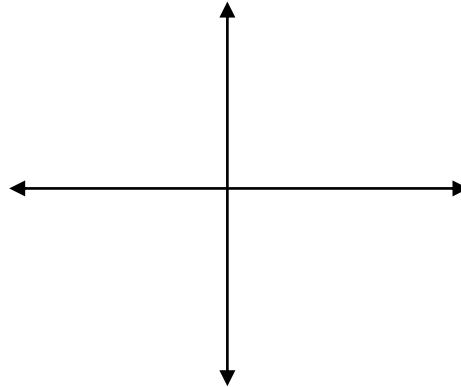

---

počet:

11. Ke každé světové straně zkus doplnit jedno konkrétní místo podle toho, co ti paní učitelka vyprávěla cestou.

12. Často se nám stává, že na výletě nemáme kompas ani buzolu. Spolu se svými kamarády se podívej, jak nám příroda pomáhá se orientovat.

ORIENTACE V PŘÍRODĚ

1. OSAMĚLÉ STROMY BÝVAJÍ NA SEVERNÍ AŽ SEVEROZÁPADNÍ STRANĚ POROSTLÉ LIŠEJNÍKEM.

2. PAŘEZY OSAMĚLÝCH STROMŮ MÍVAJÍ NA SEVERNÍ STRANĚ HUSTŠÍ LETOKRUHY.

3. MECH POKRÝVÁ SKÁLY A BALVANY NA SEVERNÍ AŽ SEVEROZÁPADNÍ STRANĚ.

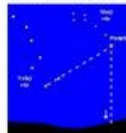
4. STARÉ KOSTELY MÍVAJÍ OLTÁŘE NA VÝCHODNÍ STRANĚ.

5. VINICE A ČESLA VČELÍCH ÚLŮ BÝVAJÍ ORIENTOVÁNY NA JIH.

6. DELŠÍ STRANA MRAVENIŠTĚ BÝVÁ SMĚROVÁNÁ NA JIH.

7. KRÍŽEK NA ŽULOVÉM MEZNIKU POD TRIANGULAČNÍ VĚŽÍ UKAZUJE PŘESNĚ DO SVĚTOVÝCH STRAN. JIŽNÍ STRANU POZNÁME PODLE VYTĚSANÉHO LETOPOČTU.

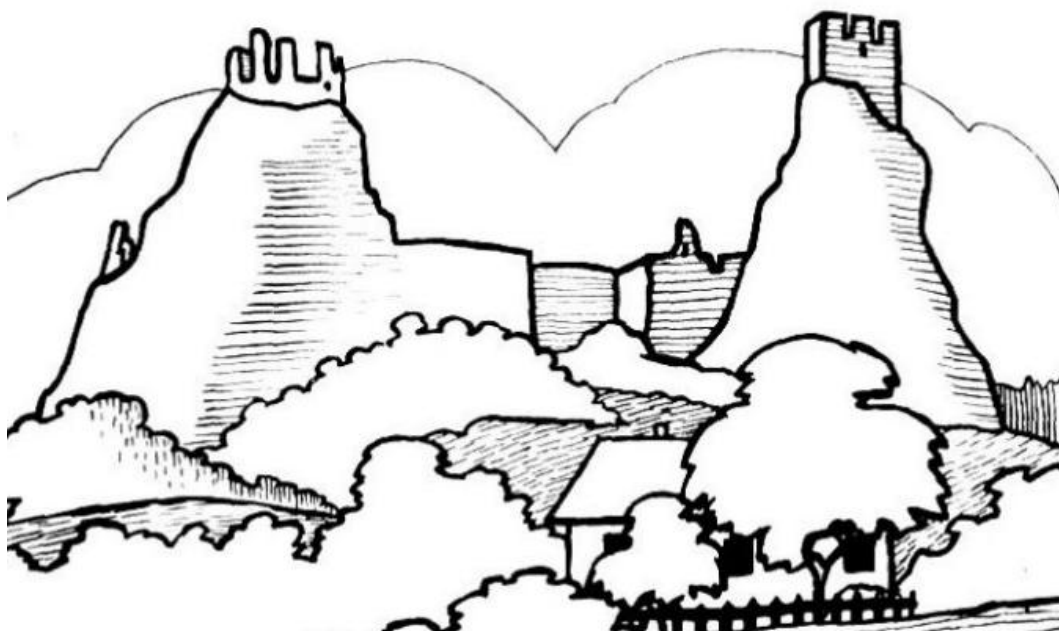
8. POLÁRKA JE PRVNÍ HVĚZDOU V SOUHVĚZDÍ MALÉ MEDVĚDICE (= MALÝ VŮZ). JAKO JEDINÁ HVĚZDA JE STÁLE NA JEDNOM MÍSTĚ A KOLMO POD NÍ JE SEVER.

9. MALOU RUČÍČKU NAMÍŘÍME KE SLUNCI A ROZPŮLÍME ÚHEL MEZI NÍ A DVANÁCTKOU (V ZIMĚ) NEBO JEDNIČKOU (V LÉTĚ). TÍM SMĚREM JE JIH, NA OPACNÉ STRANĚ TEDY SEVER.

13. Prohlédni si z tohoto místa důkladně obě věže. Příběh hradu Trosky již znáš. Nedopadl zrovna vesele, že ano? Zde se zamysli, jak bys připravený obrázek domaloval, abys hrad a ženy uvězněné v něm, zase spojil dohromady. Obrázek domaluješ dole pod věží.

14. Hola hola, táborák volá! Umíš jako správný zálesák rozdělat oheň? Najdi si asi 15 přibližně stejně dlouhých klacíčků. Vyber si oheň, který se ti nejvíce líbí, a označ, který to je. Oheň zkus postavit a ukaž ho paní učitelce. Ta ti ho zkontroluje a označí úkol za splněný.

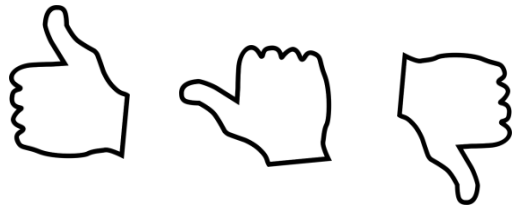
„Prošel jsem zkouškou ohněm.“

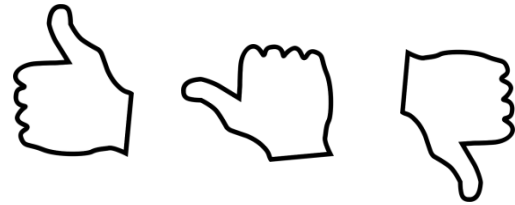

Závěrečné zhodnocení dne

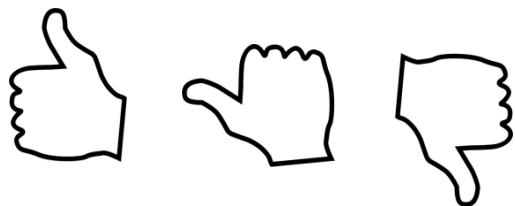
Jak se mi líbila návštěva hradu.

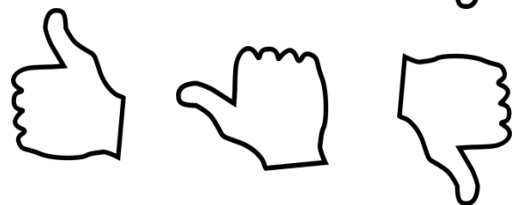
Jak se mi líbily úkoly, které jsme cestou plnili.

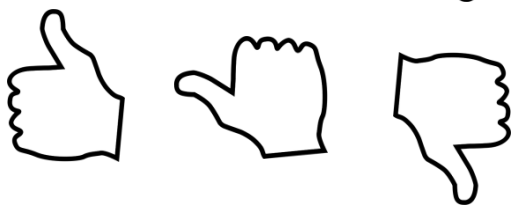
Jak se mi líbil závěrečný úkol ve skupince.

Jak se mi pracovalo ve skupině.

Jak se mi líbil dnešní den celkově.

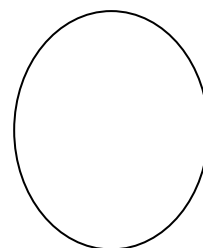
Rád bych sdělil/a, co mě nejvíce bavilo a co naopak vůbec.

Takhle se tvářím po dnešním výletu.

5.2 Jičínský zámek, Lipová alej, Valdštejnská lodžie a vrch zebín

5.2.1 “Valdštejnovým Jičínem v poklusu“

Anotace:

Žáci se prožitkovou formou seznámí s městem Jičín. Poznají jeho historii, památky i přírodu. Motivací jim bude příběh o výbuchu Jičínského zámku a vzniku vrchu Zebín. Společně se vydají po nejznámějších místech, kde se před mnoha lety procházel samotný vévoda Albrecht z Valdštejna. Závěrečnou skupinovou prací si celý den prožijí ve zkratce ještě jednou a vytvoří různé produkty připomínající tento den.

Cíle:

Výchovný:

- žák se umí pohybovat v muzeu a při návštěvě jiných historických památek
- žák pracuje ve skupině a zodpovědně přistupuje ke svému úkolu v rámci kolektivu

Vzdělávací:

- žák se pomocí návštěvy v místní galerii a dalších významných památek seznamuje s historií Jičína
- žák aplikuje nabyté vědomosti při plnění jednotlivých úkolů po celou dobu exkurze
- žák pozná významné vrcholy v okolí Jičína a orientuje se pomocí světových stran
- žák zná pověsti a píseň vztahující se k městu

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Průřezová témata: Environmentální výchova

Předměty: prvouka, přírodověda, vlastivěda

Trasa: Náš výlet začínáme v **zámeckých zahradách jičínského parku**. Ze spodní části parku vyjdeme po schodech, ujdeme asi 200 m a ocitáme se na **Valdštejnově náměstí**. Zde se dáváme ostře doleva, projdeme pod podloubím 150 m a spatříme budovu **městského muzea a galerie**. Po prohlídce galerie se projdeme po Valdštejnově náměstí

a vracíme se do stejného rohu, odkud jsme přišli z parku. Zde již uvidíme významnou dominantu Jičina a to **Valdickou bránu** s přilehlým **kostelem sv. Jakuba**. Po výstupu na bránu se dáváme skrz malé náměstí s fontánou do jeho levého rohu (ulice Havlíčkova). Odtud jdeme lehce do kopce asi 300 m a jsme na začátku **Lipové aleje**. Lipovou alejí díky připravené hře v podstatě proběhneme a na jejím samém konci se směrem doprava vydáváme do **Valdštejnské lodžie**. Po aktivitách v Lodžii opatrně přejdeme silnici a stoupáme po místní komunikaci mezi rodinnými domky na horizont k **Zebínskému dvoru**. Za posledním domem zatočíme ostře doprava a zdoláváme náročnější stoupaní na **vrchol kopce Zebín**. Po jeho zdolání sestupujeme opatrně dolů na cestu. Po modré turistické značce ujdeme 200 m a zahneme vlevo na panelovou cestu. Procházíme mezi dvěma ohradníky pro koně a po 500 m vidíme první domy **městské části Sedličky**. Odtud je to již pouhých 300 m na **hřiště vrchu Čeřov**, kde naše cesta končí.

Délka trasy: 6,5 km

Turistická náročnost: vysoká

Náročnost úkolů: střední

Poloha: město Jičín, Královéhradecký kraj, oblast Českého ráje

K vidění: Město Jičín se nachází v malebné krajině Českého ráje. Významné je zde náměstí obdélníkového půdorysu, lemované jedinečným podloubím po celém svém obvodu. Mimo krásné památky v historickém centru Jičina, jako je například Jičínský zámek, Valdštejnovo náměstí či Valdická brána, se procházkou Lipovou alejí, která byla vystavěna již za vlády Albrechta z Valdštejna, dostáváme do přírodního komplexu Valdštejnské lodžie. Pokud se vydáme lipovou alejí až na samý konec a vystoupáme na vrch Zebín, odměnou nám bude krásný výhled na celé pohádkové město a do krajiny Českého ráje.

5.2.2 Metodický list pro učitele

Co je potřeba zajistit a mít sebou:

- vytištěné zápisníky pro žáky
- tabulky s památkami na úkol ve Valdštejnské lodžii
- připravené pokyny pro učitele

- terčík (kvůli přechodům přes hlavní silnici)
- kompas nebo buzola
- připínací špendlíky
- sešívačka
- psací pomůcky
- krabice různých druhů a velikostí (na závěrečný úkol – stačí poté ve třídě)

Průběh exkurze:

1. úvod ve spodní travnaté části zámeckého parku

- zahájení dnešního výletu
- společné přečtení motivačního příběhu
- rozdání zápisníčků a seznámení se s nimi

→ vyjdeme po schodech a hlavní branou parku se dostaneme na Valdštejnovo náměstí, nyní se nacházíme u Jičínského zámku (žlutá budova)

2. návštěva Jičínského zámku

- stálá expozice o Jičíně (žáci se pomocí interaktivní expozice dozvídají něco z historie i současnosti Jičina, vyrobí si hůlku vévody z Valdštejna, díky které se dostávají k zajímavým úkolům)

Návštěva muzea v prostorách Jičínského zámku:

Otevírací doba v jednotlivých měsících:

- web muzea: www.muzeumhry.cz
- pozor – v pondělí zavřeno

Organizační pokyny:

- muzeum se nachází na prvním nádvoří Jičínského zámku
- vstupné základní je dítě 40 Kč, dospělý 60 Kč – pro školní kolektivy je celkové vstupné poníženo o 10 % a pedagogický doprovod má vstup zdarma
- každé dítě při vstupu dostává průvodce k interaktivním úkolům a obyčejnou tužku k plnění úkolů

- prohlídka je možná s průvodcem nebo bez něj – informační tabule a Průvodce muzeem pro celou rodinu (tištěný materiál), návštěvníky přehledně vedou celou expozicí
- v této části exkurze žáci výjimečně nepoužívají svůj cestovatelský zápisníček, protože pracují s tištěným průvodcem z muzea
- žáci si mohou zkusit různé dobové úkoly a nástroje pouze s použitím vévodovy hůlky

Samotná prohlídka:

Žáci se v každém sále postupně seznamují s historií České země a Jičína i jeho okolí. Interaktivní výstavou je provází tištěný průvodce a vyrobená hůlka Albrechta z Valdštejna. V každém sále mají možnost vyzkoušení autentických nástrojů. Také musí v každé místnosti najít a udělat frotáž mince z dané doby.

1. ČÁST VÝSTAVY

- Úvodní místnost
  - žáci své putování začínají v historické místnosti s dobovým nábytkem
  - zde si vyrábějí hůlku Albrechta z Valdštejna, která jim umožňuje pracovat se zajímavými úkoly v průběhu prohlídky
  - aktivita: Hmatová skříň – žáci prostrčí ruku připraveným otvorem a hádají, na co sahají

správné řešení:

1. pazourek a soška	2. dno nádoby	3. kachel	4. čepec
5. forma na modrotisk	6. brusle	7. skleněná ryba	8. trubka
9. srst z lišky a jezevce	10. mušle a škeble	11. trilobit a amonit	12. šišky

- sál I. - OD PRAVĚKU KE VZNIKU ČESKÉHO STÁTU
  - aktivita: mletí obilí na rotačním mlýnku, tkaní látky na pravěkém stavu
- sál II. – OD VZNIKU ČESKÉHO STÁTU PO BITVU NA BÍLÉ HOŘE
  - aktivita: psaní na středověkém psacím stolku imitací husím brkem

- žáci se zastaví u velké hrací skříně, po vložení hůlky se ozývá píseň Znam já jeden krásný zámek – společně si ji žáci alespoň třikrát zazpívají (bude nutné znát později)
- sál III. – ALBRECHT VÁCLAV EUSEBIUS Z VALDŠTEJNA
  - aktivita: stavění Valdštejnova Jičina do jedné přímky, rozpočítávání sluneční soustavy foukáním
- sál IV. – OD ROKU 1634 DO ROKU 1848
  - aktivita: předání nitě na kolovratu, spuštění vodního mlýnu, poznávání vůní
- sál V. – NÁRODNÍ OBROZENÍ
  - aktivita: hraní divadla pomocí připravených loutek a kulis
- sál VI. – OBDOBÍ OD PRUSKO-RAKOUSKÉ VÁLKY ROKU 1866 K POČÁTKŮM ČESKOSLOVENSKEHO STÁTU
  - aktivita: stroboskop – výměnné papírové filmy, dobový fotoaparát, kostky
- sál VII. – DĚJINY 20. STOLETÍ
  - aktivita: hůlkou spouštěný film, knihovna
- sál VIII. – PŘÍRODOVĚDNÁ EXPOZICE
  - aktivita: sluchové pexeso

2. ČÁST VÝSTAVY

V dalších prostorách muzea můžeme navštívit Panskou oratoř s výhledem do Kostela sv. Jakuba, muzejní divadélko, konferenční salonek tří císařů, výstavu autentických terčů s ukázkami z Rakousko-Pruské války a na závěr to nejlepší – muzejní hernu. V herně si děti mohou zahrát na Albrechta z Valdštejna. Mají možnost si vyzkoušet jeho klobouk, dobové oblečení a dokonce se i posadit na jeho koně. Dále pracují se skříní otázek a odpovědí, díky které si zopakují nabyté vědomosti z výstavy. Společnými silami staví autentický Jičín v kontrastu se svým vysněným městem.

Společně si na závěr v herně zkontrolují, zda všichni našli všechny mince a zakreslili na správná místa. Průvodce a vstupenku z muzea si vloží na správné místo v notýsku pomocí sešíváčky, kterou má učitel sebou. **úkol č. 1**

→ vyjdeme ze zámku a dáme se rovně náměstím ke Korunovační kašně

3. prohlídka Valdštejnova náměstí

- seznámit žáky se skutečnými objekty, které v muzeu viděli na obrázcích a maketách (Valdická brána, Korunovační kašna, Mariánský sloup, kašna se sochou Amfitrité, budova Valdštejnského zámku, historické podloubí, kostel sv. Jakuba)
- žáci plní úkol v deníčku – učitel sdělí, že v dávných dobách neexistovala čísla popisná, ale domy byly označovány symboly, které pro ně byly charakteristické
- žáci chodí po náměstí a takové domy, jejich názvy a symboly hledají
- vymezit, že chodí pouze po chodnících, ne příčně náměstím

úkol č. 2

→ *společně se vydáme k Valdické bráně, která je od Korunovační kašny nepřehlédnutelná*

4. výstup na Valdickou bránu

vstupné: plné 25 Kč, děti a studenti 15 Kč

- žáci společně s paní učitelkou opatrně vystupují na věž Valdické brány
- pokud jsou dva pedagogové – ideálně jít nahoru pouze s půlkou třídy a po chvíli se prostřídat (druhá půlka zatím může nahlédnout do kostela sv. Jakuba, který se nachází přímo u Valdické brány → upozornit, ať se zaměří na strop kostela)
- nahoře se opatrně rozhlížejí, učitel žákům předešle, co budou mít za úkol v zápisníčku, na co se mají tedy zaměřit
- třída projde Valdickou bránou a ihned zahne doprava – na dětském hřišti plní úkol

Úkol č. 3 a 4

→ *od Valdické brány se vydáme skrz Žižkovo náměstí (míjíme uprostřed po pravé ruce menší fontánu) a pokračujeme do levého rohu (Havlíčkova ulice), tu celou rovně projdeme a ocitáme se na kruhovém objezdu, kde začíná Lipová alej*

5. procházka Lipovou Alejí

- protože Lipová alej je dlouhá a pouze projít ji by děti příliš nebavilo, zahrajeme si cestou pro zpestření hru
- **pravidla hry:** Žáci jdou po běžné cestě pro chodce, mohou si vybrat, jestli napravo či nalevo od travnatého středu. Učitel jde travnatým prostředkem. Každý žák si sám pro sebe odpočítává stromy v aleji. Pokud žák napočítá desátý strom, utíká doprostřed, kde již na všechny čeká učitel. Vyučující žákům čte otázky nebo krátký úkol. Žáci je plní do svých notýsků a pokračují v cestě dál. Takto žáci projdou celou Lipovou alejí.
- **otázky:**
  1. Pamatuješ si, jak vznikl název města Jičín?
  2. Co se stalo s Jičínským zámkem v 17. století?
  3. Napiš jméno nejslavnějšího majitele města.
  4. Napiš, čím je podloubí Valdštejnova náměstí odlišné od ostatních náměstí a kousek si nakresli.
  5. Odhadni, kolik si myslíš, že by se na Valdštejnovo náměstí, vešlo fotbalových hřišť.
  6. Vzpomeň si na Valdickou bránu. Napiš, proč si myslíš, že byla v každém městě takováto vysoká věž postavena.
  7. Zkuste uhádnout, v jakém příbuzenském vztahu spolu byly Eliška Kateřina a Markéta Salomena Smiřických.
  8. Jak byly dříve označovány domy?
  9. Proč je asi alej vysázena zrovna z lip? Čím je pro nás lípa významná?
  10. Nakresli list stromu lípy.

→jsme na konci Lipové aleje, nyní se velmi opatrně dostaneme přes silnici k vchodu do Valdštejnské lodžie

6. Valdštejnská lodžie

- třída se shromáždí v pravém horním rohu zahrady, kde učitel žákům pomocí interaktivní informační tabule řekne něco o místu

- společně se přemístí ke schodům, vedoucím do zámečku, kde si žáci dají svačinu
- v době, kdy žáci svačí, učitel rozmístí připravené tabulky s obrázky na další aktivitu
- **pravidla:**
  - žáci běhají pouze po zahradě Valdštejnské lodžie, na stromech jsou pověšeny obrázky s památkami, které děti během dne poznaly
  - prohlédnou si obrázek, kde mají na výběr ze dvou možností názvů a do svého deníčku píší, k příslušnému připravenému úkolu, správnou odpověď
  - každý žák běhá sám a obrázky nemusí nacházet postupně
  - kontrolou, že našel všechny, mu jsou vyplněná okénka v notýsku

7. Lovecký zámeček

- vyjdeme schody na nádvoří bývalého loveckého zámečku
- zde si připomeneme písničku Zním já jeden krásný zámek, kterou znají žáci z muzea (text mají žáci v notýsku)
- potom co si píseň několikrát zazpíváme, dětem vysvětlíme, že jsme na zámečku, kde se dříve konaly významné plesy
- proto si teď uděláme dvojice a na písničku si zatančíme tanec Mazurka

8. Návštěva poustevníka v Lodžii

- poustevník se nachází v levém spodním rohu zahrady
- žáci si poustevníka prohlédnou a hádají kdo to je a co vlastně to slovo znamená
- až poté jim ho paní učitelka představí
- paní učitelka zde dětem vypráví příběh o vzniku Zebína (zastupuje poustevníka), nedořekne však konec, děti ho domýšlejí

Úkol č. 8

8. Poslední zastavení v Lodžii

- společně se přesuneme po cestě do pravého rohu (od poustevníka rovně cca 20 metrů)

- žáci si prohlédnou připravenou interaktivní tabuli, která představuje všechny stromy nacházející se v zahradě
- vyberou si strom, který se jim nejvíce líbí, přečtou si o něm povídání a dále pracují s úkolem v notýsku

Úkol č. 9

→ *opět musíme společně překonat hlavní silnici ze zahrady Valdštejské lodžie do Lipové aleje, dojdeme na samý konec aleje a ihned se vydáme nahoru doleva, silnicí lemovanou rodinnými domky po obou stranách*

9. Výstup na vrch Zebín

- jakmile míjíme poslední dům, vydáváme se vpravo strmě do kopce – začátek samotného výšlapu na Zebín
- společně se rozhlédneme po krajině, učitel dětem ukazuje kopce okolo Jičina, mluvíme o světových stranách
Veliš – na vrcholu má dřevěnou věžičku
Brada – na vrcholu je osamocený strom s křížem
Tábor – na vrcholu je rozhledna s vysílačem
- **Úkol č. 10**
- opatrně sejdeme zpět na silnici, poodejdeme asi 50 metrů a zastavíme se u ohrady s koňmi

→ *Přesun na poslední místo dnešní výpravy – vydáme se vlevo dolů po panelové cestě mezi ohradníky pro koně. Sejdeme celou panelovou cestu a dostáváme se zpět do obytné části města. Jakmile vidíme první domy, dáme se lehce vpravo a hned vlevo podél plotu po cestě. Pokračujeme asi 200 metrů. Po pravé ruce máme stromy, po levé ruce domy. Za pár minut se před námi otevírá vrch Čeřov. Vidíme stromy místního lesa po pravé ruce, kde je i hřiště a skautský srub. Proti nám se nachází dětské hřiště.*

Poznámka: *Pro ukájení cesty, můžeme na panelové cestě s dětmi zkusit indiánský běh – 20 metrů jdeme, 20 metrů popoběhneme.*

10. Závěrečná zastávka na vrchu Čeřov

- žáci si na chvíli odpočinou a plní poslední úkol v deníčku – kreslí nebo píšou vzkaz panu Valdštejnovi. – **úkol č. 11**

Závěrečná skupinová práce:

- v případě příznivého počasí a dobrých časových možností, můžeme závěrečnou práci provést přímo na místě
- v opačném případě hned druhý den ve škole (doporučuji)
- vzhledem k výtvarnému ztvárnění, je vhodnější prostředí třídy
- žáci jsou rozděleni do skupin po čtyřech až šesti
- skupina plní společně zadané úkoly
- každá skupina na závěr prezentuje svoji práci
- žáci jsou pochváleni za celodenní práci

Zadání závěrečných úkolů – skupinová práce

- skupina si losuje obálku se zadáním svého úkolu
1. Prohlédněte si důkladně erb Albrechta z Valdštejna. V obálce máte rozstříhané části pozadí erbu. Splete ho, ale erb dotvořte tak, aby vystihoval vás a vaši třídu. Zapojte svoji fantazii, ať se na váš erb v žádném budoucím století nezapomene.
  2. Připravte pro ostatní představení o vzniku Zebína. Pamatujte, že každý nemusí hrát určitou postavu, ale to, co je mu příjemné. Určitě si každý z vás svoji roli najde.
  3. Co psali noviny těsně po výbuchu? Vytvořte novinový článek o výbuchu Jičínského zámku. Nezapomeňte naznamenat důležité okolnosti, rozhovory s přihlížejícími a podobně.
  4. K dispozici máte krabice různých druhů a velikostí, vodové barvy, barevné papíry a další výtvarný materiál. Společnými silami postavte Valdickou bránu, která bude vysoká, jako nejvyšší člen vaší skupiny.
  5. Být básníkem není snadná věc. Zkuste dohromady složit básničku o 4 slokách nebo víc, kde mimo jiných, použijete tyto slova: Jičín, čert, Zebín, vévoda, náměstí, bum.

Motivační příběh

Pro větší zajímavost učitel nedopoví, jak to dopadlo se zámekem a se Zebínem. Se smutným osudem zámku se žáci seznámí v muzeu, kde je přímo výbuch ztvárněn při písni Znáám já jeden krásný zámek. O konci zápolení mlynáře a čerta s pověstí o Zebínu si povíme při výšlapu na vrchol tohoto kopce.

„Půlka prázdnin u babičky a dědečka za mnou“, říkala si Barborka, „a ještě jsme s dědečkem nestihli vidět a zažít všechno, co jsme si na začátku slíbili.“ Vyhoupne se z křesla a rozhlíží se zkoumavě po pokoji. Líně se protáhne a pomalu se natahuje po foťáku, který teď tři dny zahálel, protože bylo ošklivo a nemělo cenu se nikam vydávat. Při prohlížení fotek se Bára opět vymrští jako, když do ní střelí a vykřikne: „Jičín! V Jičíně jsme dědečku ještě přece vůbec nebyli. Pamatuji si ze školy, že je jedinečný pro své krásné náměstí, lemované podloubím po celém obvodu. Tam bychom se dnes mohli podívat!“

Dědeček se vykloní z kuchyně, kde ještě s babičkou v klidu dopíjejí ranní kávu a povzbudivě na vnučku mrkne. „To by tak bylo, abychom zůstali další den doma...“ zamumlá si jen tak pro sebe a ví, že plán na dnešní den už je jasně daný. „Dobře, ale mám nápad, pojedeme do Jičína vlakem a tentokrát by mohla s námi i babička.“ A jak řekl, tak také udělali. Nejdříve museli dojít v Turnově na nádraží, koupit tři lístky a už Barborka vyhlíží vlak mířící do pohádkového Jičína. Po třičtvrtě hodině vystupují na jičínském vlakovém nádraží a vycházejí vstříc dalšímu, hezky strávenému dni všichni tři společně.

Jičín je opravdu krásné město. I když je malé, tak míst k poznávání v něm je nespočet. Cestou z vlakového nádraží se dědeček ptá Barči, co by si nejvíc přála vidět. „No, já nevím, dědo, myslím, že asi všechno!“ Odpověď ho samozřejmě nepřekvapí, a proto si společně připraví plán, co vše dnes chtějí projít a vidět.

„No, Barborko, když se chceš jít podívat do muzea na tu krásnou interaktivní výstavu o Jičíně, asi by si měla vědět, že sídlí v budově Jičínského zámku,“ říká dědeček. „No, tak to se do něj určitě musíme jít podívat. Miluju zámky!“ vykřikne Barča. „Tenhle zámek, ale není jako ty ostatní. Je v něm právě muzeum, jak jsem ti říkal, nebo zde sídlí jičínská umělecká škola. Ale nevadí, když už tu jsme, měla by si vědět, že tento zámek postihl nešťastný osud.“ Dědeček už vidí Barborčiny rozzářené oči a touhu znát další z mnoha příběhů, které dědeček umí tak krásně vyprávět. Sedají si, proto na schody kašny na Valdštejnském náměstí odkud přímo koukají na Jičínský zámek.

„Představ si, že zde na zámku žila Eliška Kateřina Smiřická, která však kvůli své lásce k obyčejnému kováři byla svým vlastním otcem uvězněna na nedalekém hradu Kumburku po dobu neuvěřitelných jedenácti let. Na jejím neštěstí chtěl ale vydělat široko daleko známý šlechtic Ota z Vantenberka a proto Elišku vysvobodil. Začali spolu žít a panovat v městě Jičíně. Do jejich života se však vnutila Eliščina mladší sestra Markéta. „Jičín je můj! Eliška přeci podle otce nemá právo vládnout. Eliška byla otcem dědického práva jednou pro vždy zbavena a já se proto nevzdám!“ Bára už začala kroutit hlavou. „Achjo dědečku, začíná to vlastně stejně jako na těch Troskách. Zase hádka a zase o majetek“, kroutila znechuceně hlavou.

Dědeček pokračoval. „Sestry se neustále dohadovaly, které a proč má na dědictví větší či menší nárok, co by která měla získat a vlastně tak vůbec úplně o všem. Co museli chudáci poddaní vyslechnout hádek a lamentování. Markétin manžel Fridrich už nemohl neustálé spory o vládu nad městem poslouchat, a proto poprosil českého krále Fridricha o požehnání k vladaření ve městě společně s jeho ženou. Král jim dal za pravdu a Jindřich s Markétou začali ve městě panovat. Po několik dnech do města zavítala komise, která měla pořídit soupis veškerého majetku. Eliška se velmi rozhněvala a tuto situaci nechtěla přijmout. Pozvala tajně pány z komise k sobě na večeri, kde se bohatě jedlo a ještě bohatěji popíjelo červené víno. Eliška si neustále stěžovala, jak je to všechno nespravedlivé, že ona chudinka nemá zastání, až pány z komise svým pohoštěním a vzlykáním jednoho po druhém uspala. Eliška se rozplakala, protože věděla, že už jí nikdo nepomůže. Sešla do zámeckého sklepení, kde rozdělovala střelný prach svým věrným žoldnérům...“ a v tom se dědeček odmlčí.

„Víš co, Báro? Jak to vlastně dopadlo se dozvíš sama! No nekoukej, přeci v muzeu. Pojdme!“

Dědeček s babičkou a Barborkou se konečně vydali do zámku. Prohlídli si zajímavou expozici o městě. Vnučka si užila zajímavé úkoly, které plnila pomocí hůlky vyrobené dle předlohy Vévody z Valdštějna.

Bára s těžkým srdcem pochopila, že výbuch, který nastal v galerii po písničce Znam já jeden krásný známek, značil, že zámek vyletěl do povětří. Dědeček už vnučce jenom vysvětlil, že do teď nikdo vlastně přesně neví, jak to tenkrát bylo. Zda byla Eliška tak nešťastná ze svého neúspěchu a zámek nechala vybuchnout záměrně, či šlo o nešťastnou náhodu.

Když už téměř opouštěli prostory zámecké galerie, míjeli velikou maketu, která na první pohled připomínala jakýsi zelený, z papíru vytvořený, kužel. Při lepším prozkoumání bylo jasné, že jde o nějaký kopec, protože po jeho stranách byly naznačeny symbolicky stromy a na samém vršku posazena malinká kaplička.

Dědeček se pousmál, protože přesně věděl, o jaký kopec jde a Barborka ten pobavený výraz v jeho tváři postřehla. „Copak dědečku, usmíváš se snad, protože víš něco, co my ne?“ Dědeček pokýval hlavou a spiklenecky se k vnučce naklonil. „Kdybys jen věděla, jak ten kopec vznikl...“, navnadil dědeček Barču a věděl, že si tím zadělal na další vyprávění.

„No, ale necháme si ho na později,“ pousmál se dědeček, „třeba k poustevníkovi.“

Asi o hodinu později seděli ve Valdštejnské lodžii, kochali se výhledem na Zebín a odpočívali u poustevníka.

„Dobře tedy, řeknu ti ho, ale jen velmi rychle,“ zatvářil se naoko přísně dědeček.

„Už je to velmi dlouho, co nedaleko Jičína bydlel Vašek. Protože už nikoho neměl, tak se o svou chalupu a kousek pole staral sám. Neměl nic na práci, proto často pomáhal sousedům, nebo si hrál s jejich dětmi. Nebylo žádné tajemství, že se mu tuze líbila mlynářova dcera Madlenka. I Madlence se mladý a urostlý Vašek líbil. Rozhodně nejméně se to líbilo Madlenčinu otci, který věřil v zámožnějšího muže pro svou dceru. Když jim mlynář odmítl dát své požehnání, Vašek vyběhl z chalupy a celou setu naříkal: „Proč já jen musím být obyčejný chasník, nemám dost peněz, abych byl své Madlence dobrým mužem.“ Vašek vyčerpaný smutnými zážitky seděl pod místní břízou, když šel okolo neznámý, dobře vypadající pán a dal se s Vaškem do řeči. „Potřebuješ půjčit peníze, Vašku? To ale není žádný problém. Dám ti jich jakékoliv množství a mojí jedinou podmínkou je, že za sedm let půjdeš semnou, kam já budu chtít.“ Barborka hltala každé dědečkově slovo, až nestíhala jíst a pohár se jí úplně roztekl. „Vašek, zaslepený láskou k Madlence, nepřemýšlel o jediné podmínce, kterou mu pán dal a ihned se mu upsal. Cizí muž Vaškovi poradil, aby kopal na vlastní zahradě, a brzy bude velmi bohatý. Jak řekl, tak se také stalo. Vašek byl rázem bohatý, díky truhle zlata, kterou našli na zahradě, a Madlenku dostal konečně za ženu. Pro

Vaška a Madlenku to byla krásná doba. Dařilo se jejich hospodářství, okolo už běhalo spoustu dětí a Vašek se uměl otáčet, takže se měli dobře,“ odmlčel se dědeček.

„Sedm let uplynulo a jsem tady,“ v té chvíli Vašek pochopil, s kým má tu čest. Před ním stál samotný čert v celé své kráse. Vašek byl chytrý a věděl, o co čertovi půjde. Proto začal sám: „Čerte, když mám jít s tebou do pekla, nezahrajeme si ještě o to? Poběžíme oba, jak nejrychleji umíme. Vyhraješ-li, půjdu bez řečí. Vyhraju ale já a necháš mne na vždy být. A jak myslíš, že to dopadlo, Barborko? Samozřejmě dobře! Vašek doběhl do cíle první. Čert se strašně rozhněval. Když se Vašek podíval vzhůru, stál před ním obrovský čert a vztekle si vysypával kamení z bot, které mu překáželo běžet rychleji.“

„Vše dobře dopadlo a Vašek se mohl vrátit k rodině. Na místě, kde si tehdy vztekle vyklepával kamení, stojí současný kopec Zebín. Jediný Vašek věděl, jak to tenkrát bylo a na počest boje člověka s čertem nechal na kopci vybudovat malou kapličku,“ dopověděl tichým hlasem dědeček.

„No joo, ... tyhle šťastné konce, ty my máme nejradši, vid' dědečku,“ zazubila se vnučka na dědečka se spokojeným výrazem, že to tentokrát dopadlo lépe než s výbuchem zámku a uvězněnými troseckými pannami. „Tak už pojďme,“ mrkl dědeček na svoje holky „ať se na tu kaplička ještě dneska z blízka podíváme.“

5.2.3 Průběh a reflexe realizované exkurze

Deník malého cestovatele – Valdštejnovým Jičínem v poklusu

Milý cestovateli,

tento deník slouží pro zachycení důležitých momentů při dnešním putování po Jičíně.

Úkoly vyplňuj, jak jsou připravené, zbytek je zcela na tobě.

Kresli, zdob, piš, jak je ti milé.

Je to jenom tvůj deník a jeho konečná podoba je v tvých rukou.

1. Zde si nacrtni pracovní list z muzea, ať ho později neztratíš.

1

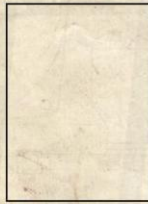
2. Jak už víš, dříve nebyly domy číslované, ale označovány symboly. Podle obrázků tyto domy najdi, dokresli jejich symbol do připraveného rámečku a napiš, jak si myslíš, že vznikl.

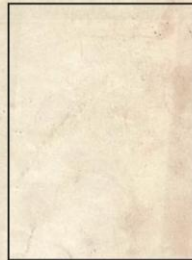
2

3. Co vzhled z Valdické brány? Pozorně se podívej na obrázek, zorientuj se a dokresli do mapky, co si na příslušnou stranu viděl.

Husova ulice

Valdštejnovo náměstí

4. Vyzkoušíme tvoji pozornost, milý cestovatel! Zavzpomínej, zda ti nepřišlo něco neobvyklého na stropě kostela.

3

5. Pro ukrácení cesty si v Lipové aleji trochu zaběháme a zapřemýšlíme. Pravidla už znáš. Odpovědi zaznamenávej do příslušných kolonek. Hodně štěstí!

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

4

6. Poznej a urči správné názvy co nejvíce jičínských památek.

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. a b	5. a b
2. a b	6. a b
3. a b	7. a b
4. a b	8. a b

7. Znáš já jeden krásný zámek nedaleko Jičina, a vtom zámku jest ovčáček, má překrásného syna. A v tom zámku byla panna, ta ovčáčka milovala, psala jemu v tajnosti srdcem plným milosti. Vstaň, ovčáčku, časně zrána, dřív než bude svítati, poženeme do háječku tam se budem vítati. Pod dubem v zeleném háji ptáčekové líbě zpívají, ty já ráda poslouchám, jen když tě, ovčáčku, mám.

5

8. Poustevník je mnich, žijící většinou na opuštěném místě daleko od ostatních. Díky dlouhému odloučení bývají poustevníci velmi moudří a seřtělí. Třeba se od něj dnes také něco dozvíme....

Můj závěr příběhu:

---

9. Vyber si strom, který se ti nejvíce líbí. Přečti si o něm základní informace. Podle plánu strom najdi a proved frotáž kůry (přenesení struktury kůry).

Můj strom:

6

10. Vítej na vrcholu! Z tohoto místa můžeme téměř vždy vidět další tři dominanty Jičínska. Podle nápovědy u jednotlivých kopců, zkus uhadnout jejich jména. Poté se společně poradíte, na jakou světovou stranu od vás, se konkrétní kopec nachází.

7

11. Tak co, milý cestovateli, určitě se ti výlet vévodovijm Jičinem líbil.
Napiš nebo nakresli panu Valdštejnovi vzkaz.

8

Zhodnocení na závěr:

1. Trasa výletu se mi líbila
  -
  -
  -
2. Úkoly pro mne byly zajímavé
  -
  -
  -
3. Celý dnešní den byl hezký
  -
  -
  -
4. Chtěl bych takový výlet ještě někdy zažít
  -
  -
  -

Pro studijní účely zpracovala
Petra Babáková
2016

Na tomto místě bych ráda představila jednotlivé úkoly z připraveného deníku pro děti. Také okomentuji, co si myslím, že bylo připraveno dobře a na co bych si při přípravě něčeho podobného měla dát příště pozor.

V příloze potom můžeme vidět správné řešení úkolů v deníku a jeden vyplněný žákem na ukázkou.

1. Zde si nacvakni pracovní list z muzea, ať ho později neztratíš.,

Průběh úkolu: Při prohlídce expozice o Jičíně a jeho okolí jsme se rozdělili na dvě skupiny. Žáci obdrželi zjednodušenou formu tištěného průvodce po muzeu. My s paní učitelkou jsme dostali verzi v plném znění, takže jsme dětem mohly předčítat zajímavosti, které by jinak mohl člověk snadno přehlédnout. V každém sále žáci hledali minci, se kterou provedli frotáž do svých listů. Také měli za úkol hledat portréty Albrechta z Valdštejna. U každého z nich bylo číslo, které dohromady dávalo letopočet. Díky němu jsme na závěr mohli vstoupit do tajemné komnaty. Dobrým nápadem je také hůlka vévody z Valdštejna, kterou si děti hned na začátku prohlídky vyrobí. S ní potom mohou spouštět různé aktivity.

Můj komentář: Myslím, že volba využití připraveného pracovního listu, který dostává každý návštěvník ke vstupence, byla správná. Stejně tak interaktivní verze výstavy, kdy se dětem pomocí vyrobené hůlky vévody z Valdštejna, naskýtá možnost, vyzkoušení různých zajímavých aktivit. Děti tištěný průvodce hezky vedl a vždy věděly, co mají v jednotlivých sálech hledat, co důležitého se v něm mají dozvědět a zda se tam nachází nějaká aktivita, kterou si mohou vyzkoušet. Jediným úskalím jsem zde viděla časové vytížení, kdy jsem děti musela často popohánět. Expozice je tak zajímavá, že by sama o sobě skoro vydala na jedno školní dopoledne.

Obrázek 28: Návštěva muzea v Jičíně I.

(Zdroj: vlastní)

Obrázek 29: Návštěva muzea v Jičíně II.

(Zdroj: vlastní)

2. Jak už víš, dříve nebyly domy číslovány, ale označovány symboly. Podle obrázků tyto domy najdi, dokresli jejich symbol do připraveného rámečku a napiš, jak si myslíš, že vznikl.

Průběh úkolu: Žákům bylo vysvětleno, že dříve nebyly domy číslovány, jako je tomu dnes, ale označovány symboly. Ten většinou nějak souvisel s původem domu či jeho majiteli. Žáci poté chodili v menších skupinách po Valdštejnově náměstí a takové domy hledali. Předem bylo dětem vysvětleno, že smí chodit pouze po chodnících, nikoliv příčně náměstím. Paní učitelka vše sledovala ze středu náměstí, tudíž měla přehled nad všemi žáky. Já jsem mohla chodit mezi nimi a v případě potíží poradit. Žáci podle zadaných instrukcí dům našli, vybarvili, nakreslili znak a napsali, proč asi nese tento znak či název.

Můj komentář: Tento úkol se dětem moc líbil. U úkolu jsme neshledala žádné závažnější chyby a myslím, že pro ně byl zajímavý. Kladně zde hodnotím také použití autentických fotek domů, které jsme pořídila a pro potřeby úkolu graficky upravila. Jediným rizikem je zde samozřejmě bezpečnost. Žákům musí být pravidla chování jasně vysvětleny a je třeba dbát jejich dodržování. V případě problému bych takového žáka z této aktivity vyčlenila.

Obrázek 30: Hledání domů na Valdštejnově náměstí I.

(Zdroj: vlastní)

Obrázek 31: Hledání domů na Valdštejnově náměstí II.

(Zdroj: vlastní)

3. Co výhled z Valdické brány? Pozorně se podívej na obrázek, zorientuj se a dokresli do mapky, co si na příslušnou stranu viděl.

Průběh úkolu: Rozdělení na dvě skupinky s dvěma vyučujícími, jsme s dětmi vystoupali na Valdickou bránu. Polovina dětí čekala na nádvoří věže, kde se zatím nasvačila. Druhá půlka vyšla na ochoz. Poté se skupiny prohodily. Dětem jsem ukázala výhled na Valdštejnovo náměstí a na druhou stranu k Husově ulici. Společně jsme si ukázali významná místa, která na obě strany vidí. Poté jsme si ještě představili známé kopce v okolí Jičína. Zkusili jsme odhadnout, na kterou světovou stranu leží a upozornili na poznávací znamení jednotlivých vrcholů.

Můj komentář: Výstup na Valdickou bránu byl náročnější spíše organizačně. Je ideální, pokud má učitel k sobě ještě někoho, aby se žáci mohli na věži a v krátké prohlídce přilehlého kostela (v našem případě to byla přestávka na svačinu), vystřídat na dvě poloviny. Myslím, že výšlap na věž byl pro děti zajímavý a udivilo mě, že ač šlo o jičínské děti, řada z nich navštívila Valdickou bránu poprvé.

4. Vyzkoušíme tvoji pozornost, milý cestovateli! Zavzpomínej, zda ti nepřišlo něco neobvyklého na stropě kostela.

Průběh úkolu: Do kostela jsme pouze nahlédli od dveří, při cestě na Valdickou bránu (jinak lze prostřídat půlka brána, půlka kostel). Žáci se měli zamyslet nad tím, co je zvláštního na stropě kostela. Stejný pohled vlastně viděli už v muzeu, kde jsme měli možnost navštívit Panskou oratoř, kterou bylo oknem vidět do Kostela sv. Jakuba. Pokud nikdo z žáků na odpověď nepřijde, pokusíme se jim lehce napovědět návodnou otázkou. Mají přijít na to, že je strop malován jako falešná kopule. Zvenčí však vidí, že kostel žádnou nemá.

Můj komentář: Děti prohlídka kostela až tak moc nezajímala, bych řekla. Poté co ale přišly na odpověď, že je kostel malován jakou vypouklý, i když není, byly velmi zaujaté. Mnohokrát se mne ptaly, jak to malíř udělal. Tím bych řekla, že byl účel splněn, protože na tuto zajímavost asi jen tak nezapomenou.

5. Pro ukrácení cesty si v Lipové aleji trochu zaběháme a zapřemýšlíme. Pravidla už znáš. Odpovědi zaznamenávej do příslušných kolonek. Hodně štěstí!

Průběh úkolu: Tuto aktivitu jsem zahájila v půlce Lipové aleje. Na začátku šli žáci hezky a spořádaně, tak nebylo potřeba je zabavit, na konci zase už bylo třeba, aby se uklidnili před přecházením hlavní silnice. Děti měly za úkol počítat vysázené stromy a vždy když napočítaly desátý se u mne seběhnout. Já jsem jim přečetla zadání otázky, oni odpověděli a pokračovalo se v tomto duchu dál. Otázek bylo celkem deset a týkaly se všeho, co měly zatím možnost za tento den poznat.

Můj komentář: Troufám si říct, že tato hra, byl výborný nápad. Pouze projít celou Lipovou alejí by bylo pro žáky po nějaké době nezáživné a zdlouhavé. Myslím, že jim cestu tato aktivita vhodně zpestřila. Jediným nedostatkem bylo, že žáci chtěli tak moc znát další otázku, že některé pomalejší děti v běhu nestačily těm rychlým. Proto jsem později upravila pravidlo, že nesmí běžet, ale jít rychlou chůzí. Případně jsem určila, kdo může vyrazit jako první. Asi u třetí otázky se žáci sjednotili a hra byla velmi zábavná. Mělo mne překvapilo také, že si toho hodně z muzea a mého vyprávění pamatovali a bez problému odpovídali.

Obrázek 32: Cesta Lipovou alejí

(Zdroj: vlastní)

6. Poznej a urči správné názvy, co nejvíce jičínských památek. Zakroužkuj správnou odpověď.

Průběh úkolu: Žáci se v této aktivitě pohybovali volně po Valdštejské lodžii. Na stromech byly rozmístěny tabulky s obrázkem nějakého místa v Jičíně. Měli na výběr ze dvou možností, které si byly podobné. Obrázky byly rozmístěny tak, abychom na děti stále viděly, ale zároveň mezi sebou měly trochu rozptyl.

Můj komentář: Tato aktivita se mi velmi líbila, protože byli žáci konečně v bezpečném prostředí a mohli se neorganizovaně rozběhnout po Valdštejnské lodžii. Na dětech bylo vidět, že si volný pohyb užívají a ač to nebylo nutné, závodily, kdo najde všechny obrázky první.

Obrázek 33: Poznávka ve Valdštejnské lodžii

(Zdroj: vlastní)

7. Písnička – Znáám já jeden krásný zámek...

Průběh úkolu: Písničku jsme se naučili již ve škole v rámci hudební výchovy předem a zároveň si ji zopakovali díky hrací skříně v muzeu, kde byl poté i ztvárněn výbuch zámku. Žáci si zde vzhledem k tomu, že se nacházeli v bývalém zámečku, kde se pořádaly honosné plesy, měli za úkol zatančit mazurku na slova písně Znáám já jeden krásný zámek.

Můj komentář: Jak tomu bývá, tak byl nejdřív velký ostych mezi chlapci a dívkami. Nikdo nechtěl být první, kdo si vybere někoho z opačného pohlaví. Jakmile se ale našel první odvážlivec, žáci utvořili páry a vůbec nevadilo dvěma dvojicím chlapců, že na ně nezbyla dívka. Děti si hezky zatancovaly. Ještě významnější to pro ně bylo po vysvětlení, že se nacházejí v bývalém loveckém zámečku, kde se dříve pořádaly honosné plesy a audience u vévody.

Obrázek 34: Taneček v Loveckém zámečku

(Zdroj: vlastní)

8. Poustevník je mnich, žijící většinou na opuštěném místě daleko od ostatních. Díky dlouhému odloučení bývají poustevníci velmi moudří a sečtělí. Třeba se od něj dnes také něco dozvíme...

Průběh úkolu: Zde jsme si nejdříve s žáky popovídali o tom, kdo to vlastně ten poustevník je. Protože je to moudrý mnich, žijící daleko od lidí, musí nám předat nějaké své poselství. V motivačním příběhu o historii vzniku Zebína vypráví dědeček Barborce. Pro větší zajímavost jsem do deníku vepsala, že jim tento příběh vypráví poustevník. Paní učitelka přečte část připraveného příběhu a nedořekne zbytek. Ten mají děti za úkol vymyslet. Správný konec se dozví až na samotném vrcholu kopce Zebín.

Můj komentář: Jedinou nevýhodou zde bylo, že děti už pověst občas znaly, tak je to nenutilo úplně vymýšlet vlastní závěry, ale napsaly ten, který je správný.

9. Vyber si strom, který se ti nejvíce líbí. Přečti si o něm základní informace. Podle plánu strom najdi a proved' frotáž kůry.

Průběh úkolu: Žáci si pomocí interaktivní tabule, která je v Lodžii pro své návštěvníky stále, vybrali oblíbený strom. Poté jej podle plánu v zahradě našli, zapsali si jeho název a provedli frotáž kůry.

Můj komentář: Výhodou zde bylo, že žáci frotáž prováděli již v muzeu, tak tuto techniku dobře znali.

10. Vítej na vrcholu! Z tohoto místa můžeme téměř vždy vidět další tři dominanty Jičínska. Podle nápovědy u jednotlivých kopců, zkus uhodnout jejich jména. Poté se společně poradíte, na jakou světovou stranu od vás, se konkrétní kopec, nachází.

Průběh úkolu: Po společném výšlapu na vrchol Zebín, jsme si s dětmi konečně dovyprávěli příběh o čertu, mlynářovi a vzniku Zebína. Poté jsme nechali žáky rozhlédnout po krajině, popovídali jsme si o tom, co kdo vidí a zná. Na závěr jsme si ukázali tři významné vrcholy v okolí – Tábor, Brada a Veliš. Všechny kopce jsou na dálku identifikovatelné, protože mají nápadný poznávací rys. Také jsme si s dětmi řekli, na kterou světovou stranu se jaký kopec nachází a ověřili to pomocí buzoly.

Můj komentář: Myslím, že tento úkol byl pro děti zajímavý a podpořený nápaditým zpracováním zadání v deníku. Žáci kopce často uměli vyjmenovat i díky návštěvě muzea, kde jsme si původní hrady na jednotlivých kopcích ukazovali.

11. Tak co, milý cestovateli, určitě se ti výlet vévodovým Jičínem líbil. Napiš, nebo nakresli, panu Valdštejnovi vzkaz.

Průběh úkolu: Zde měli žáci na závěr zanechat panu Valdštejnovi vzkaz. Většina z nich psala, že mu děkuje za to, jaké krásné místo nám zanechal. Některé děti malovaly Valdickou bránu a některé hodnotily výlet celkově kladně.

Můj komentář: Myslím, že i proto, že se dětem celkově exkurze líbila, psaly vévodovi samé hezké vzkazy a malovaly obrázky.

Obrázek 35: Třída, která výlet absolvovala

(Zdroj: vlastní)

Zhodnocení závěrečné skupinové práce

Závěrečnou skupinovou práci hodnotím kladně. Žáci pracovali ve skupinkách bez větších problémů, i když si je sami nevolili, ale byli do nich naloženi. Nejpozitivněji bych hodnotila úkol s Valdickou bránou. Ve skupině se sešli dva šikovní chlapci, kteří nad stavbou drželi dohled, a dívky dotvářely estetickou stránku věže.

Naopak nejslabším úkolem, podle mě, byla tvorba básničky ze zadaných slov. Pravděpodobně bylo zadání moc těžké a ani se ve skupince nesešly děti, které by tento úkol úplně zaujal.

Největší přínos vidím v závěrečné prezentaci, které se každá skupina účastnila. Každý žák nám jednou větou sdělil, jak se mu v kolektivu pracovalo a skupina představila krátce svojí práci. Při prezentaci měla největší úspěch scénka, což je ale z charakteru úkolu zřejmé.

Celkové zhodnocení exkurze a cestovatelského deníku

Myslím, že zrealizovanou exkurzi můžeme hodnotit určitě pozitivně. Žáci po celý den vypadali spokojeně. Sami se dožadovali dalších úkolů a vyzvídali, co na ně po celý den ještě čeká.

Pozitiva: zvolená místa na trase, hravý způsob pojetí úkolů, grafická úprava deníku

Negativa: vysoká časová náročnost, nevhodně zvolené písmo v deníku, místy nevhodně formulovány otázky v deníku (bez znalosti metodického listu těžko pochopitelné)

Jelikož po zrealizování výletu vidím, jaké nedostatky a úskalí při něm nastaly, do příloh přikládám přepracovaný deník. Řekla bych, že teď už je velmi dobrý a použitelný pro kohokoliv, kdo bude chtít výlet prožít.

Test ověření účinnosti navrhované exkurze a jeho vyhodnocení

Kontrolní otázky a zhodnocení – Valdštejnovým Jičínem v poklusu

Valdštejnovým Jičínem v poklusu - Kontrolní otázky

Jméno: _____

1. Jak byly v minulosti označovány domy, když ne čísly. Jeden takový nakresli a napiš jeho název.

jak byly označovány: _____

název domu: _____

2. Vzpomeň na tři důležitá kopce, které vidíme z vrchu Zebín. Napiš jejich název. Jestli máš dobrou paměť, tak i něco, díky čemu, kopec na první pohled z dálky poznáme.

3. Poznej významné památky Jičína. Správný název spoj barevně s obrázkem.

Jičínská brána

Valdická brána

Jičínský zámek

Valdštejnský zámek

Valdštejnovo náměstí

Jičínské náměstí

Valdická lodžie

Valdštejnská lodžie

4. Co běhařka v Lipové aleji? Doufám, že nedala zabrat jenom tvým nohám, ale i mozkovým závětřím. Dopíš křížovku. Nezapomeň, že čím větší písmeno, tímšší patří do jednoho věsta.

1. Napiš jméno našeho národního stromu.

2. Co se stalo s Jičínským zámekem v 17. století?

3. Co je téměř jediného na Valdštejnově náměstí?

4. Čím byl původem vrch Zebín?

5. Jaký vztah měly mezi sebou Eliška Kateřina a Markéta Salomena Smiřických?

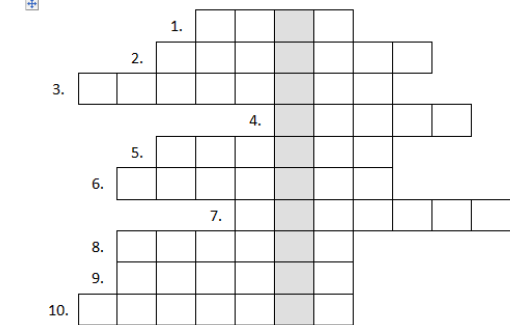
6. Jak se jmenoval křesťm jménem nejvládnější majitel města Jičina?

7. Jaké povolání má muž, o němž se zpívá v písní Znáš já jeden krásný zámek.

8. Proč se ve městě stavěly vysoké věže, jako je Valdická brána?

9. Jak se dříve jmenoval Jičín?

10. Jak se bývalý zámček v Lodžii, kde jsme tančili?

Mnich, Bjičii v Lodžii, je _____

5. Krátce z hodnotení výletu na závěr. Zkontroluj jednu odpověď.

Výlet se mi _____ líbil _____ středně líbil _____ nelíbil.

Úkol se mi _____ líbily _____ středně líbily _____ nelíbily.

Chtěl/a _____ možná chtěi/a _____ nechtěl/a _____ bych takový výlet ještě někdy prožít.

Můj výraz po výletě: Proč takový: _____

Dětem byl týden po prožití exkurze po Jičíně rozdán pracovní list s otázkami, které měly ověřit, co si zapamatovaly a případně zapomněly z prožitého výletu.

Záběr otázek byl široký a snažil se pokrýt co největší množství témat, kterých se prožitkový den dotýkal.

Nyní budou představeny jednotlivé otázky testu a připojen graf s úspěšností žáků. Kontrolní hodiny se zúčastnilo 20 dětí.

V příloze potom můžeme vidět správné řešení kontrolního testu a jeden vyplněný žákem na ukázkou.

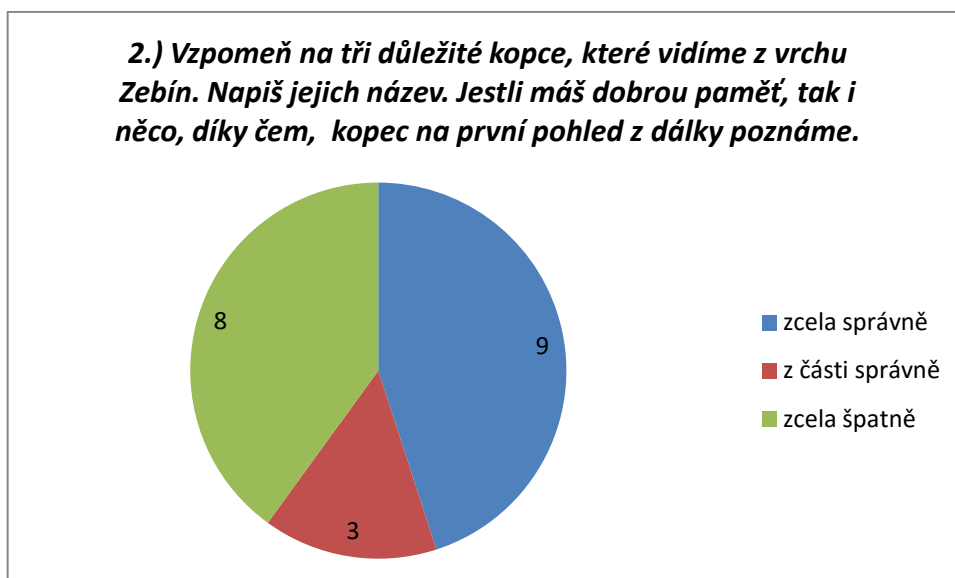
1.) Jak byly v minulosti označovány domy, když ne čísly. Jeden takový nakresli a napiš jeho název.

Graf 1: Jak byly v minulosti označovány domy, když ne čísly?

Dobrý výsledek úkolu přisuzují i oblíbenosti aktivity žáky již na exkurzi. Velký podíl na tom pravděpodobně má i podobné zadání, jako měli žáci v cestovatelském deníku, takže se s ním v téměř stejném znění již jednou setkali.

2.) Vzpomeň na tři důležité kopce, které vidíme z vrchu Zebín. Napiš jejich název. Jestli máš dobrou paměť, tak i něco, díky čemu, kopec na první pohled z dálky poznáme.

Graf 2: Vzpomeň na tři důležité kopce, které vidím z vrchu Zebín.

U tohoto úkolu úplně nedokážu říct, kde byla chyba. Kopce jsme si několikrát ukázali (minimálně z Valdické brány a Zebína). Žákům nedělalo problém je vyjmenovat, ale vzpomenout si na poznávací znak, který jsme si u každého vrcholu uváděli. Příště by bylo asi vhodné to ještě vícekrát zopakovat. Přínosem by také mohlo být, kdyby si poznávací znamení zakreslili do svého deníku sami a nebylo tam předtištěno.

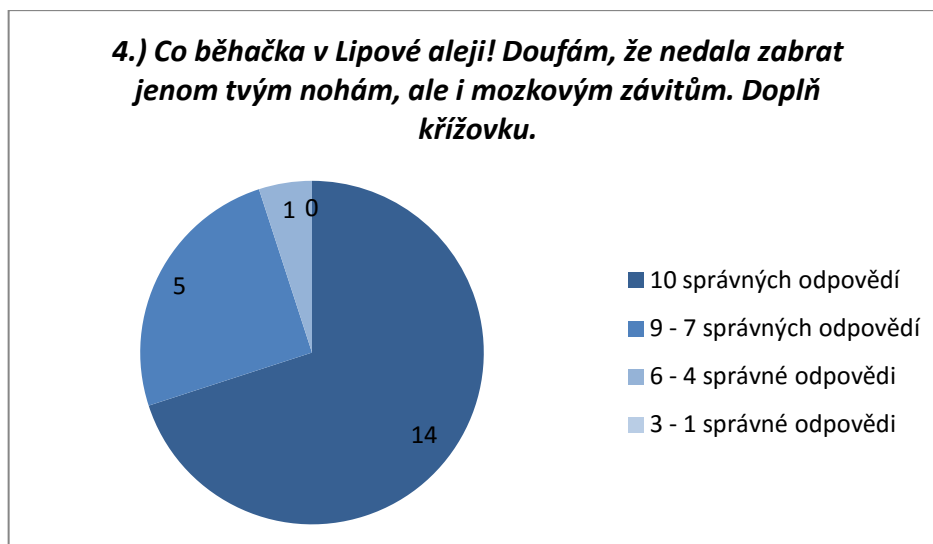
3.) Poznej významné památky Jičína. Správný název spoj barevně s obrázkem.

Graf 3: Poznej významné památky Jičína.

V mých očích dopadl tento úkol velmi dobře. Žáci pracovali s celkem osmi (v testu pouze se čtyřmi) jičínskými památkami a více jak polovina z nich má úplně dobře, což hodnotím kladně. Také je pozitivní, že se děti nenechaly zmást. Vždy byly totiž oba názvy, ze kterých vybíraly, velmi reálné a snadno zaměnitelné.

4.) Co běhačka v Lipové aleji! Doufám, že nedala zabrat jenom tvým nohám, ale i mozgovým závitům. Doplň křížovku. Nezapomínej, že CH je jedno písmenko, tudíž patří do jednoho okénka.

Graf 4: Co běhačka v Lipové aleji!

Čtvrtý úkol je pro děti takové shrnutí “běhačky“, kterou prožily v Lipové aleji. Zde měly za úkol vždy počítat deset stromů a u desátého se seběhnout k paní učitelce. Ta přečetla otázky, žáci odpověděli a pokračovali v cestě. V kontrolním testu měli žáci tento úkol zpracovaný pomocí křížovky. Výsledky dopadly velmi dobře. Z grafu je zřejmé, že pouze jedno dítě s ním mělo problém, jinak celý zbytek třídy uspěl výborně s nejvýše třemi chybami.

5.) Krátké z hodnocení výletu na závěr. Zakroužkuj jednu odpověď.

Celkově žáci hodnotili exkurzi velmi kladně. Z 20 dětí, které exkurzi absolvovaly, jsem se setkala pouze s jednou vyloženě negativní odpovědí. Je samozřejmě možné, že se chlapci výlet zcela nelíbil. Myslím ale na druhou stranu, že tento způsob hodnocení může vést k určitému druhu “rebelství“, kdy žák vyplní úmyslně negativní odpovědi, jako způsob drobné provokace, přestože působil spokojeně.

Tomu bych příště předešla jiný způsobem reflexe. Nedávala bych pouze zakroužkovat předepsané možnosti líbí/středně líbí/nelíbí, ale nechala bych žáky vypsát přímo, která aktivita se jim líbila, která ne i se zdůvodněním a další otázky tohoto typu. Byla by určitě vhodnější i z důvodu, že by žáky vedla k tomu si den ještě jednou v hlavě promítnout a připomenout.

Rozhovor a reflexe vyučujícího

Jako další hledisko zpětného hodnocení mě zajímal i pohled vyučující, která s námi celý výlet prožila. Především kvůli jejím dlouholetým zkušenostem a odstupu, který díky tomu, že jsem celou exkurzi vedla já, měla.

Tato reflexe proběhla formou řízeného rozhovoru, kdy jsem já paní učitelce otázky zadala a ona na ně odpovídala. Její doslovné odpovědi jsem poté níže do práce vložila.

1. Jaká aktivita byla podle Vás nejzdařilejší?

Mně osobně se nejvíce líbil úkol v Lipové aleji, kde žáci běhali a odpovídali na otázky. Myslím, že to souvisí se zaměřením mé třídy. Vyskytuje se tam mnoho sportovců a celkově převládají chlapci nad dívkami. Všichni uvítali pohyb spojený se soutěžením. Děti moc bavil způsob, jakým jim Petra otázky zadávala. Spojit pohyb a vědomosti je pro exkurzi ideální. Jediným rizikem jsem zde shledala dvě vedlejší silnice, které přetínají cestu v Lipové aleji. Petra s nimi ale počítala a žáky na ně upozornila.

2. Jaká aktivita se naopak povedla nejméně?

Nemohu snad ani říci, že by se mi nějaká aktivita nelíbila nebo líbila nejméně. Spíš bych zmínila tu, u které jsem se nejvíce bála o její hladký průběh. Tou bylo asi poznávání domů na náměstí. Sice se mi úkol moc líbil a měl nápad, je zde ale riziko bezpečnostní. Žáky jsme obě poučily o tom, kde smějí a nesmějí chodit. Já jsem vše pozorovala z povzdálí a zaměřovala jsem se právě na otázku bezpečnosti. Petra chodila mezi dětmi a stále je na vše upozorňovala, případně poradila.

3. Shledala jste nějaká možná rizika průběhu exkurze?

Tak riziko vidím akorát v dodržení bezpečnosti, jak jsem již říkala. Ještě je pravda, že je výlet relativně časově náročný. Je opravdu důležité si hlídat čas a to především v návštěvě muzea, kde by děti strávily klidně celý den. Čímž mě napadá, že by možná bylo dobré, navrhnout přibližný časový plán na jednotlivé aktivity. Také bych ještě upozornila (možná doplnit do metodického listu), aby byli žáci dobře vybaveni. Měli by mít pevné boty, pláštěnku a batoh na záda, nikoliv tašku přes rameno, jako to bylo u pár dětí v mé třídě.

4. Splnil výlet Vaše očekávání?

Výlet mé očekávání určitě splnil. Z reakcí dětí bylo vidět, že si ho opravdu užily, což je zásadní ukazatel. Pro děti je každá takováto aktivita navíc, mimo výuku, velmi zajímavá a přínosná. Jsem ráda, že se účinnost potvrdila i v testu, který Petra dala dětem o týden později. Také se mi líbila skupinová práce, kterou žáci prováděli druhý den po exkurzi. Podle mne by se projektové dny tohoto typu měly dělat s žáky alespoň třikrát do roka.

Celkově hodnotím exkurzi kladně, a kdyby mi zase někdy někdo takovou možnost nabídl, určitě bych ji s žáky využila.

V první řadě musím říct, že jsem ráda, že byla paní učitelka s exkurzí spokojená a zároveň, že mi dala podněty k vylepšení přípravy exkurze. Souhlasím s myšlenkou, že by bylo vhodné doplnit přibližné časování rozplánování exkurze. Je to sice náročné s ohledem na to, že jsou exkurze plánovány napříč prvním stupněm a odlišnými druhy výuky (jednodenní výlet, škola v přírodě apod.), tudíž se v hodinové dotaci mohou lišit třeba i o dvě hodiny níže ale příkládám tabulku, které časové rozložení navrhnou. Také bych za užitečný nápad považovala upozornění, na vhodné vybavení dětí pro pohodlné plnění úkolů a aktivit (obuv, batohy na záda nikoliv přes rameno apod.).

Časové rozvržení jednotlivých aktivit

Časová dotace: 6 vyučovacích hodin (přibližně 300 minut)

Navržená tabulka je orientační a je vždy připočten i čas na přesun ke konkrétnímu úkolu.

Místo	Aktivity	Časová dotace
Zámecký park	úvod, motivační příběh	10 min
Muzeum v Jičínském zámku	interaktivní expozice	75 min
Valdštejnovo náměstí	hledání symbolů na domech	30 min
Valdická brána	co vidíme ve městě	45 min
Lipová alej	“běhačka“	45 min
Valdštejnská lodžie	“poznávačka“, taneček, poustevník, stromy	45 min
vrch Zebín	vrcholy v okolí	45 min
vrch Čerov	závěr	15 min

6 ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zkoumat možnosti využití méně tradičních metod vzdělávání a dalších doplňkových forem při výuce na 1. stupni ZŠ. Mezi tyto méně tradiční metody jsem zařadila například místně zakotvené učení, projektové vyučování nebo terénní výuku. Vše bylo zohledněno především v předmětech prvouka, vlastivěda a přírodověda.

Tyto metody byly uplatněny při přípravě projektu “Českým rájem s mojí třídou“. Jeho cílem je seznámit žáky s přírodou a historií Českého ráje tak, aby žáci nejen poznali okolí, kde žijí, ale především k němu získali pozitivní vztah. To je zcela zásadní pro budování kladného a zodpovědného přístupu k životnímu prostředí obecně.

V praktické části práce bylo vybráno 10 z přírodního, kulturního a historického hlediska významných a zajímavých míst v Českém ráji, k nimž by bylo vhodné připravit exkurze či výlety pro děti zaměřené na různá témata, avšak propojené jednotnou motivací. Dvě z těchto exkurzí byly v rámci práce podrobně zpracovány a jedna z nich byla zrealizována s konkrétním třídním kolektivem. Pro uskutečňovanou exkurzi byl sestaven a graficky upraven cestovatelský deník, který děti celým dnem vedl a motivoval je. Účinnost exkurze byla zpětně ověřena pomocí kontrolního testu. Průběh exkurze byl také zhodnocen mnou a paní učitelkou třídy, která výlet prožila.

Třída, kterou jsem oslovila k uskutečnění výletu, byl druhý ročník Základní školy Poděbradova v Jičíně. Exkurze i následné kontroly se účastnilo 20 žáků.

V první řadě bych ráda vyzdvihla pozitiva netradičních výukových metod, která jsou podle mne bezesporná. Myslím, že je velmi dobré je do výuky zapojovat. Nejsem úplně zastáncem toho, aby se používaly přesprátiš. Řekla bych, že poté již postrádají nádech výjimečnosti a žákům se mohou časem stát všedními.

Zásadní význam spatřuji v dobré motivaci žáků, proto jsem jí ve své práci při návrhu exkurzí věnovala velkou pozornost. Dětem byla připravena motivace pomocí příběhu dědečka a vnučky, který jí líčí pověsti a příběhy míst Českého ráje. Tato zvolená motivace zároveň propojuje jednotlivé navržené exkurze. Každá z nich je pak ještě sama o sobě motivována místními pověstmi. Jak mohu již teď hodnotit, zvolený

druh motivace měl velký úspěch. Žáci ji nejen poslouchali rádi, ale dobře si pamatovali, jak to s kterým místem vlastně bylo.

Formy, o které jsem se v práci zajímala, a významným dílem se promítly do návrhu exkurzí, byly hlavně místně zakotvené učení, terénní výuka, projektová metoda a prožitková pedagogika. Zcela zásadní význam měly tyto metody pro větší motivaci a hlavně zapamatování si důležitých věcí.

Myslím, že využití prvků místně zakotveného učení přispělo k tomu, že si žáci uvědomili, v jak krásném prostředí žijí. To by mělo být důležité pro celkový kladný vztah ke svému bydlišti a jeho okolí, s čímž souvisí i přirozená touha toto místo s jeho přírodními i kulturními památkami chránit a být na ně patřičně hrdí. Právě díky MZU můžeme také upevňovat dovednosti, které žáky učíme během běžné výuky ve školním prostředí. Při realizované exkurzi jsme procvičovali například schopnost psát vyprávění jako slohový útvar (dovyprávění pověsti), orientaci v terénu (při výstupu na Valdickou bránu a Zebín), či použití frotáže jako jedné z výtvarných technik. Získané znalosti a dovednosti pak mohou použít i v reálném životě, což je vlastně jako obecný cíl jakéhokoliv vzdělávání to nejdůležitější.

Využití terénní výuky, kdy žáci opravdu chodili městem a jeho přilehlým okolím, bylo pro ně něco nového. Samozřejmostí jsou školní výlety, návštěvy výstav, knihoven apod., avšak takováto práce v terénu, kdy sami chodí, něco poznávají, tvoří a zaznamenávají výsledky, pro ně byla netradiční. Pravděpodobně celý dojem z práce mimo školní třídu podtrhl i vytvořený cestovatelský deník, který se nepodobal klasickému pracovnímu listu, přestože plnil tuto funkci.

Z projektového vyučování jsem si pak vypůjčila především myšlenku, že by žáci měli mít z tohoto prožitého dne nějaké portfolio vzpomínek. Celý den pracovali na jednotlivých úkolech a zažívali aktivity různých druhů většinou každý sám za sebe, závěrečnou práci ale naopak tvořili ve skupině. Myslím, že byl dobrý nápad zadat každé skupině jiný úkol, tudíž byly vzpomínky na prožitý den různorodé. Žáci tvořili z krabic Valdickou bránu, psali báseň ze zadaných slov týkajících se výletu, malovali erb, sestavovali reportáž z výbuchu hradu a dramaticky ztvárňovali pověst o vzniku Zebína. Důležitým produktem, který během celé exkurze vytvořili, jim byl také cestovatelský deník.

Abych ověřila, jak efektivní vlastně celý prožitkový výlet byl, sestavila jsem kontrolní test, ověřující nabyté znalosti o Jičíně. Ten se skládal ze 4 otázek. Dvě otázky byly otevřené, kde žáci jednou větou odpovídali, další prováděli formou spojování a v posledním úkolu vyplňovali křížovku s 10 otázkami.

Pokud se podíváme na výsledky první otázky, týkající se označování domů, správně odpovědělo 18 dětí, tedy 90 % žáků. Zde přičítám úspěch hezkému zpracování úkolu v deníčku a tomu, že žáci opravdu sami chodili a jednotlivé domy hledali.

Druhá kontrolní otázka se týkala kopců v okolí Jičína. Zde, jako v jediném úkolu, výsledky tak dobře nedopadly. Správně odpovědělo 9 žáků, špatně 8 žáků a napůl správně 3 děti. Jak jsem se již zmínila výše, žáci neměli problém kopce vyjmenovat, ale přiřadit k nim správné poznávací znamení. Příště bych asi zkusila poupravit úkol v deníku. Účinnější by možná bylo nechat žáky, aby si kopce a jejich vrcholy malovali sami, nikoliv je měli předtištěné.

Třetí úkol, který testoval znalosti žáků, bylo poznávání jičínských památek. Správně jej mělo 13 žáků, tedy nadpoloviční většina, napůl správně 5 a zcela špatně 2 žáci. Zde si myslím, že za úspěchem stojí několikeré opakování. Žáci se s památkami seznámili již v muzeu, poté je viděli na vlastní oči v průběhu exkurze zblízka i z ochozu Valdické brány a nakonec si zopakovali jejich názvy ve Valdštejně lodžii.

Velká opakovací křížovka, kdy děti odpovídaly na otázky týkající se celého prožitého dne, dopadla také dobře. Téměř dvě třetiny dětí měly celou křížovku, tedy všech 10 otázek správně. Myslím, že to je zásadní ukazatel toho, že je zvolený typ netradiční výuky účinný.

Z uvedených výsledků kontrolního testu, aktivity žáků během výletu, mého subjektivního pocitu a reflexe paní učitelky mohu zhodnotit připravenou exkurzi jako povedenou.

Závěrem bych ráda řekla, že tvorba této práce mne utvrdila v myšlence, že je důležité do výuky netradiční metody a prvky začleňovat. Není nutné hledat důvody, proč by to nemělo fungovat, ale na vlastní kůži se ujistit v tom, že práce a úsilí s přípravou a organizací takové exkurze stojí za to, že děti své okolí poznávají rády.

Řekla bych, že práce může mít přínos jak pro vyučující z oblasti Český ráj, tak pro žáky ze vzdálenějších míst, které zde jsou například na škole v přírodě. V budoucnu by určitě stálo za to podrobně zpracovat i zbylé exkurze, které byly v rámci práce pouze předeslány. Také by mohla být práce předlohou například pro tvorbu interaktivního průvodce po Českém ráji pro děti či třídní kolektivy.

Seznam zdrojů

DÖMISCHOVÁ, Ivona, 2011. *Projektová výuka: moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2915-1.

HEJTMÁNKOVÁ Tereza a Jiří KULICH, 2014. *Interpretace krajiny: Umíme číst v krajině, víme, kde jsme doma?*. Hradec Králové: SEVER. ISBN 978-80-86838-50-2.

HENTSCHEL, Silke a MODRÁ, Jana. *Poznáváme Lužické a Žitavské hory*. 1. vyd. Jablonné v Podještědí: Společnost pro Lužické hory, 2004. ISBN 80-239-4386-3.

HUŠKOVÁ, Blažena. *Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost*. 1.vyd. Středisko ekologické výchovy SEVER a PARTNERSTVÍ o.p.s., ISBN 80-239-4386-3.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Ekolístky*. II. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2015, 175 stran. ISBN 978-80-7290-798-4.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Pomáháme dětem s orientací v dnešním světě: dítě a svět*. Praha: Raabe, 2014, 108 s. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-164-9.

KASÍKOVÁ, Hana, 1997. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Vyd. 1. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-167-3.

KOLÁČEK, Luboš Y. *Český ráj: kde bory šumí po skalinách*. 1. Vyd. Praha_ Regia, 2011, 255 s. Tajmené stezky. ISBN 978-80-87531-01-3.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0094-9.

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA, 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-x.

MACHATÝ, Radek. *Environmentální výchova II.: [praktické náměty na průřezová témata ve výuce na 1. stupni ZŠ]*. Praha: Raabe, 2014, [129] s. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-093-2.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC, 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

PETTY, Geoffrey, 2002. *Moderní vyučování*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-681-0.

PRŮCHA, J., 2009a. *Moderní pedagogika*. 4. aktual. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-503-5.

PTÁČEK, Ladislav. *Jak pře(d)kládat svět: základy dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2012, 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4.

SITNÁ, Dagmar, 2009. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-246-1.

SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika*. 2. rozš. a aktual. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.,

SKALKOVÁ, Jarmila, 2007. *Obecná didaktika*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

ŠTASTNÁ, T. *Využití principů místně zakotveného učení při výuce zeměpisu na příkladu města Žďár nad Sázavou* (Diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2014.

TOMKOVÁ, Anna, Jitka KAŠOVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ, 2009. *Učíme v projektech*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-527-1.

Internetové zdroje

Bozkovské jeskyně: dolomitové jeskyně [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.bozkovske-jeskyne.cz/>

Cíle a indikátory pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v české republice[online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cile_indikatory_evvo_dokument/\\$FILE/EDN-Cile_a_indikatory_EVVO-20110118.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cile_indikatory_evvo_dokument/$FILE/EDN-Cile_a_indikatory_EVVO-20110118.pdf)

Geografické rozhledy. *Terénní výuka* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2009/12/14-19.pdf>

Historie. *Prachovské skály - Nejkrásnější oblast Českého ráje* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.prachovskeskaly.com/>

Hrad Kost : Prohlídka : Zajímavosti : Historie : Pověsti : Výlety : Turistická mapa okolí [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://hrad-kost.cz/>

Hrad Rotštejn [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.hradrotstejn.info/>
Charakteristika oblasti. *Správa CHKO Český ráj* [online]. [cit. 2016-07-17]. Dostupné z: <http://ceskyraj.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>

Jak vznikl Zebín. *Český ráj dětem* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.ceskyrajdetem.cz/cs/za-povestmi-ceskeho-raje/povesti/12-povesti-z-ceskeho-raje/jak-vznikl-zebin.html>

Jičín. *Český ráj dětem* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.ceskyrajdetem.cz/cs/za-povestmi-ceskeho-raje/povesti/18-povesti-z-pohlednicovych-karet/jicin.html>

MARADA, Miroslav. *Jak na výuku zeměpisu* [online]. [cit. 2016-07-12]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2282/JAK-NA-VYUKU-ZEMEPISU-V-TERENU.html/>

Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: file:///C:/Users/Petra/Downloads/VN_MP_EVVO_2008.pdf

Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušeností učitelů [online]. [vid. 2016-01-28]. ISSN: 1802-4785. Dostupné z: www.rvp.vz

Mikroregion Kozákov [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.kozakov.cz/>
O Troskách. *Český ráj dětem* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.ceskyrajdetem.cz/cs/za-povestmi-ceskeho-raje/povesti/12-povesti-z-ceskeho-raje/o-troskach.html>

Obec v učení a učení v obci. *Co přináší škole a obci místně zakotvené učení* [online]. [cit. 2016-07-12]. Dostupné z http://www.skolaprozivot.cz/weblight_local/www-render/upload/2/files/zapis_praha_mzu.pdf

Seznam příloh

Příloha A: Správné řešení – Deník malého cestovatele

Příloha B: Správné řešení – Kontrolní test

Příloha C: Deník malého cestovatele vyplněný Sheilou H.

Příloha D: Kontrolní test vyplněný Ondřejem S.

Příloha E: Opravený Deník malého cestovatele

PŘÍLOHA A

Správné řešení – Deník malého cestovatele

1. Zde si nacvakni pracovní list z muzea, ať ho později neztratíš.

Pracovní list z muzea – frotáže mincí.

2. Jak už víš, dříve nebyly domy číslovány, ale označovány symboly. Podle obrázků tyto domy najdi a dokresli jejich symbol do připraveného rámečku a napiš, jak si myslíš, že vznikl.

Zlatá hvězda, hroznové víno, koroptev – nelze již dohledat přesné významy domů, jde spíše o to, aby dům našli a vymysleli důvod, proč by se tak mohl jmenovat.

3. Co výhled z Valdické brány? Pozorně se podívej na obrázek, zorientuj se a dokresli do mapky, co si na příslušnou stranu viděl.

Husova ulice – fontána, pohádkový drak

Valdštejnovo náměstí – Kostel sv. Jakuba, Kašna se sochou Amfitrité, Mariánský sloup, Korunovační kašna, Jičínský zámek, Kostel sv. Ignáce

4. Vyzkoušíme tvoji pozornost, milý cestovateli! Zavzpomínej, zda ti nepřišlo něco neobvyklého na stropě kostela.

Kostel je malovaný jako vypouklý, že má kopuli. Ve skutečnosti žádnou nemá.

5. Pro ukrácení cesty si v Lipové aleji trochu zaběháme a zapřemýšlíme.

1. Jitčín	2. vybuchl
3. Albrecht z Valdštejna	4. má podloubí po celém obvodu
5. cca 6	6. rozhled, obrana
7. sestry	8. symboly, znaky
9. lípa	10.

6. Poznej a urči správné názvy co nejvíce jičínských památek.

1a, 2b, 3a, 4a, 5b, 6b, 7b, 8b

7. písnička

8. Dovyprávění příběhu u poustevníka.

Dali si závody. Čert začal na mlynáře ztrácet náskok. Mlynáři to bylo divné, že nad ním zvítězil. Když se ohlédl, čert se hrozně zlobil. Něco ho cestou tlačilo v botě. Vztekle vyklepával kamínky z bot a na tom místě vznikl Zebín.

9. stromy

10. Vítej na vrcholu! Z tohoto místa můžeme téměř vždy vidět další tři dominanty Jičínska. Podle nápovědy u jednotlivých kopců zkus uhodnout jejich jména. Poté společně určete světovou stranu.

Brada – západ

Tábor – sever

Veliš – jih

11. vzkaz panu Valdštejnovi

PŘÍLOHA B

Správné řešení – Kontrolní test

1.) Jak byly v minulosti označovány domy, když ne čísly. Jeden takový nakresli a napiš jeho název.

Symbole: zlatá hvězda, hrozen vína, koroptev

2.) Vzpomeň na tři důležité kopce, které vidíme z vrchu Zebín. Napiš jejich název. Jestli máš dobrou paměť, tak i něco, díky čemu, kopec na první pohled poznáme.

Veliš – na jeho vrcholu je dřevená věžička.

Brada – na jeho vrcholu je osamocený strom s křížkem

Tábor – na jeho vrcholu je rozhledna s vysílačem.

3.) Poznej významné památky Jičína. Správný název spoj barevně s obrázkem.

Valdická brána, Jičínský zámek, Valdštejnovo náměstí, Valdštejnská lodžie

4.) Co běhačka v Lipové aleji? Doufám, že nedala zabrat jenom tvým nohám, ale i mozgovým závitům.

1. Lípa

2. vybouchl

3. podloubí

4. sopka

5. sestry

6. Albrecht

7. ovčáček

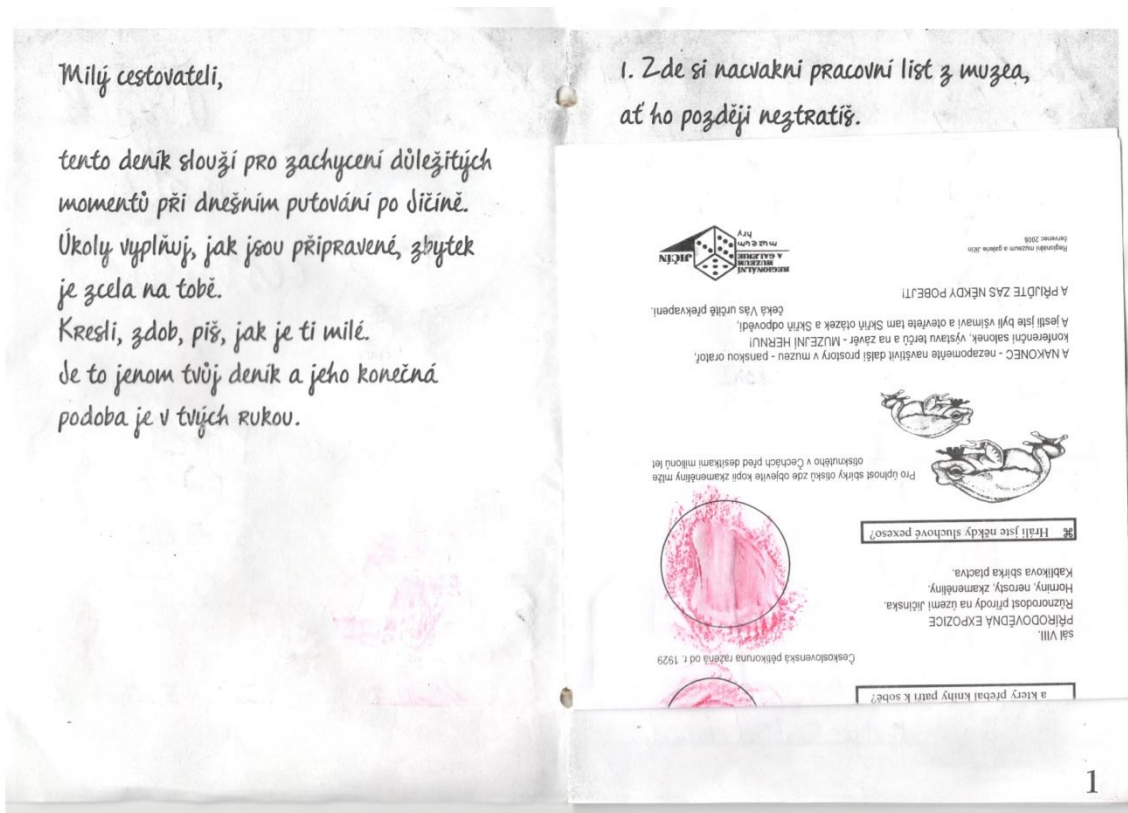
8. ochrana

9. Jitčín

10. lovecký

PŘÍLOHA C

Deník malého cestovatele vyplněný Sheilou H.

2. Jak už víš, dříve nebyly domy číslovány, ale označovány symboly. Podle obrázků tyto domy najdi, dokresli jejich symbol do připraveného rámečku a napiš, jak si myslíš, že vznikl.

ZLATÁ HVĚZDA

Je tam hvězdkarna.

ČERVENÉ VÍNO

Prodává se tam červené víno.

U VŠECH BAZANTŮ

Myslivec zabíjel bažanty.

2

3. Co vzhled z Valdické brány? Pozorně se podívej na obrázek, zorientuj se a dokresli do mapky, co si na příslušnou stranu viděl.

Husova ulice

Valdštejnovo náměstí

4. Vyzkoušíme tvoji pozornost, milý cestovatel! Zavzpomej, zda ti nepřišlo něco neobvyklého na stropě kostela.

3

5. Pro ukrácení cesty si v Lipové aleji trochu zaběháme a zapřemýšlíme. Pravidla už znáš. Odpovědi zaznamenávej do příslušných kolonek. Hodně štěstí!

1. vítěin	6. na výhled proti nepřítelům
2. vybuchl	7. sestry
3. z Albrecht Valděj	8. symboly
4. Má dokolo obdelnku podle	9. LÍPY
5. 2	10.

4

6. Poznej a urči správné názvy co nejvíce jičínských památek.

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. a b   5. a b
 2. a b   6. a b
 3. a b   7. a b
 4. a b   8. a b

7. Znáš já jeden krásný zámek nedaleko Jičina, a vtom zámku jest ovčáček, má překrásného syna. A v tom zámku byla panna, ta ovčáčka milovala, psala jemu v tajnosti srdcem plným milosti. Všech ovčáčku, časně zrána, dřív než bude svítati, poženeme do háječku tam se budem vítati. Pod dubem v zeleném háji ptáčekové libě zpívají, ty já ráda poslouchám, jen když tě, ovčáčku, mám

5

8. Poustevník je mnich, žijící většinou na opuštěném místě daleko od ostatních. Díky dlouhému odloučení bývají poustevníci velmi moudří a seřetlí. Třeba se od něj dnes také něco dozvíme....

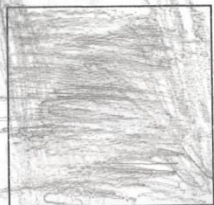
Můj závěr příběhu:

Dal si svatý čert ho začal hamit a tak se hanika konik čert. měl něco v botě a tak se zastavil a jak si to vysypával mladý mlynář závod v běhu. A tak si mohl vzít mlynářovu ženu.

9. Vyber si strom, který se ti nejvíce líbí. Přečti si o něm základní informace. Podle plánu strom najdi a proved frotáž kůry (přenesení struktury kůry).

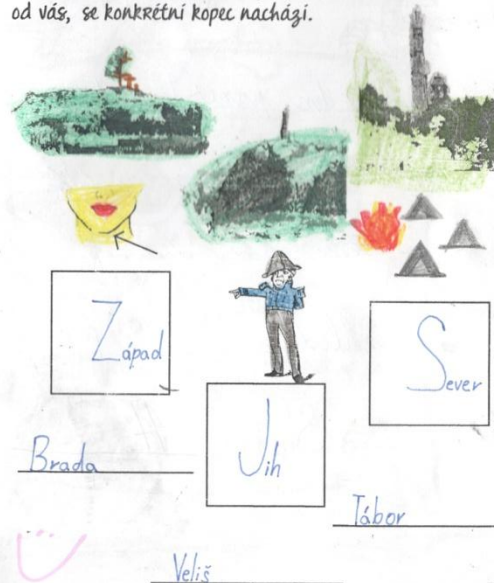
Můj strom:

Javor

6

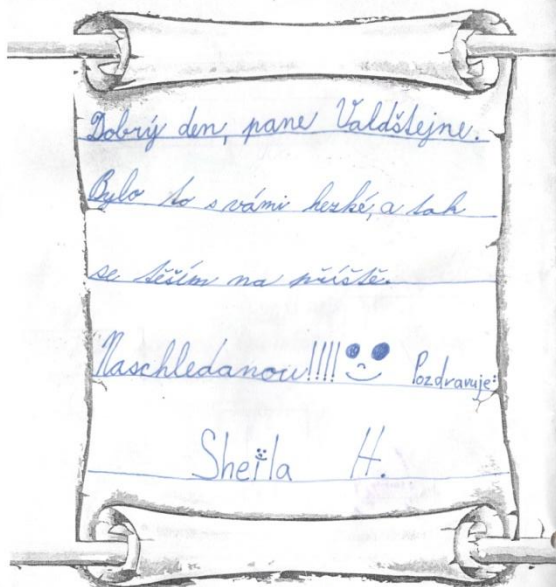
10. Vítej na vrcholu! Z tohoto místa můžeme téměř vždy vidět další tři dominanty Jičínska. Podle nápovědy u jednotlivých kopců, zkus uhodnout jejich jména. Poté se společně poradíte, na jakou světovou stranu od vás, se konkrétní kopec nachází.

7

11. Tak co, milý cestovatel, určitě se ti výlet věnovaným Jičínem líbil.

Napiš nebo nakresli panu Valdštejnovi vzkaz.

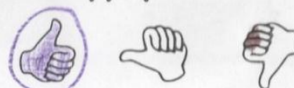
8

Zhodnocení na závěr:

1. Trasa výletu se mi líbila

2. Úkoly pro mne byly zajímavé

3. Celý dnešní den byl hezký

4. Chtěl bych takový výlet ještě někdy zažít

PŘÍLOHA D

Kontrolní test vyplněný Ondřejem S.

Valdštejnovým Jičínem v poklusu - Kontrolní otázky

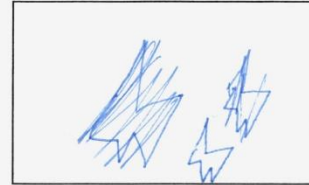
jméno: ONDŘEJ STEKLÝ

1.) Jak byly v minulosti označovány domy, když ne čísly. Jeden takový nakresli a napiš jeho název.

jak byly označovány:

název domu:

Symboly
Státi hávedda

2.) Vzpomeň na tři důležité kopce, které vidíme z vrchu Zebín. Napiš jejich název. Jestli máš dobrou paměť, tak i něco, díky čemu, kopec na první pohled z dálky poznáme.

brada

Kez! Pradáči kam je stromu křídlek.

šobor

Je sam rozjilaci.

relis

Je sam dřevěný domeček.

3.) Poznej významné památky Jičína. Správný název spoj barevně s obrázkem.

Jičínská brána

Valdická brána

Jičínský zámek

Valdštejnský zámek

Valdštejnovo náměstí

Jičínské náměstí

Valdická lodžie

Valdštejnská lodžie

4.) Co běhačka v Lipové aleji! Doufám, že nedala zabrat jenom tvým nohám, ale i mozkovým závitům. Doplň křížovku. Nezapomínej, že CH je jedno písmenko, tudíž patří do jednoho okénka.

1. Napiš jméno našeho národního stromu.
2. Co se stalo s Jičínským zámekem v 17. století?
3. Co je téměř jedinečného na Valdštejnově náměstí?
4. Čím byl původem vrch Zebín?
5. Jaký vztah měly mezi sebou Eliška Kateřina a Markéta Salomena Smiřických?
6. Jak se jmenoval křesťm jménem nejslavnější majitel města Jičína?
7. Jaké povolání má muž, o němž se zpívá v písni Znáám já jeden krásný zámek.
8. Proč se ve městě stavěly vysoké věže, jako je Valdická brána?
9. Jak se dříve jmenoval Jičín?
10. Jak se bývalý zámček v Lodžii, kde jsme tančili?

1.	L	i	B	A								
2.	V	K	B	O	V	CH	L					
3.	MA	P	O	D	L	O	B	Ů	...			
					4.	S	O	B	K	A		
5.	S	E	S	T	R	Y						
6.	A	L	B	R	E	GH	T					
					7.	O	V	Ě	A	Ů	E	K
8.	O	GH	R	A	N	A						
9.	J	i	B	Ě	I	N						
10.	L	O	V	E	G	K	Y					

Mnich, žijící v Lodžii, je ADUŠTEKNIK

4.) Krátké z hodnocení výletu na závěr. Zakroužkuj jednu odpověď.

Výlet se mi

líbil

středně líbil

nelíbil.

Úkoly se mi

líbily

středně líbily

nelíbily.

Chtěl/a

možná chtěl/a

nechtěl/a

bych takový výlet ještě někdy prožít.

Můj výraz po výletě:

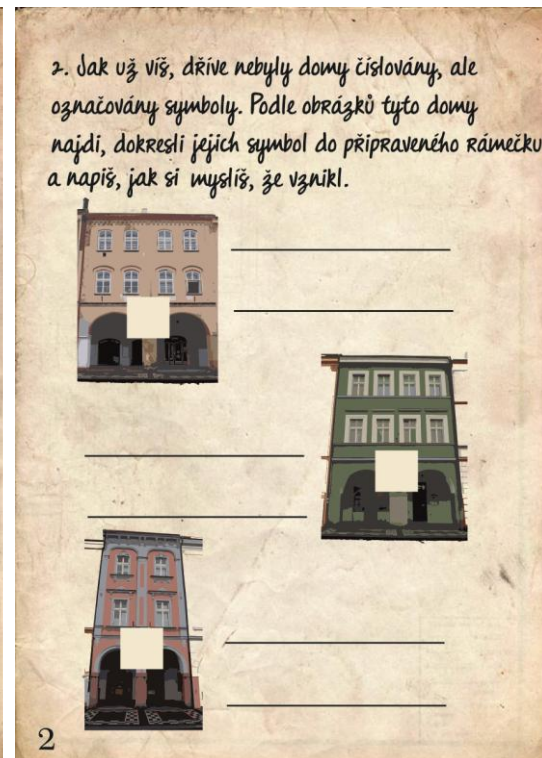
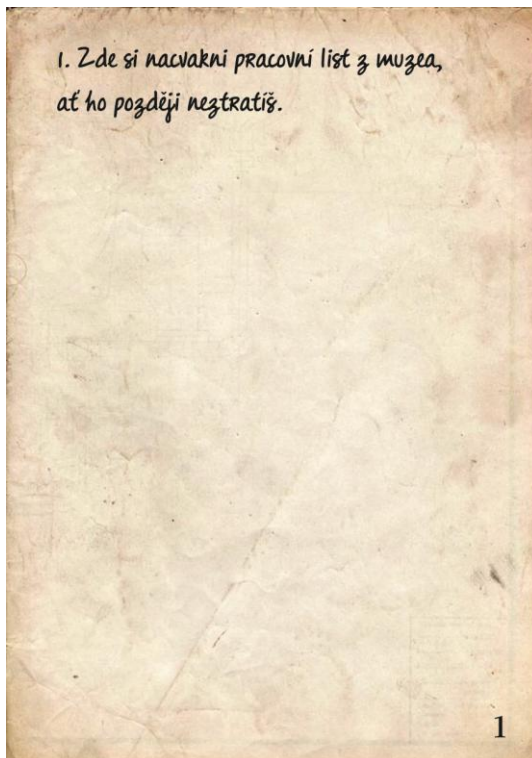
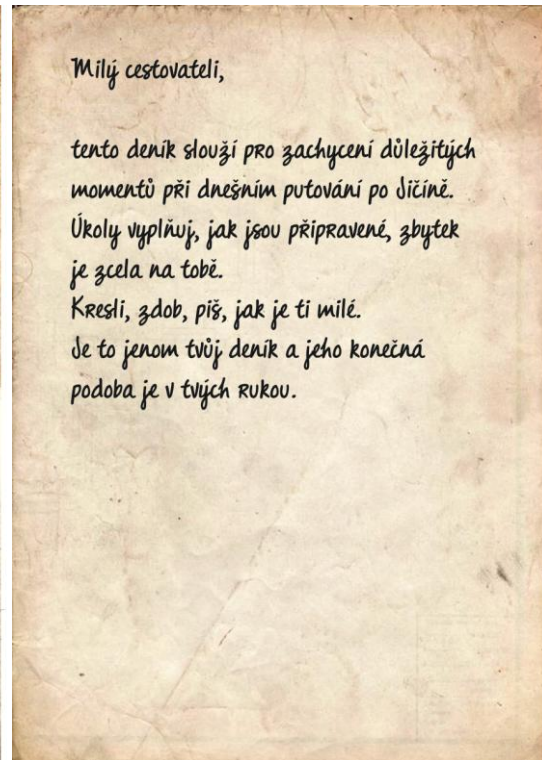
Proč takový:

Max se mi líbil

PŘÍLOHA E

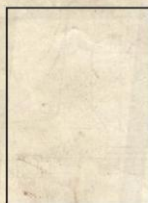
Opravený Deník malého cestovatele

Dle odkazu v textu práce vkládám upravenou verzi deníku malého cestovatele podle reflexe celé exkurze.

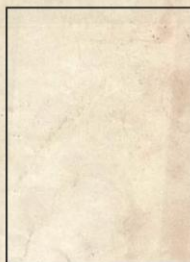

3. Co vjehled z Valdické brány? Pozorně se podívej na obrázek. Dokresli do mapky, jaké důležité věci a místa si na každou stranu viděl.

Husova ulice

Valdštejnovo náměstí

4. Vyzkoušíme tvoji pozornost, milý cestovatel! Zavzpomínej, zda ti nepřišlo něco neobvyklého na stropě kostela.

3

5. Pro ukrácení cesty si v Lipové aleji trochu zaběháme a zapřemýšlíme. Pravidla už znáš. Odpovědi zaznamenávej do příslušných kolonek. Hodně štěstí!

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

4

6. Poznej a urči správné jména co nejvíce jičínských památek.

Napiš správnou odpověď.

□ □ □ □

□ □ □ □

7. Znáš já jeden krásný zámek nedaleko Jičína, a vtom zámku jest ovčáček, má překrásnýho syna. A v tom zámku byla panna, ta ovčáčka milovala, psala jemu v tajnosti srdcem plným milosti. Vstaň, ovčáčku, časné zrána, dřív než bude svítati, poženeme do háječku tam se budem vítati. Pod dubem v zeleném háji ptáčekové libě zpívají, ty já ráda poslouchám, jen když tě, ovčáčku, mám.

5

8. Poustevník je mnich, žijící většinou na opuštěném místě daleko od ostatních. Díky dlouhému odloučení bývají poustevníci velmi moudří a seřtělí. Třeba se od něj dnes také něco dozvíme....

Můj závěr příběhu:

---

9. Vyber si strom, který se ti nejvíce líbí. Přečti si o něm základní informace. Podle plánku strom najdi a proved frotáž kůry (přenesení struktury kůry).

Můj strom:

6

10. Vítej na vrcholu! Z tohoto místa můžeme téměř vždy vidět další tři dominanty Jičínska. Podle nápovědy u jednotlivých kopců, zkus uhadnout jejich jména. Poté se společně poradte, na jakou světovou stranu, se konkrétní kopec nachází.

7

11. Tak co, milý cestovatel, určitě se ti výlet věvodovými Jičínem líbil.
Napiš nebo nakresli panu Valdštejnovi vzkaz.

8

Zhodnocení na závěr:

1. Trasa výletu se mi líbila
2. Úkoly pro mne byly zajímavé
3. Celý dnešní den byl hezký
4. Chtěl bych takový výlet ještě někdy zažít

Pro studijní účely zpracovala
 Petra Babáková
 2016